

T.C  
ANKARA ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

# **AVRUPA BİRLİĞİ’NİN TERÖRİZMLE MÜCADELE POLİTİKASI**

Yüksek Lisans Tezi

Kader ASAN

Ankara, 2007

T.C  
ANKARA ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

# **AVRUPA BİRLİĞİ’NİN TERÖRİZMLE MÜCADELE POLİTİKASI**

Yüksek Lisans Tezi

Kader ASAN

Tez Danışmanı:  
Prof. Dr. Sertaç H.BAŞEREN

Ankara, 2007

T.C  
ANKARA ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

## AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TERÖRİZMLE MÜCADELE POLİTİKASI

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Sertaç H. BAŞEREN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

Prof. Dr. Fırat ARSAVA  
Prof. Dr. Serap AKİPEK  
Prof. Dr. Sertaç H. BAŞEREN

İmzası

S. Arsa  
Serap Akipek  
Sertaç H. Başeren

Tez Sınavı Tarihi 25.07.2007

## İÇİNDEKİLER

|                  |    |
|------------------|----|
| İÇİNDEKİLER..... | i  |
| KISALTMALAR..... | iv |
| GİRİŞ .....      | 1  |

## BİRİNCİ BÖLÜM

### AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TERÖRİZMLE MÜCADELE POLİTİKASI

|                                                                          |    |
|--------------------------------------------------------------------------|----|
| I. SOĞUK SAVAŞ SONRASI ULUSLARARASI İLİŞKİLERİN<br>GÜVENLİK BOYUTU ..... | 4  |
| II. 11 EYLÜL 2001 TERÖRİST SALDIRILARI .....                             | 10 |
| III. TERÖRİZMİN TÜRLERİ .....                                            | 14 |
| IV. KÜRESEL TERÖRİZM OLGUSU .....                                        | 17 |
| V. KÜRESEL TERÖRİZME NEDEN OLAN UNSURLAR .....                           | 19 |
| a. Teknolojik Terörizm.....                                              | 19 |
| b. Modern Terörizm Unsuru .....                                          | 22 |
| VI. İNSAN HAKLARI VE TERÖRİZM .....                                      | 25 |
| 1.1. İnsani Hukuk Açısından Terörizm .....                               | 29 |
| 1.2. İnsan Hakları Çerçevesinden Terörle Mücadelede Temel Modeller ..... | 30 |
| VII. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN 11 EYLÜL'E OLAN YAKLAŞIMI .....                  | 32 |

## İKİNCİ BÖLÜM

### AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ADLİ VE İÇİŞLERİNDE İŞBİRLİĞİ

|                                                     |    |
|-----------------------------------------------------|----|
| I. SCHENGEN ANLAŞMASI (THE SCHENGEN AGREEMENT)..... | 31 |
|-----------------------------------------------------|----|

|                                                                                                                             |           |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>II. EUROPOL VE AVRUPA BİRLİĞİ’NİN TERÖRİZME KARŞI MÜCADELESİ .....</b>                                                   | <b>33</b> |
| <b>III. AVRUPA BİRLİĞİ’NİN ADLİ VE İÇİŞLERİNE YÖNELİK İŞBİRLİĞİ POLİTİKASI.....</b>                                         | <b>36</b> |
| A. Maastricht Antlaşması 1992 .....                                                                                         | 36        |
| 1.1 Maastricht Antlaşması Üçüncü Sütun’ nun Terörizmle Mücadele ve Adalet ve İçişlerinde İşbirliği Üzerindeki Etkileri..... | 39        |
| 1.2. Maastricht Antlaşması’nın Sınırlama Kriteri .....                                                                      | 42        |
| 1.3. Maastricht Antlaşması’nın “Güvenirlilik/İnandırıcılık” Kriteri.....                                                    | 44        |
| 1.4. Maastricht Antlaşması’nın “Sorumluluk” Kriteri.....                                                                    | 47        |
| B. Amsterdam Antlaşması 1997 .....                                                                                          | 50        |
| 1.1. Avrupa Birliği’nin Adalet ve İçişlerinde İşbirliği Politikasında Etkileri ...                                          | 50        |
| 1.2. Amsterdam Anlaşması, Üçüncü Sütun Açısından Değerlendirilmesi ve Terörizme Mücadele Politikasındaki Etkileri .....     | 54        |
| <b>IV. TAMPERE ZİRVESİ 1999 .....</b>                                                                                       | <b>57</b> |
| 1.1. Ortak Bir Avrupa Birliği İltica ve Göç Politikası .....                                                                | 57        |
| 1.2. Odysseus Programı.....                                                                                                 | 58        |
| 1.3. Adli Kararların Karşılıklı Tanınması .....                                                                             | 59        |
| 1.4. Medeni Hukuk Alanında Uyumlaşma.....                                                                                   | 59        |
| <b>V. AVRUPA BİRLİĞİ’NİN TERÖRİZME İLİŞKİN KONSEY ÇERÇEVE KARAR TASARISI .....</b>                                          | <b>62</b> |

## **ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**

### **AVRUPA BİRLİĞİ’NİN TERÖRİZMLE İLİŞKİSİ BAKIMINDAN BM, ABD, NATO VE TÜRKİYE YAKLAŞIMLARI**

|                                                                    |           |
|--------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>I. AVRUPA’NIN TERÖRİZME KARŞI GİRİŞİMLERİ .....</b>             | <b>71</b> |
| <b>II. BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN TERÖRİZME KARŞI GİRİŞİMLERİ .....</b> | <b>73</b> |

|                                                                                    |     |
|------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>III. AVRUPA BİRLİĞİ’NİN AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ İLE OLAN İLİŞKİSİ</b> ..... | 77  |
| a. Avrupa Birliği’ nin Siyasal Bütünleşmesi Sonucunda Ortaya Çıkan Sorunlar .....  | 82  |
| b. Avrupa Birliği’ nin Terörizm Olgusuna ABD’den Farklı Bakması .....              | 87  |
| c. Ulusal Füze Savunma Sistemi Uyuşmazlığı.....                                    | 90  |
| <b>IV. TERÖRİZMLE MÜCADELEDE AVRUPA BİRLİĞİ’NİN NATO İLİŞKİSİ</b> .....            | 93  |
| <b>V. TÜRKİYE-NATO VE AB’NİN TERÖRİZME KARŞI YAKLAŞIMLARI</b> .....                | 99  |
| <b>SONUÇ</b> .....                                                                 | 110 |
| <b>KAYNAKÇA</b> .....                                                              | 112 |
| <b>ÖZET</b> .....                                                                  | 125 |
| <b>ABSTRACT</b> .....                                                              | 127 |

## KISALTMALAR

|        |                                                                                                                                                 |
|--------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| AB     | : Avrupa Birliği                                                                                                                                |
| ABA    | : Avrupa Birliği Anlaşması                                                                                                                      |
| ABD    | : Amerika Birleşik Devletleri                                                                                                                   |
| A.e.   | : Aynı Eser / Yer                                                                                                                               |
| AET    | : Avrupa Ekonomik Topluluğu                                                                                                                     |
| Age.   | : Adı Geçen Eser                                                                                                                                |
| Agk.   | : Adı Geçen Karar                                                                                                                               |
| A.y.   | : Yazara Ait Son Zikredilen Yer                                                                                                                 |
| AİHK   | : Avrupa İnsan Hakları Komisyonu                                                                                                                |
| AİHM   | : Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi                                                                                                                |
| AİHS   | : Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi                                                                                                               |
| Aİİ    | : Adalet ve İçişlerinde İşbirliği                                                                                                               |
| AGİK   | : Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı                                                                                                       |
| AGİT   | : Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı                                                                                                        |
| AJIL   | : American Journal of International Law                                                                                                         |
| AT     | : Avrupa Topluluğu                                                                                                                              |
| ATA    | : Avrupa Topluluğu Anlaşması                                                                                                                    |
| ATM    | : Avrupa Toplulukları Mahkemesi                                                                                                                 |
| ATS    | : Avrupa Tek Senedi                                                                                                                             |
| AP     | : Avrupa Parlamentosu                                                                                                                           |
| ASEAN  | : The Association of Southeast Asian Nations (Güneydoğu Asya Milletler Topluluğu)                                                               |
| AYM    | : Anayasa Mahkemesi                                                                                                                             |
| Bkz.   | : Bakınız                                                                                                                                       |
| BM     | : Birleşmiş Milletler                                                                                                                           |
| CELAD  | : The European Committe to Combat Drugs (Avrupa Uyuşturucuyla Mücadele Komitesi)                                                                |
| CIREA  | : The Centre for Information, Discussion and Exchange (Enformasyon, Tartışma ve Değişim Merkezi)                                                |
| CIREFI | : The Centre for Information, Discussion and Exchange on the Crossing Borders (Sınır Geişlerine Dair Enformasyon, Tartışma ve Değişim Merkezi) |
| CIS    | : The Customs Information System (Gümrükler Enformasyon Sistemi)                                                                                |
| CMLR   | : Common Market Law Review                                                                                                                      |

|            |                                                                                   |
|------------|-----------------------------------------------------------------------------------|
| COPERER    | : The Committee of Permanent Representatives                                      |
| Çev.       | : Çeviren / Çevirenler                                                            |
| DGM        | : Devlet Güvenlik Mahkemesi                                                       |
| DPT        | : Devlet Planlama Teşkilatı                                                       |
| DR         | : Decisions and Reports                                                           |
| EC         | : European Community (Avrupa Topluluğu)                                           |
| ECHR       | : The Europaen Convention on Human Rights (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi)       |
| ED.        | : Editör / Editörler                                                              |
| EDIU       | : European Drugs Intelligence Unit (Avrupa Uyuşturucu İstihbarat Ünitesi)         |
| EDU        | : The European Drugs Unit (Avrupa Uyuşturucu Ünitesi)                             |
| EHRR       | : European Human Rights Reports                                                   |
| EIS        | : The European Information System (Avrupa Enformasyon Sistemi)                    |
| EU         | : European Union (Avrupa Birliği)                                                 |
| Eur. Ct.HR | : European Court of Human Rights (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi)                 |
| G.A.       | : General Assembly (Genel Kurul)                                                  |
| G.A.O.R.   | : General Assembly Official Records                                               |
| ICC        | : The International Criminal Court (Uluslararası Ceza Mahkemesi)                  |
| ICRC       | : The International Committee of the Red Cross (Kızılhaç Uluslar arası Comitesi)  |
| IGC        | : Inter-governmental Conference (Hükümetlerarası Konferans)                       |
| IHEB       | : İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi                                               |
| İHKÜK      | : İnsan Hakları Koordinatör Üst Kurulu                                            |
| I.L.M.     | : International Legal Materials                                                   |
| IRA        | : The Irish Republican Army (İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu)                         |
| KOB        | : Katılım Ortaklığı Belgesi                                                       |
| m.         | : Madde                                                                           |
| MAG        | : The Mutual Assistance Group (Karşılıklı Yardımlaşma Grubu)                      |
| MİT        | : Milli İstihbarat Teşkilatı                                                      |
| MGK        | : Milli Güvenlik Kurulu                                                           |
| No.        | : Numara                                                                          |
| NATO       | : North Atlantic Treaty Organisation (Kuzey Atlantik Paktı)                       |
| NCIS       | : The National Criminal Intelligence Service (Ulusal Kriminal İstihbarat Servisi) |
| NPAA       | : National Programme for the Adoption of the Aquis                                |

|          |                                                                                                                       |
|----------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| O.A.S.   | : The Organisation of American States (Amerika Devletleri Örgütü)                                                     |
| ODGP     | : Ortak Dış ve Güvenlik Politikası                                                                                    |
| OECD     | : Organisation for Economic Cooperation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)                       |
| OJ       | : Official Journal (Resmi Gazete)                                                                                     |
| Parag.   | : Parağraf                                                                                                            |
| PGE      | : Project Group Europol (Europol Proje Grubu)                                                                         |
| PIRA     | : The Provisional Irish Republican Army ( Geçici İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu)                                         |
| POW      | : Prisoner of War (Savaş Esiri)                                                                                       |
| PWGOT    | : Police Working Group on Terrorism (Terörizme Dair Polis Çalışma Grubu)                                              |
| RG       | : Resmi Gazete                                                                                                        |
| s.       | : Sayfa / Sayfalar                                                                                                    |
| SEA      | : The Single European Act (Avrupa Tek Senedi)                                                                         |
| SIS      | : The Schengen Information System (Schengen Enformasyon Sistemi)                                                      |
| SIRENE   | : Supplementary Information Request at the National Entry                                                             |
| SSU      | : Special Support Unit (Özel Destek Birimi)                                                                           |
| TBMM     | : Türkiye Büyük Millet Meclisi                                                                                        |
| T.C.     | : Türkiye Cumhuriyeti                                                                                                 |
| TCK      | : Türk Ceza Kanunu                                                                                                    |
| TEU      | : The Treaty on European Unit (Avrupa Birliği Anlaşması)                                                              |
| TMK      | : Terörle Mücadele Kanunu                                                                                             |
| TREVİ    | : Terörizm, Radicalism, Extremism and International Violece (Terörizm, Radikalizm, Aşırıılık ve Uluslar arası Şiddet) |
| TSFN     | : The TREVİ Secure Fax Network (TREVİ Güvelik Faks Şebekesi)                                                          |
| t. y.    | : Basım Tarihi Yok                                                                                                    |
| UN       | : United Nations (Birleşmiş Milletler)                                                                                |
| U.N.T.S. | : United Nations Treaty Series                                                                                        |
| U.S.T.S. | : United States Treaty Series                                                                                         |
| v.       | : Versus (-e karşı)                                                                                                   |
| vb.      | : Ve bunun gibi                                                                                                       |
| vd.      | : Çok Yararlı Eserlerde İlk Yazardan Sonrakiler                                                                       |
| WG       | : The Working Group (Çalışma Grubu)                                                                                   |
| y.y.     | : Yayım / Basım Yeri Yok.                                                                                             |

## GİRİŞ

Günümüzde hakkında yoğun tartışmaların yapıldığı, uluslararası ilişkiler ve uluslararası hukuk biliminin güncel konularından birisi olarak ortaya çıkan terörizm, değişik boyutları ve farklı bakış açılarına göre ele alınabilir. Avrupa Birliği üyesi ülkeler, içişleri ve adli konularında işbirliğini değişik düzeylerde iki taraflı, bölgesel ya da global ekseninde sürdürmek ve genişletmek üzere çalışmalarda bulunmaktadır. Avrupa Topluluğu kurulduktan sonra, Avrupa Topluluğu Anlaşması'nın en önemli hedeflerinden, Topluluk sınırları içerisinde 'kişilerin serbest dolaşımı' olmasına rağmen, 'sınır geçişleri', 'göç' ya da 'vize politikasına' ilişkin düzenlemeler yapılmamıştır.

1970'lerin başında, Avrupa kıtasının bünyesinde bu dediğimiz, özgürlük alanının herkesi kapsayacak şekilde genişletilmesi arzusuyla birlikte; 'sınır-ötesi organize suçlar', 'uyuşturucu trafiği', 'yasadışı göç' ve 'terörizm' gibi bir takım problemler gittikçe artan bir şekilde gündeme gelmeye başlamıştır. Bunun sonucunda da, AB üyesi ülkeler arasında adalet ve içişleri konularında 'ad hoc' bir işbirliği tesis etmek ve bunu geliştirmek ihtiyacı doğmuştur. 1975'den bu yana; göç, iltica hakkı, polis ve adli konularda ilgili olarak, Avrupa Topluluğu'nun yasal çerçevesi dışında, 'hükümetlerarası işbirliği' (intergovernmental cooperation) esasına dayanan bir süreç başlamıştır.

Schengen Anlaşması'nın 30.06.1993 tarihinde yürürlüğe girmesiyle birlikte, sınır kontrollerin kaldırılması; aynı zamanda bu durumdan dolayı oluşabilecek olan suçlardaki artışı engellemek için, kişilerin serbest dolaşımı prensibi ile birlikte geliştirmiştir. Ayrıca, terörizm, uyuşturucu madde ve insan kaçakçılığı gibi yasadışı

eylemlerin globalleşmesi; Üye Ülkeleri ulusal mekanizmaları güçlendirici ‘ortak çözüm’ arayışına yönelmiştir. 1986 Avrupa Tek Senedi (European Single Act) ile birlikte, Maastricht ve Amsterdam Antlaşmaları’na kadar devam eden bir süreç başlamıştır. Tek Sened’in getirmiş olduğu, ‘sınırsız bir Avrupa Topluluğu’ kavramıyla birlikte, ‘Avrupa Adli Alanı’ (European Judicial Area) fikri geliştirilmiştir.

1993’de Maastricht Antlaşması’nın VI. Başlığı’nda düzenlenen hükümler; ‘sivil ve kriminal meselelerde adli işbirliğini’, yani ‘terörizm’ olgusunu, AB Üye Ülkeleri arasında ‘ortak yarar’ (common interest), konusu haline getirilmiş ve terörizm 01 Temmuz 1999’dan itibaren de Europol’un görev alanına girmiştir. İçişleri ve Adalet Bakanları, 1984’den itibaren polis, adli ve gümrükler arasında işbirliği ve kişilerin serbest dolaşımı gibi belirli konularda görüşmek üzere 6 aylık dönemlerde düzenli bir şekilde toplanmaya başlamıştır. 1997’de Amsterdam Antlaşması da ‘kriminal meselelerde adli işbirliği’ konusu, Üçüncü Sütun kapsamında ele alınmaktadır.

Amsterdam Anlaşması’nın Üçüncü Sütun’u büyük ölçüde ‘ceza hukuku’ özelliği kazanmıştır. Ceza Hukuku ile ilgili olarak; terörizm, organize suçlar ve uyuşturucu kaçakçılığına ilişkin suçlar ve bunlarla ilgili cezalar için ulusal hukukların değerlendirilmesi öngörülmektedir. Önemli bir başka bakış açısı da İnsan Haklarının Terör olgusuyla olan çelişkili bağlantısıdır. Terörizm bir kurum olarak insan haklarını yok etmeye yönelir. Devlet terörizme karşı mücadele ederken kesinlikle insan haklarını dikkate almalıdır ve buna uygun hareket etmelidir, demokratik yönetim ve hukukun üstünlüğü ilkelerinden taviz vermemelidir.

İki kutuplu dünya düzeninin sona ermesi, bölgesel ve etnik çatışmalar, terörizm, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, kökten dincilik, toplu göç, nükleer atık ve kirlilik gibi çevresel sorunların güvenliğe yeni tehdit kaynakları olarak ortaya çıkması, ‘ulusal güvenlik’ anlayışının, ekonomik, siyasal, sosyal ve ekolojik yönlerinin daha çok ortaya çıkmasını sağlamıştır.

## **BİRİNCİ BÖLÜM**

### **AVRUPA BİRLİĞİ’NİN TERÖRİZMLE MÜCADELE POLİTİKASI**

#### **I. SOĞUK SAVAŞ SONRASI ULUSLARARASI İLİŞKİLERİN GÜVENLİK BOYUTU**

20. yüzyılın son on yılında, Soğuk Savaş döneminin iki kutuplu düzeni çökmüş, yerini Amerika Birleşik Devletleri’nin temsil ettiği tek süper güç ve bunun yanında Avrupa Birliği, Rusya, Çin ve Japonya gibi ana güç merkezlerinden oluşan yeni bir uluslararası yapı almıştır. Dünya’da yaşanan hızlı değişim ve yeniden yapılanma süreci, uluslararası sistemde, barış ve istikrar içinde, evrensel hedefler doğrultusunda ilerlenmesi için fırsat ve beklenti yaratırken, belirsizliklerden, yerel çatışmalardan, tarihsel, etnik ve ulusçu gerginliklerden, terörizm ve kitle imha silahlarının yayılması gibi nedenlerden kaynaklanan istikrarsızlıkları, yeni risk ve tehditleri de birlikte getirmekteydi<sup>1</sup>.

Soğuk Savaş döneminde ve ardından geçen on yılda, sorunlara taraf olan devletlerin anlaşmazlık noktalarını siyasi, askeri ve diplomatik platformlarda görüşerek bazen uluslararası hukuk sayesinde bazen de ‘güç politikasını’ izleyerek çözmeleri mümkün oluyordu. Büyük ya da +küçük her devletin bir başkente, askeri birliklere stratejik önem arz eden sivil ya da askeri tesislere sahip olması sebebiyle,

---

<sup>1</sup> Yergin, Daniel, **The Prize: The Epic Quest for Oil, Money and Power**, Pocket Boks, Londra, 1993, p. 427.

yöneticiler girişebilecekleri bir çatışma ortamında düşmanın hangi bölgelerine zarar verebileceklerini kestirebiliyorlardı. Bu bilgiler ışığında ülkeler birbirlerinin güçlü ve zayıf taraflarını tespit edip davranışlarını ona göre belirleyebiliyorlar ve ulusal çıkarlarını korumak için uygun stratejileri planlayabiliyorlardı.

Uluslararası ilişkilerde bu durum bugün de aynen devam etmektedir<sup>2</sup>. 11 Eylül 2001 tarihindeki terör saldırısı, son derece çarpıcı bir şekilde ortaya çıktığı gibi, uluslararası ilişkiler bilimi artık sadece devletlerin birbiriyle olan sorunlarıyla değil, devletler ile devlet-dışı aktörlerden sayılmaları gereken terörist gruplar arasındaki çatışmaları da kapsamak, bunların nedenlerini anlamak ve açıklayıcı teorileri geliştirerek geleceğe yönelik öngörülerde bulunmak zorundadır<sup>3</sup>.

Bu krizin ardındaki asıl gerçek Huntington'un birkaç yıl önce teorileştirdiği, 'Medeniyetler Çatışması' veya 'Kültürler Savaşı'nın ortaya koyduğu durum ile bağlantılı meydana gelebilecek risk ortamıdır. Bu oldukça kötümser senaryoya göre, özellikle İslam ve Batı dünyası arasındaki gittikçe artan kültür uyumsuzluklarının birbiriyle çatışması; vahim bir şekilde 21. yüzyıl arenasındaki savaşları belirleyecek ve düşmanların kim olacağına dair karar verecektir<sup>4</sup>.

ABD kamuoyunun büyük bir kısmı ve aynı zamanda Avrupa'da belirli bir kesim bu yeni terörizmi İslam'ın ve hatta Arap dünyasının tümünden ziyade bunların içindeki azınlık bir fanatik azınlık ile özdeşleştirmektedir. Eğer aksi olsaydı bunun sonucunda gösterilebilecek reaksiyon çok büyük bir uluslararası kriz yaratabilirdi.

---

<sup>2</sup> Kibaroglu, Mustafa, "11 Eylül Sonrasında Strateji, Tehdit ve Caydırıcılık", **Foreign Policy**, Türkiye Baskısı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayını, Eylül-Ekim/Kasım-Aralık 2001, s. 32

<sup>3</sup> Kibaroglu, **a.g.e.**, s.33

<sup>4</sup> Obiols, Raimon, **The role of the EU After September 11 - A Spanish View**, Challenge Europe On-Line Journal, Mart 2002, p.86.

Terörizmi; uluslarla, belirli bir kültürel dünyayla ve belirli bir dinle özdeşleştirmek tam olarak teröristlerin de görmek istediği bir durumdur<sup>5</sup>.

11 Eylül'de ABD'de gerçekleşen saldırılardan sonra ABD, Soğuk Savaş sonrasında dış politikada kaybettiği odak noktasını tekrar bulmuştur. 1946–1989 arasında anti-komünist ideolojik eksen üzerinde yapılanan Amerikan dış politikasının temel hedefini Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği ve dünyanın her yerindeki pro-komünist devlet ve hareketler oluşturmuştur. 1989'da Doğu Avrupa'da başlayıp 1991'de Moskova'da biten anti-sosyalist devrim ile SSCB ve Sovyet yanlısı sistemin çökmesi, kuruluşundan bu yana ideolojik eksen üzerine oturan bir dış politika izleyen, sırası ile anti-monarşist, anti-militarist ve anti-faşist ideolojik yaklaşımlardan anti-komünizme ulaşan ABD dış politikasının ideolojik eksenini ortadan kaldırmıştır.

Küreselleşme ideolojisi 1990'lar boyunca ABD dış politikasının genel çerçevesini çizmek ile birlikte dar anlamda dış politikanın ideolojik bel kemiğini oluşturamamıştır. Bu durum Samuel Huntington gibi ideolog - güvenlikçilerin ABD'nin milli menfaatlerini belirleyemediği görüşünü ortaya atmaya başlamalarına neden olmuştur<sup>6</sup>. 11 Eylül saldırıları ABD'yi ancak İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında nasyonal - sosyalist ve komünist meydan okumalara cevap vermek için örgütlenmesi ile karşılaştırılabilecek bir politik-ideolojik ve askeri-toplumsal seferberliğe itmiş, ABD yeni bir düşman 'tanımı' çerçevesinde yeni bir dış politika oluşturmaya başlamıştır<sup>7</sup>. Muhtemelen kısa bir süre sonra Bush Doktrini olarak ortaya atılacak olan yeni ABD politikası özü itibarı ile yeni olmaktan uzaktır. Çünkü

---

<sup>5</sup> Obiols, a.g.y., s.23.

<sup>6</sup> Huntington, Samuel, P., **Medeniyetler Savaşta mı ?**, Bkz...Ahmet Demirhan (Der), ABD, Terör ve İslam: 11 Eylül Üzerine içinde, Vadi Yayınları, Ankara, 2001, s. 149

<sup>7</sup> Steve, Smith , "The United States Will Emerge From This As A More Dominant World Power", **The Times**, 19 Eylül 2001, p. 127.

1995’den bu yana ABD dış ve güvenlik politikalarında anti-terörizm bir numaralı konu halindedir. Şimdi ise odak noktası olmuştur. Amerikan dış politikasındaki yeni arayış ve yapılanma, bu politikanın ortaya koyduğu hedeflere ulaşabilmek için ABD’nin yeni politikalar geliştirmesine, mevcut ittifakları yeniden yorumlarken yeni boyutlu ittifak arayışlarına girmesine neden olacaktır.

ABD’nin yeni güvenlik ideolojisinde önemli bir zorluk boyutunu da bu güvenlik ideolojisinin bir ‘anti’ söylemi üzerine kurulacak olma ihtimalinin yüksek olması oluşturmaktadır. Çünkü ‘anti’ odaklı ideolojik yaklaşımlar yeni bir şey önermek yerine sadece bir karşı çıkışı temsil ederek toplumsal proje anlamında bir çıkmaz sokak ve verimsizlik oluşturabilirler. Ancak ‘anti’ odaklı bir ideolojik yapılanmanın en önemli sonucu Washington’un şimdiye değin olduğundan daha fazla çifte standartlı bir politika izleme ihtimalidir.

ABD yeni dış politikasına ideolojik bir temel hazırlama çalışmalarını sürdürürken Çin, Rusya, Avrupa Birliği ülkeleri, İran, Arap ülkeleri ve İsrail, yeni Amerikan politikasını kendi çıkarları ile uzlaştırmak ve kendi çıkarları doğrultusunda kullanmak üzere girişimlerde bulunacaklardır<sup>8</sup>. Bu güç pazarlığı sürecinde her şey yeniden tanımlanmaya ve değerlendirilmeye başlanmış ve köklü, değişmesi çok zor gözü ile bakılan politikalar değişmeye başlamıştır. Bu pazarlıklar çerçevesinde Rusya, Çeçenistan sorununu Batı’nın gündeminden çıkarma, Dünya Ticaret Örgütüne kabul edilme, terörü desteklediği bilinen ülkeler ile Moskova’nın özel ilişkilerinin ABD tarafından kabullenilmesidir.

---

<sup>8</sup> Socor, Vladimir, “Why Central Asians Are On The West’s Side”, **The Wall Street Journal**, 5-6 Ekim 2001, p. 41.

Bunun devamında 1972 tarihli anti-balistik füze anlaşması Avrupa Birliği Mahkemesi'nin yeni koşullara göre gözden geçirilmesi ve Avrupa Birliği ile işbirliği yaparak Amerikan hegemonyasını erozyona sokma politikalarını eşzamanlı olarak izlemektedir<sup>9</sup>. Aynı zamanda Rusya Körfez Savaşı sırasında yitirdiği süper güç konumuna doğru bir atak yaparak en azından büyük güç statüsünü pekiştirmeyi amaçlamaktadır<sup>10</sup>.

Huntington da Rusya-Batı yakınlaşması hakkında şunları söylemiştir: “Rusya Batıya Pragmatik nedenlerle dönüyor. Ruslar kendilerini Müslüman teröristler tarafından tehdit edilmiş görüyor ve bunu Batı'yla arayı düzeltmek ve ABD'den, NATO'nun Baltık ülkelerine yayılmasına ve füze savunma sistemine dair baskımızı azaltacağımız umuduyla bazı güvenceler elde etmek için kendi çıkarlarına yöneliyor. Söz konusu durum çıkarların bir çakışmasıdır diyebiliriz. Buna ek olarak onlar, Çin'in yükselmesinden endişe ediyor ve bu durum, onları Batıya yönlendirecektir”<sup>11</sup>.

Afganistan ile sınırdaş olan Çin, ABD'nin Afganistan'a askeri ve politik olarak uzanmasından rahatsız olmasına rağmen olayların karşısına çıkmanın faydalı olmayacağını düşünerek, gelişmeleri kendisinin de etkin olduğu BM şemsiyesi altına almak ve Tayvan, Tibet ve Doğu Türkistan konularında ABD ve Batı Dünyasının desteğini elde etmek istemektedir<sup>12</sup>.

---

<sup>9</sup> Vladimir, S., **a.g.e.**, s. 41.

<sup>10</sup> Ekrem, Erkin, “ABD'deki Terör Olayları ve Çin'in Tutumu”, **ASAM Stratejik İnceleme Raporu (SİR)**, Ekim 2001.

<sup>11</sup> Samuel, Huntington, “Medeniyetler Savaşta mı?”, Ahmet Demirhan (Der), **ABD, Terör ve İslam: 11 Eylül Üzerine**, Vadi Yayınları, Ankara, 2001, s. 151

<sup>12</sup> Erkin, **a.g.e.**, s. 45.

1990'lar boyunca ABD, diğer önemli güç odağı olan ülkeleri Rusya, Çin, Hindistan ve d. tarafından dünyanın geri kalanına kendi tercihlerini dayatmakla suçlanmıştır. Bu endişeler Rusya ve Çin'i Haziran 2001'de ortak bir anlaşmaya götürmüştür.

Geleneksel ABD müttefikleri bile gücün bu ülke içinde yoğunlaşmasından ve Washington'un tek taraflılığa soyunduğundan endişelenmişlerdir. En yakın müttefiklerini dahi rahatsız eden ABD'nin bu tutumu müttefiklerini bağımsız hareket etmeye zorlamıştır. Bu ülkelerin birçoğunun, ABD'nin varlığının istikrarlaştırıcı etkisini takdir etmesine rağmen Washington'un kendi emellerini diğerlerine dayatmaya çalışmasına ve kendi kuvvetlerini akılsızca kullanacağından korkmaktadırlar<sup>13</sup>. Bu endişeler ikiz Kuleler yıkıldığında da yok olmamıştır. Eylül saldırılarından sonra ABD büyük ölçüde uluslararası bir sempati kazansa da, uluslararası destek kayıtsız şartsız değildi ve ABD'nin kilit müttefikleri onun reaksiyonun sınırlı bir ölçüde olmasını istiyorlardı.

Müttefikler özellikle ABD'nin bunu Irak'a saldırı fırsatı olarak görmesinden endişeleniyordu ve AB içindeki bir grup hükümet başı, ABD'nin reaksiyonunun 'makul ölçüler içinde kalmasını' ifade etmişlerdi. NATO Anlaşmasının 5. maddesine göre karar çıkması yani 11 Eylül saldırılarının NATO üyelerine yapılmış sayılması ile ABD'nin harekete geçmeden önce müttefiklerine danışması şeklindeki bir Avrupa direnci yürütülmüştür<sup>14</sup>.

---

<sup>13</sup> Stephen, Walt, M., "Beyond Bin Laden: Reshaping U.S. Foreign Policy", C. 26, No:3, Kış 2001 - 2002, [www.harvard.edu](http://www.harvard.edu), 24.03.2006.

<sup>14</sup> Walt, a g.y.,s. 87.

ABD'nin dış politikadaki temel hedefi olan uluslararası terörü ortadan kaldırma sürecinde başvuracağı eylemleri askeri ve politik eylemler başlıkları altında toplayabiliriz. Washington, askeri operasyonlar ile terör örgütlerinin askeri altyapıları imha edilip önder kadroları dağılmaya zorlanırken esas önlemler demetini politik platformda oluşturacaktır. Esasen ABD Savunma Bakanı teröre karşı yürütülecek olan savaş büyük muharebelerin olmadığı ama bunun yerine sürekli baskın politikalar ile Sovyet sisteminin içten çökertmeyi amaçlayan Soğuk Savaşa benzeterek, önümüzdeki dönemde politik eylemlerin ön plana çıkacağını işaretini vermiştir. Politik önlemler çerçevesinde teröre destek veren ülkelerin desteği kesilmeye çalışılacak ama daha da önemlisi terörün iç dinamiklerini ortadan kaldıracı adımlar atılacaktır. ABD kendisine de vuran terörü üreten sorunları ortadan kaldırmaya yönelecektir<sup>15</sup>.

## **II. 11 EYLÜL 2001 TERÖRİST SALDIRILARI**

11 Eylül 2001 yılında Amerika'da Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a yönelik yapılmış olan terörist saldırıları tarihin en büyük saldırısı olarak nitelendirilmiştir. Amerikan Havayollarına ait 11 ve 77 sefer sayılı Birleşik Havayollarına (United Airlines) ait 93 ve 175 seferli uçak teröristler tarafından kaçırılmıştır. Kaçırılan iki uçak New -York'ta bulunan Dünya Ticaret Merkezine, üçüncü uçak Washington'da bulunan Pentagon'a yöneltilmiştir, 93 sefer sayılı dördüncü uçak amacına ulaşmadan Pittsburgh'un kuzey doğusundaki Pennsylvania-Somerset ilinde düşmüştür. Yerel saat 9.00'da, Boston Massachusetts'den kalkan ve kaçırılmış olan Boeing 767 (Boston-Los Angeles), Dünya Ticaret Merkezinin kuzey

---

<sup>15</sup> Ümit, Özdağ, "Terörizm Küresel Güvenlik ve Türkiye", **Stratejik Analiz**, Sayı 19, Kasım 2001, ss. 7-8.

kulesine çarpmıştır. Kısa bir süre sonra, Boston'dan gelen ikinci bir Boeing 737 Dünya Ticaret Merkezinin güney külesine çarpmıştır. İki uçağın çarpması sonucunda binalarda büyük hasar meydana gelmiş ve binlerce insan hayatından olmuştur. Olayın hemen ardından, United Airlines'a ait Boeing 767 yolcu uçağı ABD Savunma Bakanlığı Pentagon'a çarparak büyük bir patlama getirdi<sup>16</sup>. Savunma Bakanlığı Merkezine yapılan saldırının hemen arkasından Dışışleri Bakanlığı binasının önünde bomba yüklü bir kamyon patlatılmıştır, kısa süre sonra Washington Mall alış veriş merkezi ve ABD Kongre binası Capitol Hill'de bombalı saldırı gerçekleşmiştir<sup>17</sup>.

Saldırıların ardından, ABD 'savaş hali' ilan etmiştir ve hava sahasına girecek olan tüm uçakların vurulacağı açıklanmıştır. 11 Eylül saldırılarını Japonya asıllı Kızıl Ordu (Sekigun-Jar) örgütü üstlenmesine rağmen, ABD Başkanı 25 Ekim 2001 tarihinde, kamuoyuna duyurulan açıklamasında, belgelerin Usame Bin Laden'in terör saldırılara katkısı olduğu ispatlandığı, fakat deliller gizli tutulduğu için açıklanmayacağı haberini vermiştir<sup>18</sup>. 20 Eylül 2001'de Kongre'ye hitaben yaptığı konuşmada her ulusun ABD ile birlikte terörizme karşı savaş çağrısında bulunmuştur. “Ya bizimle birliktesiniz, ya da teröristlerle”, diyerek teröristleri destekleyen ve ülkesinde barındıran her ülkeyi ABD tarafından bir düşman rejim olarak sayılacağını belirtmiştir<sup>19</sup>. Başkan George W. Bush: 11 Eylül saldırısının sorumlusu olarak, “Taliban rejimi altındaki teröristleri destekleyerek ve ülkesinde

---

<sup>16</sup> “Patterns of Global Terrorism 2001”, USA, **U.S. Department of State**, Mayıs 2002, pp. 1-8.

<sup>17</sup> Franck, Justin N.B & Rehman, Javaid, “Assesing the Legality of the Attacks by the International Coalition Against Terrorism Against Al-Qaeda and the Taleban in Afganistan : An Inquiry into the Self-Defence Argument under Article 51 of the UN Charter”, **Journal of Criminal Law**, 2004, p. 41.

<sup>18</sup> “SŞA boyatsya nazvat organizatorov teraktov”, Utro, 25.09.2001, [www.utro.ru](http://www.utro.ru), 02.03.2006.

<sup>19</sup> “Address Before a Joint Session of the Congress on the United States Response to the Terrorist Attacks of September 11”, **Weekly Comp. Pres. Doc.**, C. 37, 20, 09, 2001, p. 1349.

barındırarak cinayetleri direk kendisi işlemiştir” diyerek El-Kaide ile ortaklık yapan Taliban yönetimindeki Afganistan hükümetini sorumlu tutmuştur<sup>20</sup>.

8 Ekim 2001 tarihinde ABD ve İngiltere Afganistan’a karşı askeri hareket düzenlemiştir.<sup>21</sup> Savaş çoğu gözlemcilerin beklediklerinden daha hızlı ve daha az zararlar sonuçlandı. Fakat başkan Bush baştan beri terörizme karşı açılan savaşın yakın zamanlarda bitmeyeceğini söylemiştir. Ocak 2002 Kongre konuşmasında, daha sonra ‘Bush Doktrini’ olarak adlandırılacak olan yeni konseptini açıklamıştır. Rapora yansıdığı şekli ile üç ana hedefinden birincisi: ABD teröristlere ve terörizme yataklık yapan devletlere, kitle imha silahlarına sahip olanlara veya bu silahları kullanma amacıyla olan ülkelere karşı askeri müdahalede bulunacağı açıklanmıştır<sup>22</sup>.

Bazı araştırmacılar, ABD’nin hangi koşullarda vuruş yapacağını açıklanmasını gereksiz bulmaktadırlar. Bir terörist grup ABD’yi tehdit edebilmişse, ABD cevabını vermekten çekinmemelidir<sup>23</sup>. Diğer grup araştırmacılara göre ABD uluslararası hukuku ihlal etmekte ve diğer devletleri başka devletlere saldırma konusunda serbest bırakmaktadır<sup>24</sup>.

1998 yılında Afrika’da 5379 kişi terör sonucu hayatını kaybederken seyirci kalan uluslararası toplum terör hedefi ilk kez dünyanın hegemonik gücünün

---

<sup>20</sup> "Bush’s Remark on U.S. Military Strikes in Afganistan", **New York Times**, 8. 10. 2001, p. 6.

<sup>21</sup> ABD 11 Eylül terörist saldırılarını BM Andlaşmasının md.51 çerçevesinde bir ‘silahlı saldırı’ olarak nitelendirmiştir. Afganistan’da El-Kaide terörist örgütüne ait eğitim kamplarının bulundurulmasına ve topraklarını operasyon üssü olarak kullandırılmasına izin veren Taliban rejimine yönelik askeri hareketini, teröristleri barındıran ve destekleyen devletlere karşı meşru müdafaa esasında kuvvet kullanma hakkı verdiği önermeye dayanmıştır. Bkz... “**Jus Ad Bellum and Jus In Bello After September 11**”, American Journal of International Law, Cilt 96, Sayı 4, 2002, pp. 905-907

<sup>22</sup> “The National Security Strategy of The United States of Amerika,” **White House**, Eylül 2002, Washington, [www.whitehouse.gov](http://www.whitehouse.gov),

<sup>23</sup> Jack, Spencer, “The National Security Strategy: An Effective Blueprint for the War on Terror”, [www.foreignpolicy.com](http://www.foreignpolicy.com), 25.09.2002, p. 2

<sup>24</sup> Knight, Charles, **Essential Elements Missing in The National Security Strategy of 2001**, Presentation at The Center for International Relations Boston University, 9.10.2002, p. 6

merkezine yönelmiş olması ve doğrudan ABD'yi tehdit ettiği zaman harekete geçmek zorunluluğunu hissetmiştir<sup>25</sup>. 1993 Dünya Ticaret Merkezi, 1995 Oklahoma City, 1995 - 1996 Suudi Arabistan askeri üsleri, 1998'de Doğu Afrika'daki Nairobi (Kenya) ve Dar-es-Salame (Tanzanya) Amerikan Büyük Elçiliklerine yapılan terörist saldırıların hiç biri küresel boyutları 11 Eylül saldırısı ile kıyaslanmadı<sup>26</sup>. Daha önce gerçekleşmiş terörist eylemleri bölge veya ülke ile sınırlı kalmaktaydı, aynı hedefi taşıyan benzer saldırıların hiç biri global çapta bir sonuca ulaşamamıştır. Değişik noktaları hedef alan 11 Eylül saldırıların verdiği etki daha önce yapılmış terörist saldırılarını geride bırakarak her biri küresel teröre yol açmayı başardı<sup>27</sup>.

Bu bir ülkenin iç güvenlik sorunu olmaktan çıkmıştır ve tüm dünyayı kapsayan global tehdit hale getirilmiştir, ülkeleri sınırları ve ulusal çıkarlarının ötesine bakmaya, politikalarını diğer ülkelerin politikalarıyla uyumlu hale getirmeyi, onlarla işbirliği yapmaya zorlamıştır<sup>28</sup>. Teröristler daha önceki eylemleri toplumun dikkatini sorunlarına doğru çekmek için gerçekleştiriyorsa, 11 Eylül ve daha sonrasındaki saldırı amacı büyük facialar yaratarak kurbanların sayısını çoğaltmak ve toplumu şok etkisi altında bırakmak olmuştur<sup>29</sup>. 11 Eylül saldırılarının büyük faciaya yol açma sebeplerinden birisi olayın hazırlıksız ve aniden gerçekleşmesidir, bununla birlikte teröristlerin Müslüman ve diğer ülke vatandaşları dahil çok sayıda insanı öldürme teşebbüsüdür.

---

<sup>25</sup> Akgün, Birol, **Küresel Terör Miti ve ABD Hegemonyası**, 2023 Dergisi, Sayı 40, 15 Ağustos, 2004, s. 54

<sup>26</sup> **Patterns of Global Terrorism 2001**, USA, U.S. Department of State, Mayıs 2002, pp. 10-11.

<sup>27</sup> Hoffman, Bruce, "Terörizm i borba snim posle 11 Sentyabrya", Bkz..<http://usinfo.state.gov>, 12.01.2007.

<sup>28</sup> Taşdemir, Fatma, **Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Ülkeleri Dışında Münferiden Kuvvete Başvurma Yetkisi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2005, s. 3

<sup>29</sup> Rojers, Pol, "Zaşıta Ameriki ot terorizma v oblasti elektronnih tehnologiy", 15.12.2006; [www.diplomaticsecurity.org](http://www.diplomaticsecurity.org).

### III. TERÖRİZMİN TÜRLERİ

Terörist eylemleri gerçekleştiren devlet ve devlet dışı aktörler, bireyler, yöneldiği amaçlar, eylemcilerin imkanları bakımından çeşitli sınıflandırmalar yapılmaktadır. Terörizmin türleri şunlardır: Ulusal terörizm ve uluslararası terörizm. Uluslararası terörizm iki gruba ayrılmaktadır: Birincisi, devlet destekli olmayan uluslararası terörizm, (bu tür bir eylem uluslararası nitelik taşımakla beraber devlet destekli uluslararası terörizmin belirgin vasfı olan devlet desteğine sahip değildir). İkincisi ise, devlet destekli uluslararası terörizm, (devletlerle ilişkili gruplar tarafından stratejik, politik ve dini korku ortamı yaratmaya yönelik şiddet eylemlerini şeklinde tanımlanmaktadır)<sup>30</sup>. Ulusal terörizm, devletin sınırları içinde gerçekleşen dış kaynaklı hiçbir terör örgütü ile işbirliği içinde bulunmadan ve başka bir devletin veya bireyin menfaatini veya zararını hedef almayan eylemdir<sup>31</sup>. Bu tür terörizm, devletin hukuki düzenini hedef almaktadır. Söz konusu yargı devletin yargı etkisi içinde yer alan cezai nitelikte bir eylemdir. Ulusal terörizmi önlemek ve cezalandırmak her devletin iç hukuk kurallarına bağlıdır.

Uluslararası terörizm, ulusal sınırların dışında gerçekleştirilen ya da yabancı bir devletin vatandaşlarına yöneldiğinde uluslararası bir nitelik kazanmaktadır. Savaşın yıkıcı sonuçlarından sakınmak isteyen devletler, geleneksel savaşın yerine terörist yöntemlere başvurmayı, terörist örgütleri desteklemeyi ve terörizmi kendi politik çıkarları için bir mücadele yöntemi olarak kullanmayı tercih eder hale gelmişlerdir.

---

<sup>30</sup> Marshall, David, C., " Political Asylum: Time for a Change the Potential Effectiveness of Reforms to Prevent Terrorist Attacks in America", Dick. L. Rev., Vol., 99, 1995, p.1018; Devlet destekli terörizm hakkında yapılan benzer tanımlar için bkz...Capezzuto, s. 377; Murphy, John, F. : **State Support of International Terrorism**, 1989, s. 5'den aktaran Einisman, Alan : " İneffectiveness at its Best : Fightning Terrorism with Economic Sanctions", Minn. J. **Global Trade**, Vol. 9, 2000, p. 307.

<sup>31</sup> Zafer, Hamide, **Ceza Hukukunda Terörizm**, Beta Yay., İstanbul 1998, s. 70.

Bu durumda olan bir devlet, dileği zaman herhangi bir sorumluluğu doğmaksızın ve savaş riskinden sakınarak terörizmi diğer bir devletin ülkesinde istediği eylemleri yapabilmesi için uygun bir araç olarak kullanabilecektir<sup>32</sup>. Geleneksel terörizme göre daha fazla öldürücü güce ve operasyonel imkana sahip olan devlet destekli terörizm düşük yoğunluklu savaşın bir görünümü olarak kabul edilmektedir<sup>33</sup>.

Terör olumsuz etkiyi ‘zihinlerde’ yaratır. Savaş doğası gereği belli aşamalardan geçerek ortaya çıkar ama terör, hiç beklenmedik bir anda gerçekleşir ve şok etkisi yaratması amaçlanır. Teröristler amaçlarına ulaşabilmek için hedef toplumu şok ederek ve şaşırtarak toplum üzerinde psikolojik bir etki yaratmayı ve böylece hükümete karşı güvenin azalmasını hedeflemektedirler. Böylelikle de toplumun temel değerlerine yönelik saldırılar yapılmış olunuyor.

Demokratik liberal sistemlerde temel değerler, ‘Hukukun Üstünlüğü’, ‘İnsan Hakları ve Demokratik Parlamenter Rejim’ ve ‘Demokratik Yönetimdir’. Terörizm bu simgeleri ve değerleri hedef alır<sup>34</sup>. Terörist strateji içerisinde devletin terörizmle mücadelesini önleyebilmek için bu mücadeleyi yürütenlerin özellikle hedef seçilmesi mümkündür. Bu durum genel bir strateji olarak devletin terörizmle mücadele eden organlarının yıldırılmasına yönelik taktik bir tercih olarak görülmektedir<sup>35</sup>. Bu nedenle terör örgütleri şiddet eylemlerine başvurarak devletin vatandaşlarının

---

<sup>32</sup> Erickson, **a.g.y.**,p. 32.

<sup>33</sup> Einisman, Alan, “Ineffectiveness at its Best : Fighting Terrorism with Economic Sanctions”, Minn. J. **Global Trade**, Vol. 9, 2000, p. 308.

<sup>34</sup> Erickson, **a.g.y.**,s. 39.

<sup>35</sup> Başeren, Sertaç, H., “Terörizm ve Uluslararası İlişkiler, Kavramsal Çerçeve Başlıklı Bildiri:Uluslararası İlişkilerde Terörizm”, **Stratejik Analiz**, Mayıs 2002, s.187.

özgürlüklerini kısıtlayan sert tedbirler alınmasını ve dolayısıyla halkın bu durumdan rahatsızlık duymasına sebep olmayı hedeflemektedir<sup>36</sup>.

Terör ekonomik ve psikolojik olarak da yıkıma yol açar. Terörün asimetrik bir etkisi vardır, gerçekleştirilmesi çok ucuz, ama engellenmesi oldukça pahalı bir yöntemdir. Zekice saldırıyla ilgili olmayan araç ve yöntemlerde etkili ve yıkıcı saldırı silahlarına dönüştürülebilir. İletişim teknolojilerinden (Internet, uydu telefonu, televizyon yayıncılığı, cep telefonu, diz üstü bilgisayar gibi) faydalanarak bilgiye ulaşma, onu istihbarata dönüştürme ve geniş kitlelere propaganda yapma imkanı yakaladılar. Ayrıca terör örgütleri küreselleşmenin sunduğu nimetlerden faydalanarak finans sorunlarını çözdüler. Elde ettikleri paraları (kara para, uyuşturucu ticareti, silah ticaret, ve d.) profesyonellerinin yönettiği finans ve yasal ticaret piyasalarında kullanarak güçlerine güç kattılar.

Yeni terörün öncelikli amacı sisteme daha iyi bir alternatif getirmekten çok, sistemi yok ederek kendi toplum modelini alternatifsiz kılmaktır. Bu nedenle artık mücadele, uluslararası sisteme bağımsız birer üye olarak girmek isteyenlerle onların bu isteğini kendi sistematik çıkarları için kullananlarla değil; sistemi milyonlarca insanın ‘öldürülmüş’ olması pahasına kendi çıkarlarına uygun bir biçimde işler durumda tutmak isteyenlerle, hayatı dahil kaybedecek hiçbir şeyi kalmamış ve gerçekçi bir zafer umudu olmayanlar arasında gerçekleşmektedir.

---

<sup>36</sup> İçli, Tülin, Günşen, “Terörün Sosyal Yapı üzerindeki etkileri”, **Dünyada ve Türkiye’de Terör**, Ed. Ali Tarhan, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, 1. Baskı, Ankara, 2002, s. 175.

#### IV. KÜRESEL TERÖRİZM OLGUSU

Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı yapılan terörist saldırıların hemen ardından, terörizm ile ilgili genel kavram ve yaklaşımlar değiştirilmiştir<sup>37</sup>. Dolayısıyla daha önce tanımlanmamış 'Küresel Terörizm' kavramı ortaya atılmıştır. Bilim adamlarına göre küreselleşme tek bir batı veya daha çok amerikan kültürün diğer medeniyetler üzerinde kurduğu hegemonyadır<sup>38</sup>.

Burada önemli olan batının etkili, ilerici ve 'yeni kültürüne' uyum sağlayamayan medeniyetlere karşı gelmektedir. Bu durumda bazı medeniyetlerin sosyolojik ve kültürel özelliklerini değiştirip veya bölünüp, yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır. Küreselleşme, batı değerlerinin dünya çapında yaygınlaşmasıdır ve bununla birlikte siyasal parçalanmayı getirmektedir. Ekonomik anlamda aynı modelin içine bir bütünleşme yerleşmektedir. Ancak siyasal bağlamda, eski yapılar bakımından, küreselleşme parçalanmayı, yani bölünmeyi hedeflemektedir. Bu siyasal bölünme beraberinde terörizmi de getirebilir<sup>39</sup>.

Küreselleşmeyi, üç farklı kategoriye sınıflandırmak mümkündür, birincisi, (T1) kendine has kültür ve değerlerini en perspektif ve progresif olduğunu öne sürerek diğerlerine bunları kabul ettirmeyi çalışanlar; (T2) sözkonusu koşullara şiddetli bir şekilde karşı çıkarak kendi değerlerini savunanlar; ve (T3) bu duruma karşı kendilerini savunma gücü olmayanlar. İkinci kategoride, devletlerarasında özellikle İslam, Hindistan ve Çin medeniyetlerinde birinci kategoriye karşı ekonomik,

---

<sup>37</sup> Örgün, Faruk, **Küresel Terör**, Okumuş adam yayınları, İstanbul 2001, s. 38.

<sup>38</sup> Shaw, Martin, **Theory of the Global State**, Cambridge University Press, p. 200

<sup>39</sup> Başeren, Sertaç, "Terörizm ve Uluslararası İlişkiler, Kavramsal Çerçeve Başlıklı Bildiri: Uluslararası ilişkilerde Terörizm", **Küresel Terör ve Türkiye Sempozyumu**, Sarem, Mayıs 2002. **Stratejik Analiz**, der. Sayı:1, Şubat 2003, s. 57.

kültürel ve siyasi bağımsızlık ve özgürlüklerini savunma çabası görünmektedir. Burada değerlerini ve varlıklarını korumak için tehdit ve şiddet yöntemlerine başvurmaktan da kaçınılmamaktadır. Böylece, küresel terörizmin bir genel tanımlanmasına göz atılırsa dünyaya yayılmış olan batı hakimiyetine<sup>40</sup> karşı yönelmiş bir terör türüdür<sup>41</sup>.

Dollard'a göre haklarının ihlal edildiğine ve bunun 'küreselcilerin' kendilerine karşı suçlu olduğuna inanan faillerin, agresifleri korkutmak, yığdırmak ve hareketlerini bastırmak amacıyla gerçekleştirilen terörist eylemleri ile gösterilmektedir. Lake bugünkü post modern teröristleri tanımlarken genelde nefret düşüncesiyle motive ettiklerini belirtiyor. Belli bir ideolojisi ve kendine ait kahramanları yoktur. Tek amaçları öldürmek, yok etmektir<sup>42</sup>. Doğal olarak da nefretin ardından intikam duygusu ortaya çıkmaktadır.

ABD'nin İsrail-Filistin çatışmasında İsrail'e gözü kapalı destek verdiği için İslam dünyası ABD'ye karşı giderek artan bir nefret duygusuna kapılmıştır. Bu bağlamda İslami Cihad tarafından 26 Şubat 1993'te New York'taki Dünya Ticaret Merkezi, El-Kaide tarafından 1998'de Kenya ve Tanzanya'daki Amerikan Büyük Elçilikleri ve 11 Eylül 2001'de Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagonun terörist saldırılara uğraması sonuçları doğmuştur<sup>43</sup>.

---

<sup>40</sup> Martin, Shaw, **Theory of the Global State**, Cambridge University Press, 2000, pp. 7-9

<sup>41</sup> Başeren, Sertaç., **a.g.e.** s. 57.

<sup>42</sup> Lake, Anthony, "6 Kabus", "Terörün Değişen Yüzü", Bilgi Koruma Yayınları, İstanbul 2003, s.35

<sup>43</sup> Szajkowski, B., "Revolutionary and Dissident Movements", John Harper Publishing, London, 2004, p. 517.

Deutch, Hoffman ve Jenkins gibi ünlü terör uzmanları bugünkü terörizmin tek bir tanımlanmasını öne sürmektedirler - terör bir şiddet hareketi veya tehdiddir<sup>44</sup>. Küresel terörizme şiddet açısından bakılırsa, şiddet terörizmin özünde vardır ve genel kabul görmüş temel bir belirtisidir<sup>45</sup>.

## **V. KÜRESEL TERÖRİZMİ OLUŞTURAN UNSURLAR**

### **a. Teknolojik Terörizm**

Terörizmin belirtebileceğimiz yeni formları şunlardır: teknolojik veya yüksek teknolojik terörizm. Teknolojik Terörizm - Bağımsız Devletler Birliği'nin Terörizme Karşı Mücadele Anlaşmasına göre teknolojik terörizm - nükleer silah kullanılması veya kullanma tehdidi, bakteriolojik, kimyasal, radyoaktif silah veya parçalarının, mikroorganizmaların, radyoaktif maddelerin ve buna benzer insanların sağlığına zararlı olabilecek maddelerin kullanılması, nükleer, kimyasal ve diğer teknolojik veya ekolojik yüksek tehdit içeren tesislerin toplumu korkutmak vb. Ayrıca, hükümetin kararlarını değiştirmek gibi herhangi bir siyasi veya diğer amaçla işgal etmesi, faaliyetten çıkartması, yukarıda belirtilen suçlardan herhangi birini aynı amaçla yapmaya kalkışması, suç ortaklığında bulunması, finanse etmesi veya yönetimini gerçekleştirmesidir.

Günümüzün en tehlikeli tehditlerinden biri terörist örgütlerinin enformasyon teknoloji ve internet kullanmasıdır. Bilim ve teknoloji geliştikçe terörizm için teknik engeller azalıyor, sosyal ortamda ise tehlikeler daha çok büyüyor. Terörist ve suç

---

<sup>44</sup> Hoffman, Bruce, "Inside Terrorism", New York, Columbia University Press, 1998, p. 25.

<sup>45</sup> Wilkinson, Paul, " Why Modern Terrorism? Differentiating Types and Distinguishing Ideological Motivations", **The New Global Terrorism**, Ed. by Charles.W. Kegley, JR. New Jersey 2003, p.106.

örgütleri siber alet ve silahların gücünü kullanabilme yollarını incelemektedirler. Yüksek teknolojik terörizmin tehlikeli belirtilerden biri bilgisayar araçlı veya siber terörizm olmaktadır. Günümüzde internet, teröristler için geniş imkanlar sunmaktadır<sup>46</sup>. İnternet aracılığı ile dikkat çekmeden, silah satışından bomba yapımı için gerekli teknik bilgilere kadar ulaşılabilir. Şimdilik teröristler tarafından İnternet yeni bir silah olarak değil de, bilgi aktarmak veya propaganda için kullanılmaktadır. Gelecekte eylemlerin patlayıcı bomba aracılığıyla değil, interneti kullanarak enformasyon sistemlerin faaliyetten çıkartılması ile gerçekleştirilmesine şahit olabiliriz<sup>47</sup>.

Sanal ortam teorik, askeri, dini öğretim ve propaganda yapmalarına, örgütlerin birbiri ile bağlantı kurmalarına imkan sağlamaktadır. Kontrol edilmesi imkansız olan mail ve internet kafeleri kullanarak iletişim sağlayabiliyorlar, internet kullandıkları yerler her zaman aynı olmayabilir ve bu da teröristler için güvenilir bir ortamdır<sup>48</sup>. Doroti Denning siber terörizmin teröristler için klasik bir eyleme göre bir yenilikçi olacağı ve sanal saldırının toplumun, basın ve yayın mensuplarının büyük bir ilgi göstereceği için ileride daha çok tercih edileceğini söylemektedir. Elektronik aletler sayesinde uzaktan ve gizli hareket edebilirler, bunlar patlayıcı madde ve intihar eylem gerektirmediği için daha ucuz gerçekleştirebilir. Yarının teröristi klavye yardımı ile bombadan daha fazla etki yaratabilir<sup>49</sup>.

---

<sup>46</sup> Michael, Whine, "Cyberspace a New Medium for Communication, Command and Control by Extremists", <http://www.ict.org>, 07.09.2006

<sup>47</sup> Vasilyev, V. L, **Psihologiya terrorizma // Sovremennyy terrorizm : sostoyaniye i perspektivi**, Pod red. Stepanova E.İ, Editorial URSS, 2000. p. 178.

<sup>48</sup> Golubev, Valdimir, "Kibberterrorizm - Ponyatiye, Terminologiya, Protivodeystviye", 17.03.2006; <http://www.sgap.ru>.

<sup>49</sup> Dorothy, E. Denning, "Activism, Hacktivism, and Cyberterrorism: The Internet as a Tool for Influencing Foreign Policy", <http://www.crime.vl.ru>, 09.02.2007.

Saldırıları her hangi bir zaman ve ülke içerisinde gerçekleştirebildiği gibi bunun arkasında kimin olduğunu tespit etmek oldukça zordur. Siber terörizmin geniş imkanlara sahiptir. Hiçbir şekilde tahmin edilmesi, ve takip edilmesi imkansızdır. Yakın zamanda da teknolojinin bu sorunu çözebilmesi imkansız gibi gözükmektedir. Her ülkenin karışık ve zor bir spesifik kanuni sistemi olduğu için internet veya diğer elektronik aletlerin ne zaman kullanıldığını araştırmak ve suçluyu takip etmek imkansızdır. Siber terörizm kapsamına giren hakerliğin çeşitli uzmanlık formları, sivil vatandaşların, kamu kurumlarının korumalı bilgisayar şebekelerine ve devlet kurumlarının milli savunma organizasyonlarında veya milli güvenliğin sağlanmasında kullanan bilgisayar sistemlerine verilen zararları kapsamaktadır.

Siber terörizmin suç olarak belirlenmesi ve kanun tarafından takip edilmesine dair ilk uluslararası anlaşma Avrupa Konseyi tarafından 23 Kasım 2001 yılında kabul edilmiş Siber Terörizm Konvansiyonu olmuştur<sup>50</sup>. Avrupa ülkelerinde buna benzer önlemler alınmaktadır. Siber terörizm toplumsal, milli ve uluslararası bir tehlike içermektedir. Kendine has bir yapıya sahip, terörizmin ayrı bir akımı olduğundan dolayı kontrol yapabilmek ve mücadele edebilmek için özel yöntemler uygulanmalıdır. Buna benzer terörist eylemler tek bir terörist tarafından yapıldığı gibi örgüt tarafından da gerçekleştirilebilir, lakin siber terörizmin baş eylemcileri milli ve transnasyonal suç örgütleridir<sup>51</sup>.

---

<sup>50</sup> **Convention on Cybercrime**, (Budapest), <http://www.crimeresearch.org>, 23.11.2006.

<sup>51</sup> Golubev, V. A, "Organizatsionno – pravoviye aspekti protivodeystviya kompyuternomu terrorizmu Pidpriemnistvo, gospodarstvo i pravo", **Naukovo – praktichniy gospodarsko – pravoviy jurnal**, No 7, Kiyev, 2004, pp. 121-124.

## **b. Modern Terörizm Unsuru**

Geçmiş yıllara baktığımızda ‘soft ideologynin’ ilk belirtileri ortaya çıktığı dönemlerde (1960 - 1970), yeni bir olgu daha ortaya çıkmıştır ‘modern terörizm olgusu’<sup>52</sup>. Terörizm bundan önce de vardı, fakat belli bir döneme kadar siyasi sisteme karşı bir şiddet şeklinde belirlenen marjinal bir olguydu. Modern terörizm 19 - 20 nci asrın radikal ve siyasi devrimcilerden tamamen farklı bir olgudur, çünkü tamamen siyasi ve pragmatik kabuğundan sıyrılıp, ideolojinin farklı bir türünü oluşturan bağımsız bir fenomen hale gelmiştir.

Soft ideology prensipleri ile oluşan medeniyetin temsilcileri ‘terörizm’ kavramına kendi doktrinlerinde belirlenen olguları ekleyerek zamanla genişletmişlerdir. Bir başka ifadeyle terörizm metafizik anlamda şiddet kavramının bir eşanlamı olmuştur. Kapitalist liberal sistemlerin küreselleşmesi ve Batı düşüncelerinin yaygınlaşması sonucu, şiddet ve şiddet belirtilerini ortaya çıkarmıştır. Şiddet siyasi, kültürel ve ideolojik faktörlerde de varlığını hissettirmektedir.

Medeniyet artık, eski modelden uzaklaşmaya çalışmaktadır, yerine de dünyada hegemon olan sosyal ve siyasi model liberalizm ideolojisinin alt yapısını oluşturan kadın erkek eşitliği, devletin karışma düzeyinin azalması, insan haklarının üstünlüğü gibi olgular ortaya çıkarılmıştır. Bununla birlikte ortaya bir diğer fenomen meydana gelmiştir: ‘sınırların birleşmesi’, yani tüm insanlığı bir ideoloji bir devlet içerisinde birleştiren “One World” projesi. Sınırların dokunulmazlığı safhası ardından sınırların kaldırılması öngörülmüştür. Bu ideoloji formu ‘soft ideology’ olarak belirlenmiştir,

---

<sup>52</sup> Dugin, Aleksandr, “Trampleri Proletariata”, “Metafizicheskiy Genezis Terrorizma”, 04.09.2006; [www.arctogaia.com](http://www.arctogaia.com).

yani çeşitli toplumların şiddeti saf dışı bırakarak bir çatı altında birleşmesini hedeflemektedir. Terörizm ‘uluslararası toplumun’ belirlediği normlara uymayan tüm olguları kapsamaktadır. Liberal sisteme bir alternatif oluşturan siyasi partiler, dini akımlar, hatta bir bütün halk genişlemekte olan batı modeli tarafından ‘terörizm’ kavramı içerisinde yer almıştır.

Terörizm, batının dünyada totaliter hakimiyet kurmasını amaçlayan rejiminin son aşaması haline gelmiştir. Bunun ardından da şiddetin ayrı bir doktrini oluşmuştur, partilerin, milliyetçilerin ve dini ideolojilerin saf terör doktrini<sup>53</sup>. Saf terör olgusu - şiddet tarihinde ve şiddete karşı liberal mücadelenin en son halidir. Örneğin, Sovyetler Birliği sisteminin çökmesiyle birlikte Latin Amerika’ya dağılan gerillalar sırt üstü bırakılmıştır. Sağ terörle hesaplaşması daha önceden sona ermiştir. Toplumun tüm açık düşmanlarının doktrin ve ideolojisi yenilmiş durumdadır.

Soft ideologynin tüm önlemlerine rağmen, günlük yaşantıda şiddet belirli amaçlara ulaşmak için bir araç olarak kullanılmaktadır (televiyondaki şiddet içeren filmlerin çoğalması vs.) bunun sonucunda şiddet, belirli insanlar tarafından hayatın ayrılmaz bir parçası haline getirilmeye ve kendini yitirmiş eski ideolojiler yerine kendi universal ideolojilerini kabul ettirmeye çalışılmaktadır. Modern terörizmin ortaya çıkmasına neden olan sebepler terörizmin olduğu sosyo - ekonomik ve ideolojik çevrenin dışında bulunmaktadır. Yaşanan toplumsal çatışmalar ve onlardan gelen radikal ideoloji terörizmin bir sebebi değildir. Günlük yaşam koşullarının olumsuz olması terörizmin oluşması için ön yapı olabilir fakat ‘organik’ olarak

---

<sup>53</sup> Dugin, Aleksandr, **a.g.e.**, s. 2.

terörizmi oluşturmaz<sup>54</sup>. Modern terörizmi, diğer savaşlardan ayırt eden spesifik özellikleri vardır :

1. Askeri normların dışından gelen ‘kendiliğinden terörist taktikler’ en ağır olanıdır<sup>55</sup>. Terörizm taktikleri halkın en yoğun olduğu yerleri bombalamak, rehin almak ve uçak kaçırmak şeklinde belirlenmektedir.

2. Modern terörizmin ikinci belirtisi ise dolaylı olarak istikrar bozucu etkisidir. Sonuç olarak insanlara karşı yöneltilen direk terörist eylemlerden daha etkilidir. Bir kişiyi öldürerek binlerce insanı etkilemek<sup>56</sup>. Modern terörizmin basın ve yayın ile sıkı bir bağlantısı vardır. Medya terörist eylemlerinin etkisini dolaylı olarak daha etkili bir hale getirmektedir. Medya terörizm için ‘sanal alan’ oluşturmaktadır, bu ‘sanal alanın’ yardımı ile geniş bir kitleye ulaşabilmek mümkün olduğu gibi gerçek bir politik - psikolojik etki de yaratabilmektedir. Destabilize eden bu politik-psikolojik etki siyasi yöneticileri bir tepki gösterme durumunda bırakmaktadır.

3. Modern Terörizmin son belirtisi, terörizmin siyasi bir fenomen olmadığını vurgulamaktadır. Terörizmin acımasız şekli, tüm hukuki ve kanuni normlar dışında olması onun ‘popülarite’ kazanmasında büyük bir sorundur. Karşı yönden bakacak olursak, devlet ve medyanın bir etkisi olmadığı zaman terörist eylemler ve eylemi gerçekleştiren teröristler toplum tarafından reddedilmektedir. Eylemler teröristlerin propaganda ettikleri düşüncelerini deşifre ediyor ve terörizm tüm toplumdan değil de

---

<sup>54</sup> Liebig, M., “Strategičeskiy Kontekst Sovremennogo İregulyarnogo Vedeniya Voyn”, 06.04.2006; <http://www.df.ru>.

<sup>55</sup> Liebig, M., **a.g.e.**, s. 23.

<sup>56</sup> Başeren, Sertaç, H., “Terörizm ve Uluslararası İlişkiler, Kavramsal Çerçeve Başlıklı Bildiri”; **Küresel Terör ve Türkiye, Sempozyumu**, Mayıs 2002, **Stratejik Araştırmalar Der.**, sayı: 1, Şubat 2003, s. 53.

bir kısmından bile siyasi destek alamaz<sup>57</sup>. Örneğin, Filistin terörü Filistinlilere büyük bir zarar verdiği halde İsrail için büyük bir siyasi ve askeri faydası olmuştur. Buna benzer bir şekilde İRA'nın terörist eylemlerinden Kuzey İrlandalılar olumsuz yönde etkilendiği halde Britanya yönetimi bundan siyasi yönde kazançlı çıktı.

Modern terörizmin ne teröristlere ne de propaganda ettikleri düşüncelerine bir faydası vardır, fakat terörizm devletin destabilize edilmesine ve ekonominin gerilemesine yol açmaktadır. Burada terörizmin görünmeyen 'üçüncü şahıslar' tarafından yönetildiği ve terörizmi kullanarak devletin zayıf düşmesini ve çökmesini sağladığı düşüncesi ortaya çıkmaktadır<sup>58</sup>. Terörizm, dolaylı olarak karşıdaki devletin zayıf düşürülmesi ve çökertilmesi için çok etkili bir yöntemdir.

## **VI. İNSAN HAKLARI VE TERÖRİZM**

Bastırcı terörizmin, demokratik yönetim, hukukun üstünlüğü ve insan hakları ilkeleri ile uyummadığı kabul edilmektedir. İnsan haklarını ihlal eden fiiller veya bir kurum olarak insan haklarına kast eden unsurlar, aslında objektif terör de denilen 'terörizmdir'. Terörizm, 'siyasal alanda değişiklikler yapmak' ya da siyasal yapıyı korumak uğruna 'şiddetin uygulanması' ya da 'şiddet kullanma tehdidi' çerçevesinde değerlendirilmiştir. Daha doğrusu, bir devletin sınırları içerisinde şiddete dayalı olarak yürütülen iktidar mücadelesi bağlamında terörizm ve neden olduğu insan hakları ihlallerine dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Böylelikle, siyasal

---

<sup>57</sup> Liebig, M, **a.g.e.**, s. 4.

<sup>58</sup> Liebig, M., **a.g.e** s. 6.

olmayan terörizm<sup>59</sup>, uluslararası terörizm, uluslararası silahlı çatışmalarda terörizm ve şiddet içermeyen direniş ve propaganda faaliyetleri konu dışı bırakılmıştır.

İnsan hakları hukuku ve uluslararası insani hukuk genel olarak farklı isimlerle anılan normatif kategoriler oluştursa da, Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi Madde 60/5 açıkça insan hakları ve insani hukuk için ‘insani nitelikte antlaşmalar’ terimini kullanmaktadır. İnsan Hakları Uluslararası Konferansı, Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan 12 Mayıs 1968 tarihli ve XXIII sayılı Kararında ve BM Genel Kurulunun 19 Aralık 1968 tarihli ve 2444 sayılı Kararda, bir ülkeye akım eden silahlı çatışmalar çerçevesinde insan hakları hukuku ile insani hukuk ilişkileri ortaya konmuştur ve insani hukukun, insan haklarının bir uzantısı oluşturulduğunu belirtilmiştir<sup>60</sup>.

Brian Crozier tarafından ortaya atılan<sup>61</sup> ve Thomas Perry tarafından değerlendirilen<sup>62</sup> iki ayrı terörizmden bahsedilebilir. Birincisi, var olan düzeni sona erdirip iktidarı ele geçirmek isteyen isyancıların faaliyetleri çerçevesinde başvurdukları terörizm; İkincisi ise, var olan düzeni koruyarak otoritelerine karşı yapılan mücadeleyi bastırmak isteyen yöneticilerin ya da yandaşlarının başvurdukları

---

<sup>59</sup> Siyasal olmayan terörden söz etmek mümkündür; adi suçluların bireysel çıkarlar peşinde işledikleri suçlarla terör yaratmaları veya bireysel çıkarlar için korkutma, bastırıp sindirme yollarına başvurmaları da mümkündür. Ayrıca, toksinmaların kendi şartları içinde etraflarına korku salmaları gibi irrasyonel terörden de bahsetmek mümkündür. Biz, konuyu siyasal esaslı olarak ele aldığımız için bunları da çalışmamızın dışında bıraktık.Bkz...Başeren, Sertaç, H., “İnsan Hakları ve Terörizm”, 2002, **ASAM**, s. 196.

<sup>60</sup> Çaycı, S., “Uluslararası İnsancıl Hukuk ve İnsan Hakları Hukuku Açısından Güneydoğu Olayları”, İstanbul, 1998, s. 37.

<sup>61</sup> Crozier, B., “The Rebels; A Study of a Post War Insurrection”, London, 1960, p. 159.

<sup>62</sup> Thornton, T. P., “Terror as a Weapon of Political Agitation in Internal War, Problems and Approaches”, ed. by Eckstein, H., p. 72.

terörizm ya da ‘couter-terrorizm’<sup>63</sup> (karşı terörizm) dir. Bunlar, ikisi arasındaki fark sonralık öncelik ilişkisi değildir<sup>64</sup>.

Daha doğrusu ayaklanmacı terörizm iktidar sahibi olmayan ayaklananların devlet organlarının ya da mücadeleye ilgisiz halkın tepkisini tahrik ederken; bastıcı terörizmin, iktidar sahipleri tarafından otoritelerini yürütmenin uç noktada bir aracı olarak kullanılmasındandır<sup>65</sup>. Böylece, birbirine paralel olan iki davranış süreci bulunmaktadır<sup>66</sup>. İnsan hakları konusuna ilişkin değerlendirmeleri bunların her ikisini de dikkate alarak yapmak gerekir. Bu açıdan baktığımızda terör, “Şiddetin kullanılması ya da tehdidini içeren yasadışı yollar, siyasal düzeni etkilemek için özellikle tasarlanmış sembolik bir fiildir”<sup>67</sup>.

Terörizmin, esas amacı siyasal davranışı etkilemektir. Sınırın bir tarafında en affedilmez suçları işleyen bir hain, sınırın öbür tarafına geçtiğinde, ulusal kurtuluş savaşçısı bir kahraman olarak görülebilmektedir. Bu birbirinden farklı değerlendirmelere yol açan anlayışların en tipik örnekleri BM Genel Kurulu Uluslar arası Terörizm Ad Hoc komitesinde ortaya çıkmıştır. Terörizmin tanımı ulusal kurtuluş mücadelelerine zarar vermemelidir<sup>68</sup>. BM Kapsamlı Terörizm Sözleşmesi

---

<sup>63</sup> Crozier, B., (op.cit) s. 159.

<sup>64</sup> Thornton, T. P., (op.cit) s. 72.

<sup>65</sup> İbid.idem.

<sup>66</sup> İbid., s.73.

<sup>67</sup> İbid.idem.

<sup>68</sup> Terörizmin tanımı konusunda ortak bir görüşe sahip olan Cezayir, Demokratik Yemen, Gine, Hindistan, Kongo, Moritanya, Nijer, Suriye, Tanzanya, Tunus, Yemen, Yugoslavya, Zaire ve Zambia’ya göre, uluslar arası terörizmin önlemleri üç grupta toplanır: ‘Kolonici, ırkçı ve yabancı rejimlerin, özgürlükleri, kendi geleceklerini belirleme hakları, bağımsızlıkları ve diğer insan hakları ile temel özgürlükler için mücadele eden uluslara karşı uyguladığı şiddet fiilleri ve bastırıcı diller, diğer egemen devletlere karşı uluslar arası terörizm eylemlerini işleyen faşist örgütlere ya da ücretli gruplara gösterilen hoşgörü ve yapılan yardımlar. Kolonici, ırkçı rejimler ve diğer gruplara tahakküm biçimleri altındaki tüm halkların vazgeçilmez hakları olan kendi geleceğini belirleme haklarına, bağımsızlık mücadelelerinin meşruluğuna ve özellikle BM Andlaşmasının ve Organlarının ilgili kararlarına uygun olan ulusal kurtuluş hareketlerine zarar vermemek koşulu ile, kişiler ya da kişi grupları tarafından işlenen masum insanların hayatını tehlikeye sokan ya da temel

ile ilgili olarak hala devam etmekte olan hazırlık çalışmaları sırasında İslam Konferansı adına Malezya, ulusal kurtuluş mücadelelerin terörizmin tanımı dışında tutulmasını vurgulamıştır. Buna karşı çıkan devletler Cenevre Sözleşmelerine ek II numaralı protokolde buna değinildiğinin ve Kapsamlı sözleşmenin bu iş için elverişli olmadığını açıklamışlardır. Terörizmle mücadelede en büyük engel, bütün dünya devletlerinin ya da en azından terörizm niteliğinde suçları işleyen kimselerin etkin bir şekilde adalet önüne çıkarılmasını sağlayacak kadar çok sayıda devletin üzerinde anlaşmaya vardıkları ortak bir terörizm tanımının yapılamamasıdır.

Terörizmi tarif eden hizmet ettiği siyasi fikir değil, başvuru yöntemidir. Bu yöntemin siyasi fikri, dini inancı yoktur. Bu yönteme başvurulduğunda terörizm vardır ve terörizm nedeniyle ihlal edilen insan hakları söz konusudur. Bu nedenle ayaklananlar, öncelikle iktidar sahipleri ile kitle arasında süregelen bu ilişkileri kopartmak isterler. Bu da en tipik terörizm olan bir uyumsuzlaştırma işlemidir<sup>69</sup>. Korku ve dehşet bireysel deneyimlerde öğrenilir; insanlar en azından korkuyu öğrenene kadar, terörizmin şiddetsiz sürdürülemeyeceği kabul edilmiştir. Terörizm belli bir toplumda kabul edilen şiddet normlarının ötesinde yer alır.

Uluslararası insan hakları kuralları iç hukuka göre üstündür. Uluslararası bağlayıcı ölçütlere aykırı bir iç hukuk kuralı, anayasa da olsa geçerlilik kazanamaz<sup>70</sup>. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve İşkenceye Karşı BM Sözleşmelerine göre, taraf ülkeler için iç hukukları ile sözleşme hukuku arasında sürekli uyum sağlama ödevi

---

özgürlüklerine zarar veren şiddet fiilleridir. Bkz..Başeren, Sertaç, H., “İnsan Hakları ve Terörizm”, **ASAM**, 2002, s. 199.

Bkz. United Nations, General Assembly, Report of the Ad Hoc Committee on International Terrorism, General Assembly Official Records: 28th Session, Supplement No. 28 (A79028), New York 1973, p. 34.

<sup>69</sup> Thornton, T. P.,(op.cit) s.74.

<sup>70</sup> Akıllıoğlu, T., “İnsan Hakları...”,(op.cit) s. 72.

altındadır. Demokratik toplumlarda, bu değerleri hukukun üstünlüğü, demokratik yönetim ve insan haklarına saygı ilkeleri temsil eder. Devlet insan haklarını ihlal etmemek için terörist şiddeti içeren fiilleri suç haline getirip cezalandırılmalıdır. 23 Aralık 1994 tarihli kararında Genel Kurul devlet destekli veya bağımsız terör faaliyetlerinin insan hakları ihlali niteliğinde olduğunu ve ortadan kaldırılması gerektiğini vurgulamaktadır<sup>71</sup>.

### **1.1 İnsani Hukuk Açısından Terörizm**

Kuvvet kullanmanın haklılığı veya hukuka uygunluğuna bakılmadan<sup>72</sup> savaş içinde uygulanacak hukuk ‘jus in bello’ ile sınırlıdır; savaş yapma yetkisine ilişkin kuralları ‘jus ad bellum’ dışlar. Uluslararası insani hukuk kuvvet kullanmanın haklılığı veya hukuka uygun olması sorunu ile ilgilenmemektedir. Tamamen insani olan kurallarla, çarpışmada uygulanacak kurallar gibi, hususi olarak insani nitelikte olmayan kurallar arasında ayırım yapılmıştır. İnsani hukukun esas unsuru, silahlı çatışma mağdurlarına yapılacak muameleye ilişkin kurallardır. Uluslararası olmayan silahlı çatışmalara, insani hukukun uygulanması dört sözleşmeden oluşan ‘1949 Cenevre Sözleşmeleri’ ile başlamıştır. Bu Sözleşmeler de, devletin uluslararası olmayan silahlı çatışmalarda kendi vatandaşlarına nasıl davranacağını ortak 3 üncü maddede hükme bağlamışlardır. Bu kavram, daha sonra, 1954 tarihli, ‘La Haye Silahlı bir Çatışma Halinde Kültür Mallarının Korunmasına Dair Sözleşme’nin 4 üncü ve 19 üncü maddelerinde ve uluslararası olmayan silahlı çatışmalarda mağdurların korunmasına ilişkin 1949 Cenevre Sözleşmelerine Ek 1977 tarihli II numaralı Protokolde yer almıştır.

---

<sup>71</sup> Akıllıoğlu, T., “Terör...”(op.cit) s. 17; Akıllıoğlu, T., “İnsan Hakları...”,(op.cit) s.101.

<sup>72</sup> Çaycı, S., “Uluslar arası İnsancıl Hukuk”...(op.cit), s.10.

## 1.2. İnsan Hakları Çerçevesinden Terörle Mücadelede Temel Modeller

Terörizmle mücadele de bazı bastırıcı politikalar da uygulanmaktadır. En yaygın iki şekli de ‘yasal bastırma’ (legal-repressive) ve ‘askeri bastırma’ (military-repressive)’dır. Ronald Crelinstein bunları ‘Ceza Adalet Modeli (The Criminal Justice Model)’ ve ‘Savaş Modeli (The War Model)’olarak adlandırılmaktadır. Terörizmle mücadeleyi en iyi karakterize etmek için başvuru en yaygın sınıflandırılma bu iki modeldir.

Ceza Adalet Modeli’nde terörizm, bir tür ‘suç’ ve teröristler de ‘suçlu’ olarak görülürler. Bu durumda terörizmle mücadelenin sorumluluğu, devletin hukuk sistemi üzerindedir (özellikle ceza hukuku) ve kontr-terörizm politikası hukukun üstünlüğü (rule of law) prensibine bağlı olarak yürütülür<sup>73</sup>. Burada esas olarak terörizm herhangi bir suç gibi muamele görür ve hukukun üstünlüğü (supremacy of law/ rule of law) anlayışı çerçevesinde ‘suçlama’, ‘yargılama’ ve ‘cezalandırma’ prosedürü çerçevesinde olur. Bu modelde, ağırlıklı yük ve sorumluluğu, ‘koruyucu’ (preventive) ve ‘soruşturmacı’ (investigative) hizmetleri ile polise verilir.

Fakat, terörizmin siyasal tabiatı, özellikle çok ciddi bir tehdit olarak algılandığında, politikacılar ve hukuk uygulayıcıları klasik polisiye tedbirlerin ve adalet sisteminin sürekli ve ciddi bir terörizm tehlikesi ile mücadelede yetersiz olacağını hissettiklerinde ya da hukukun üstünlüğü anlayışı nedeniyle yasal düzenlemelerdeki bir takım şahsi hakları korumaya yönelik düzenlemelerin etkili kontr-terör politikalarını engellediğini düşünülürse, terörizmin bu siyasal tabiatı çok

---

<sup>73</sup> **Hukuk Devleti**, konusunda, Bkz...Hüseyin Hatemi, **Hukuk Devleti Öğretisi**, İstanbul, İşaret Yay., 1989; Hayrettin Ökçesiz, İstanbul, AFA Yay., 1998., s. 103.

ciddi problemlere yol açabilir. Çünkü hukukun üstünlüğü (the rule of law) prensibinin empoze etmiş olduğu prosedürler ortadan kaldırılabilir ya da dikkate alınıp uygulanmazlar. Bu da geleneksel yargısal prosedür ve cezalandırma yönteminden sapmalara neden olabilir<sup>74</sup>. Bu bağlamda, Hukuk Devleti anlayışı, özellikle anlamlıdır ve genel kabul gören görüşe göre Avrupa demokrasileri anti-terörizm uygulamalarını, özellikle güvenlik hizmetleri ve ordunun yasal ve siyasi kontrolü başta olmak üzere, dengeli tutmak zorundadırlar.

Savaş Modelinde ise, kontr-terörizm savaş kurallarına uygun olarak yürütülür ve terörizmin bir ‘devrimci gerilla savaşı’, ‘özel savaş’ şekli ya da ‘düşük yoğunluklu çatışma’ (low -intensity conflict) olarak görülür<sup>75</sup>. Bu durumda terörle mücadelenin yetki ve sorumluluğu, tamamen ordunun üzerindedir. Bu ise, özel askeri birliklerin ya da ‘yarı-askeri’ (para-militer) polis birimlerinin kullanılması, misilleme saldırıları, cezalandırıcı operasyonlar ve asker sonuçlandırma gibi yöntemlerin kullanılması demektir. Terörizm tehdidi altındaki hükümetler, ilk reaksiyon olarak, genelde saldırıya yönelik (offensive) stratejileri yürürlüğe koyarlar ve istihbarat uygulama ve kapasitelerini düzeltmek, kurtarmak ve saldırı operasyonlarında kullanmak üzere, elit anti-terörist komando ya da polis birimleri oluşturma yoluna giderler. ‘Sorumluluk’ ve ‘kontrol’ problemleri, terörizme karşı özellikle silahlı mücadele

---

<sup>74</sup> Roland, D. Cleristein & Danielle, Laberge-Altmejd & Denis, Szabo, **Terrorism and Criminal Justice: An International Perspective**, Lexington, Lexington Books, 1978, p. 56

<sup>75</sup> Donatelle, Della Porta, “Institutional Responses to Terrorism, The Italian Case”, **Terrorism and Political Violence**, 4/4 Winter 1992, pp. 156-163.

yöntemi (savaş modeli) benimsendiğinde ve bu amaçla özel eğitimli kontr-terör komando timleri kullanıldığında çok daha önemli olmaktadır<sup>76</sup>.

Liberal demokrasilerin çoğunda, terörizmle mücadelede ‘savaş modeli’ni benimsemekten kaçınılır. Demokrasilerde, ‘savaş modeli’ benimsendiği takdirde, özellikle uluslararası kamuoyu açısından, teröristlerin ‘siyasi rollerini üstü kapalı da olsa ‘kabul etmiş olma’ ve dolayısıyla ‘eylemlerini meşrulaştırma’ riski ve ihtimali olduğunu düşünülür. Sonuç olarak, liberal demokrasilerde ve hukuk devletlerinde terörizme verilen karşılığın etkinliği, ‘kabul edilebilirliğine’ bağlıdır<sup>77</sup>. Terörizme özellikle ‘hızlı karşılık’ (quick fix) verilmesi istenen durumlarda başvuru uygulamar, uzun dönemde ortaya çıkabilecek sonuç ve etkileri gölgelememeli, meşruiyeti çarpıtmamalı ve ortadan kaldırılmamalıdır.

## VII. AVRUPA BİRLİĞİ’NİN 11 EYLÜL’E OLAN YAKLAŞIMI

11 Eylül günü Amerika’nın New York ve Washington kentlerinde meydana gelen terör olayları, terörü dünya gündemine çok uzun bir süre yer alacak bir şekilde yerleştirdi ve terör konusunda başta ABD olmak üzere dünyadan farklı bir görüşe sahip olan Avrupa’nın teröre bakış açısında ciddi bir kırılma noktası yaratmıştır.

11 Eylül’den sonra Avrupa her şeyin ötesinde terörün ne amaçla yapılsa yapılsın önlenmesi gereken bir eylem biçimi olduğunu kabul etmiştir. Aslında bu olaydan önce de terör belli zamanlarda ve belli coğrafyalardan Avrupa gündemine geliyordu. 1960’ların sonu ve 1970’lerin başında özellikle Avrupa’da önemli

---

<sup>76</sup> Martha, Crenshaw, “Introduction: Reflections on the Effect of Terrorism”, **Terrorism, Legitimacy and Power: The Consequences of Political Violence**, Ed. by. Martha Crenshaw, Middletown, CT, Wesleyan University Press, 1982, p. 19.

<sup>77</sup> Clerinstein, **a.g.y.** s. 332.

eylemler gerçekleştiren İtalyan Kızıl Tugaylar terörü uzun bir süre Avrupa'nın gündemini tutmuştu.

İtalya'da 1978'de Bologna Tren İstasyonu'nda 80 kişinin ölümüyle sonuçlanan eylemin yankıları, Alman Kızıl Ordu Fraksiyonu (Baider Mainhoff Çetesi), İngiltere'de Kuzey İrlanda'nın İrlanda'ya bağlanmasını savunan IRA, İspanya'da Bask Bölgesi'nin bağımsızlığı için savaşıyan ETA ve Fransa'da Korsika'nın bağımsızlığı için mücadele eden ayrılıkçılar aracılığıyla Avrupa ve dolayısıyla da dünya ayrılıkçı terörle de yakından ilgileniyordu. İdeolojik kökenli terör Avrupa'nın gündeminden kalkmıştı ve geriye etkisi son yıllarda gittikçe azalan ETA ve İRA terörü kalmıştı. Bu anlamda Avrupa terörden göreceli olarak uzak bir dönem içindeydi ve bu da elbette ki Avrupa'nın teröre bakışı önemli ölçüde etkileyecekti<sup>78</sup>.

ABD yönetiminin 'haydut devletler' olarak nitelendirdiği bir grup Ortadoğu ülkesinin bundan sonra teröre destek olmasını ve sınırları içinde terörist barındırmasını neredeyse imkansız hale getirdi. Amerika'ya karşı yapılan terör eyleminin dünya gündemini bu derece işgal etmesinin iki temel sebebi vardır: Birincisi, dünyanın en güçlü ülkesi ABD'ye karşı yapıldı ve doğrudan onun simgelerine yönelmiş olması; İkincisi ise, söz konusu terör eylemlerin şimdiye kadar dünya tarihinde görülmüş en büyük ve dehşetli terör hareketi olması dünyayı sarmıştır. Dolayısıyla teröre bakışı ABD'den farklı olan Avrupa ve teröre dolaylı yollarla destek veren ülkeler bu politikalarında ciddi bir değişikliğe girmek zorunda olduklarını hissettiler. Avrupa her şeyden önce dünyada hiçbir gücün terör karşısında dokunulmaz olmadığını gördü. ABD vurulabiliyorsa onlar da vurulabilirdi.

---

<sup>78</sup> Yılmaz, Tunga, "Yeni Yüzyılda Terör: Yeni Uluslararası Sistem", <http://aritr.org>, 14.02.2006.

Avrupa'daki yeni nesil Atlantik Ortaklığı'ndan daha çok AB'nin yapısının inşasına odaklanmışlardır<sup>79</sup>. Bundan önce Avrupa'ya yapılan eleştiriler arasında çeşitli Avrupa devletlerinin terör suçlarından aranan bazı kişileri siyasi mülteci statüsü ile ülkelerinde barındırdıkları ve insan haklarını bahane ederek bazı terörist grupları özgürlük savaşçısı olarak nitelendirdikleri vardı<sup>80</sup>. 11 Eylül saldırılarından sonra en az üç sebepten dolayı Avrupa Entegrasyon'unun dinamizmi hız kazandı:

1. Bütün tehditlerin özellikle böyle tanımlanması zor olanların birleştirici bir etkisi vardır. NATO tarafından olayların akabinde gösterileri transatlantik dayanışma içgüdüsel Avrupa dayanışmasını güçlendirmiştir. Amerika'nın saldırılara beklenmedik bir şekilde uğraması, Avrupa Birliği Üye Ülkeleri arasındaki geçmişten gelen tarihi hassasiyet duygularını körüklemiş ve ortak önleme ve koruma politikalarının aciliyetini ortaya koymuştur. İmkansız gibi görünenler artık çok daha gerekli oldu: AB çapında tutuklama yetkisi ile polis ve adli işlerde daha ileri bir işbirliği şimdi standart uygulamalar oldu.

2. Birliğin tüm dış aktivitelerindeki öncelikli politikaların, Avrupa demokrasilerince acilen ortaya konmasını 11 Eylül küresel terörizmi zorunlu hale getirmiştir. Uyumu tekrar sağlama ihtiyacı, dünyanın görünüşünü bir daha düşünmek ve serbest pazar kurallarından ziyade ülkelerin kararlarına öncelik vermek; böylece ilk başta siyasal bir proje olarak normal kurumsal bölünmeyi engellese de Avrupalıların Birliğe tekrar müracaat etmelerini zorlamıştır.

---

<sup>79</sup> Hoffman, Bruce, "Is Europe Soft on Terrorism?", **Foreign Policy**, No. 115, Summer 1999, pp. 62-76.

<sup>80</sup> Başeren, Sertaç, H., "Terörizm: Kavramsal bir Değerlendirme ve Hukuki Mücadele Yaklaşımları", **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**, S.1, 1998, ss. 155-168.

3. Güvenlik önceliklerinin altüst edilmesi entegrasyon için üçüncü olası faktördür. 11 Eylül olayları bizim stratejik dünyamızı aniden değiştirmesine rağmen diğer gerçek krizlere bir son verdirmemiştir. Avrupalılar bir kere daha kendilerini Balkanlar'da bulmuşlardır. Amerika, kendini tamamen terörizmle mücadeleye angaje etmişken Avrupalılar'ın da Kosova ve Makedonya'daki istikrarı sağlama görevini üstlenmesini isteyebilir. 2003 yılında kendi ani reaksiyon gücünü oluşturacak olan Üye Ülkeler için Avrupa savunmasına yönelik çabalarını arttırmak her açıdan terörizme karşı korunmak kadar acil bir hal alacaktır. Dar anlamda ve bu baskı ortamında entegrasyon en iyi cevaptır<sup>81</sup>.

Avrupa Entegrasyon'unun yeni dünyayı şekillendirmedeki tesiri ABD'ye yapılan terörist saldırılardan etkilenmiştir. Bu saldırılardan sonra Avrupa'da anti-terörizm politikalarında yoğunlaşma gözlenmiş fakat stratejik vizyonu ve uyguladığı yöntemler bakımından Ortak Dış Politika'da tutarsızlıklarını sürdürmüştür. AB halen ABD ile siyasi ve askeri açıdan karşılaştırılmaz bir durumdadır. Avrupa Birliği'nin 11 Eylül olaylarına reaksiyonu ise şunlar olmuştur:

- ABD'yi desteklemiş BM'nin 1368 nolu kararına göre askeri bir yanıtın yasal olduğunu ifade etti;
- Aceleci ve düşünmeden yapılacak bir harekettten kaçınılması gerektiğinde ısrar etti ve terörizm ile Arap-İslam dünyasını özdeşleştirmenin riskleri konusunda uyardı;
- Anti - terörist aksiyonlarla ilişkisini arttırdı; Avrupa araştırmaları ve tutuklama yetkisi, gözaltına alma ve suçlu iadesi gibi konuları kapsayan 80 maddelik

---

<sup>81</sup> Nicole, Gnesotto, "Terrorism and European Integration", **Hampton Roads International Security Quarterly**, Portsmouth, <http://proquest.umi.com>, 02.04.2006.

olan aksiyon planını polis faaliyetlerinin koordinasyonu ve terörizmle bağlantılı banka hesaplarının dondurulması gibi tedbirlerle genişletti;

- Özellikle İsrail - Arap Savaşına olmak üzere fanatik teröristlerin katılımını cesaretlendirebilecek çatışmaların ve durumların üstesinden gelebilmek için siyasi çözümler aradı<sup>82</sup>.

NATO ve AB'nin Afganistan ve Irak askeri harekatta yer almamasından ve hakem gibi görev almasından dolayı üye ülkelerin fikir çatışmalarını ve farklılıklarını gizlemek zordur. Bu olayların ardından karşımıza çok karmaşık bir ortam oluşmuştur ve bunun kolektif iktidarsızlığın hissedilmesine yol açmıştır. Bu şimdiki hükümetler arası krizin kusurları konusunda kuvvetli bir belirleyicidir. Çelişkilerle dolu AB dış politikası, sadece iç siyasi projenin zayıflığını yansıttığından değil iki ek dış sebepten dolayı endişelere neden olmuştur.

İlk olarak, yeni küresel güçlerin karşılıklı etkilenmesinde daha doğrusu ABD ile Rusya arasındaki her iki tarafın yeni fikirlerle birbirine yaklaşması; ikincisi ise Avrupa'nın rolü 'küçük ortak' tan başka bir konumda olmaması da etkili olmuştur. Eğer bu gerçekleşirse birçok üye ülke artan bir şekilde farklı rolleri oynama eğiliminde olacaklar ve ODGP minimal düzeye inecektir. Diğer bir taraftan ortada gelişen bir 'Avrupa beklentisi' veya yaşamını sürdürebilmesi için gerçekleşmesi zorunlu olan Avrupalının beklentileri vardır.

Obiols'a göre, 'refah ülkelerinin' yaratıcısı olan Avrupa, tüm dünyaya neo-liberal anlayış tarafından zarar verilen bir dönemde yoksullukların ve eşitsizliklerin azalabileceği bir 'refah dünyası' amacını güden, küreselleşmeyi düzenleyen ve

---

<sup>82</sup> Obiols, **a.g.e.**,s.42.

yöneten bir politika önerebilir. Ayrıca, 11 Eylül sonrası dünyanın güvenlik ve çevre alanlarında olduğu gibi ekonomik ve sosyal alanda da belirli bir ortak kurallara ve küresel bir reform ajandasına ihtiyaç vardır. Bu yaklaşım içinde de Avrupa'nın temel bir sorumluluğu vardır. Avrupa bir reform paketi ve küresel süreç için diğerlerinden daha nitelikli özelliklere sahiptir<sup>83</sup>. Avrupa ekonomik ve ticari gücüyle beraber büyük bir referans noktası ve bir modeldir ve bu gücü ona önemli bir uluslararası rol ve başat bir dış politika geliştirmesine müsaade etmektedir. Avrupa Birliği, Amerika Birleşik Devletleri'nin atmış olduğu adımları yakından izlemekte ve oluşan yeni siyasi süreçte kendisi de var olmak istemektedir.

---

<sup>83</sup> Y.a.g.e.

## **İKİNCİ BÖLÜM**

### **AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ADLİ VE İÇİŞLERİNDE İŞBİRLİĞİ**

#### **I. SCHENGEN ANLAŞMASI (THE SCHENGEN AGREEMENT)**

1981 tarihli Schengen Anlaşması, kişilerin serbest dolaşımının sağlanmasında önemli bir gelişme gerçekleştirmiştir. Avrupa Biliği'ne üye olan ülkelerden bazıları, Tek Avrupa Senedi kapsamında tesis edilen kişilerin serbest dolaşımının sadece üye devletlerin vatandaşları için geçerli olduğunu ve bundan dolayı da, üye olmayan ülkelerin uyruklarının kimliğini denetlemek için, diğer Üye Ülkeler arasında sınır denetimlerini sürdürmenin gerekli olduğunu düşünüyorlardı.

Başka bir değerlendirme ise, iç sınırlardaki denetimlere artık gerek olmadığını kabul ediyorlardı. Bir uzlaşmaya varmanın olanaksızlığı karşısında, Fransa, Almanya ve Benelux ülkeleri, AB'nin hukuki çerçevesi dışında, 1985 yılında Schengen Anlaşması'nı imzalayarak, kendi ülkeleri içinde ikamet veya seyahat eden bütün insanların serbest dolaşım ilkesini getirmişlerdir. Schengen Anlaşması'nın esas amacı: bir taraftan vize, iltica, polis ve adli konularda işbirliğine ilişkin düzenlemeler tasarlarken ve harici sınırlar kontrollerini geliştirirken; diğer taraftan ise hukuk düzeni bozmayacak şekilde serbest dolaşıma ilişkin düzenlemeler yaparak ve buna

uygun gerekli güvenceleri sağlayarak, dahili sınır kontrollerini kaldırılmasını kolaylaştırmaktı<sup>84</sup>.

Harici sınırların kontrolü amacıyla, tek bir kurallar zinciri oluşturuldu. Bunların içerisinde vize, iltica hakları ve giriş-çıkışların kontrollerine ilişkin ortak kurallar yer aldı. İç sınırlarda kontrollerin, kaldırılmasını telafi etmek üzere, vizeler, iltica, polis ve adli konularda işbirliği yanında, dış sınırlardaki denetimlerin takviye edilmesine karar verildi. Nereden gelirlerse gelsinler, ülkelere giren bütün insanlar üzerindeki denetimleri muhafaza etmek isteyen İngiltere ve İrlanda hariç, bütün AB ülkeleri Schengen Anlaşması'na katılmışlardır.

'Schengen Hukuku' olarak çevirdiğimiz 'Schengen Acquis' (The Schengen Acquis)'i oluşturmaktadır. Bu hukuku (acquis) oluşturan ve gerek ATA'da ve gerekse ABA'ndaki hukuki temelleri karşılayan unsurların bir listesi, 20 Mayıs 1999'da kabul edilmiştir<sup>85</sup>. Amsterdam Antlaşması'nın metni düzenlenirken Schengen hukukunun (Schengen Acquis), kişilerin serbest dolaşımı gibi, tek pazarın temel hedefleri ile bağlantılı olması nedeniyle, 01 Mayıs 1999'dan itibaren AB Hukukuna dahil edilmesi kararlaştırılmıştır. Schengen Anlaşması, Üye Ülkelerin dışında, Norveç ve İzlanda tarafından da uygulanacaktır. Böylece, AB'ye üye olsunlar veya olmasınlar, Kuzey ülkeleri arasında yeni sınırlar kurulmayacaktır.

---

<sup>84</sup> Avrupa Tek Senedi (ATS) ile Avrupa Ekonomik Topluluğu Antlaşması (AETA)'na eklenen 8 (a) maddesinde, 31 Aralık 1992'ye kadar 'İç Pazar'ın kurulması hükmüne bağlanarak, Schengen'in ilkeleri dolaylı olarak benimsenmiş oluyordu. Maastricht'de 8 (a) maddesi yeniden değiştirilmiş ve ATA'daki sınırlamalar saklı kalmak şartı ile, her AB vatandaşının üye ülkelerin hakimiyet alanına giren topraklarda serbestçe hareket etmek hakkı bulunduğu belirtilmiştir. Bkz...Beşe, Ertan, **General Aspects of Contemporary Political Terrorism and State Responses**, Yay. Yüksek Lisans (LL.M) Tezi, Aberystwyth, University of WALES, Law Dept., 1994, p. 24.

<sup>85</sup> Bkz...Avrupa Topluluğu Anlaşması, **Madde 2, Madde 3.**

Schengen Anlaşması, 1990 yılında bir uygulama sözleşmesi ile tamamlanmış ve 1995'te yürürlüğe girmiştir.

## **II. EUROPOL VE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TERÖRİZME KARŞI MÜCADELESİ**

1991 Lüksemburg Zirvesi'nde belirlenen plana göre, üye ülkeler arasında, uluslararası organize suç, terörizm ve uyuşturucu trafiği gibi ciddi nitelikteki suçlarla mücadelede işbirliğinin geliştirilmesini sağlayacak yeni bir yapının geliştirilmesi gerekiyordu. 1 Temmuz 1999'da Europol çalışmaya başlamış ve 1995'den itibaren Europol Uyuşturucu Bürosu (The European Drugs Unit) EDU'nun yerini almıştır. Ayrıca Europol'un merkez karargahı La Haye'dedir. Europol 1 Ocak 1999'dan bu yana terörizm ve kalpazanlıkla mücadele alanlarında yetkilendirilmiştir.

Europol'un temel hükümleri, uyuşturucu madde trafiği, terörizm ve diğer ciddi uluslararası suçları önleme; ve bu suçlara karşı gereken mücadeleyi sağlamak amacıyla, bilgi alış verişi sistemini öngörmektedir. (ABA K1/9). Merkezileşmiş bir organ şeklinde olan Europol, transnasyonel kriminal faaliyetleriyle uluslararası düzeyde mücadele etmek için çok önemli olmaktadır. Daha doğrusu, diğer ülkelerde biriktirilen istihbarat özellikli datalar, merkez bir organda bir araya toplanacaktır.

Buradaki sorun, terörizm konusundaki istihbarat çalışmalarının hassas tabiatı nedeniyle, bu konudaki istihbarat dataların ve verilerin Europol'e devredilmesi, bir açıdan, diğer ülkelerle paylaşılması konusunda bazı üye ülkelerde uyumsuzlukla karşılaşmaktadır. Böylelikle, terörizm tehlikesiyle karşılaşan ülkeler, bu konuda elden dışarıya sızabileceği ve hiçbir işe yaramaz hale gelebileceği endişesini

taşıymaktadırlar. Söz konusu ülkeler bu şekilde davranarak, bu konuda operasyon yapma tekelini kendileri sürdürmek istemektedir<sup>86</sup>.

İstihbarat bilgilerin değış tokuşu, büyük çapta uyuşturucu trafiğı konusunda gerçekleşmektedir. Uyuşturucu örgütleri, demokratik yönetimlerinin politikalarını etkilemek amacıyla, ekonomik hedeflerinden ziyade siyasi nitelikteki hedeflere karşı, şiddet kullanma eğilimine girmektedirler<sup>87</sup>. Söz konusu yöntemler, genelde, ‘tehdit edici’ olarak algılanır ve hedeflenmiş olan siyasal ve sosyal değışmeleri önlemek için kullanılır<sup>88</sup>. Aynı zamanda, terörist grupların eylemlerini finanse etmek amacıyla çok karlı kabul edilen uyuşturucu ticaretini kabul etmekte ve ‘narco-terörizm’ denilen kavramı ortaya koymaktadır.

Avrupa Polis Bürosu’nu (Europol) kuran sözleşme<sup>89</sup> Europol’un anayasasını teşkil etmektedir. Sözleşme’nin Madde 2 (1)’de Europol’un amaçları arasında, üye ülkelerin yetki makamlarının artırılması ve belirli alanlarda üye ülkeler arasında işbirliğinin geliştirilmesi yer almaktadır. Alanların en önemlileri: terörizmin

---

<sup>86</sup> Terörizm konusundaki istihbaratın toplanması ve paylaşımı konusunda etkili bir uluslar arası işbirliğinin oluşturulmasında mevcut problemler aşağıdaki yazarlarca ayrıntılı olarak ele alınmaktadır: P. Heyman, “**International Cooperation in Dealing with Terrorism**”, **The American University Journal of International Law and Policy** 1, (1990 /91); Paul Wilkonson, “The Lessons of Lockerbie”, **Conflict Studies** 226, London, RISCT, 1989).

<sup>87</sup> Alison, Jamieson, “Collaboration: New Legal and Judicial Measures for Coutering Terrorism”, **Conflict Studies** 257, London, RISCT, Jan. 1993.

<sup>88</sup> Örneğin; İtalyan anti-terörizm uzmanları, 1993’ü son dönemlerinde İtalya’da ortaya çıkan yaygın bombalama eylemlerinin, Mafya tarafından bu nedenle gerçekleştirildiğinde inanmaktadırlar. Dönemin İtalya Emniyet Müdürü Vincenzo Parisi’ye göre; müze ve kiliselerde meydana gelen, onlarca kişinin ölümüne, yüzlerce kişinin de yaralanmasına yol açan bombalamalar, İtalya’da o ana kadar, kamusal alandaki yozlaşma ve hükümet ve bürokrasinin mafya bağlantılarını araştırmaya yönelik gerçekleştirilmekte olan en ciddi yargısal kovuşturmayı engelleme ve saptırmaya yöneliktir. Vincenzo Parisi, ayrıca, Mafya’nın eski Yugoslavya Cumhuriyetleri ve diğer Doğu Avrupa ülkelerindeki aşırı gruplardan destek aldığına dair deliller olduğunu iddia etmektedir... Bkz... “Bombers Target Italy’s Reforms”, **Daily Telegraph**, 27 Sept. 1993; “Italy, Worried on Bosnia, Reinforces North”, **New York Times**, 13 Aug. 1993; “Italy Into Bombings Links Mafia with Groups Abroad”, **New York Times**, 16 Aug. 1993; “Italy’s Investigation Furor as Mata Hari Talks of Military Plot”, **New York Times**, 19 Oct. 1993; **Terrorism**, 9/11,(Feb. 1994, p. 15).

<sup>89</sup> Europol Sözleşmesi, toplam 7 ana başlık altında, 47 maddeden oluşmaktadır. Ayrıca Madde 2’ye ilişkin bir eki ve üye ülkelerin belirli maddeler konusundaki deklarasyonları vardır.

önlenmesi ve terörizmle mücadele, yasadışı uyuşturucu kaçakçılığı, insan kaçakçılığı, gizli göçmen şebekelerinin karıştığı suçlar, yasadışı radyoaktif ve nükleer madde kaçakçılığı, yasadışı motorlu taşıt kaçakçılığı ‘Euro sahtekarlığı’ ile mücadele ve uluslararası suç faaliyetleriyle bütünleşmiş kara para aklama faaliyetleridir<sup>90</sup>. Böylece, Europol kurucu Sözleşmesi’nin 2 (1) maddesi, ‘terörizmi’, ‘Europol’un yetki alanına dahil etmektedir.

3 Aralık 1998 tarihli Konsey Kararı’nda, Europol Sözleşmesi’nin 2 (2) maddesine ilişkin, Europol’ü insan hayatına, vücut bütünlüğüne, kişisel özgürlüklerine veya mallara karşı işlenen ya da işlenmesi muhtemel terörist eylemlerle mücadele ile görevlendirilmektedir. 15 Ekim 1996 tarihli Konsey Ortak Eylemi (The Council Joint Action of 15 October 1996) terörizmle mücadele alanında AB ve üye ülkeler arasında işbirliğini kolaylaştırmak için, kontr-terörizm amaçlı özel yetki, yetenek ve uzmanlarla donatılmış bir ‘Müdürlük’ kurulmasına karar vermişlerdir<sup>91</sup>.

---

<sup>90</sup> Europol Sözleşmesi’nin 3 maddesine göre Europol, Madde 2 (1)’de belirtilen amaçları yanında, aşağıdaki temel görevleri yerine getirmekle yükümlüdür; a) Üye Ülkeler arasında bilgi değişimini kolaylaştırmak; b) bilgi ve istihbarat elde etmek, bunları karşılaştırmak ve analiz etmek; c) Üye Ülkelerin yetkili makamlarını, kendilerini ilgilendiren ve Madde 4’de kriminal suçlar arasında tanımlanan konularda gecikmeye mahal vermeksizin ulusal birimler vasıtasıyla bilgilendirmek; d) Üye Ülkelerdeki soruşturmalarla ilgili bilgileri ulusal birimlere ileterek yardım etmek; e) Madde 8, 10 ve 11’de belirtilen nitelikteki toplanan bilgileri bilgisayar ortamında saklamak. Europol; madde 2(1)’de yer alan amaçları gerçekleştirmek üzere, üye ülke yetkili makamları arasında işbirliği ve etkinliği artırmak için aşağıdaki ek görevleri de ayrıca yerine getirir: a) Üye Ülkelerdeki yetkili makamların araştırma prosedürleri konusunda uzmanlık bilgileri değiştirip, soruşturmalarla ilgili tavsiyeler sağlamak; b) operasyonel faaliyetler için, ulusal düzeyde ulaşılabilir nitelikte olan kaynakların etkili ve verimli kullanımını geliştirmek ve stratejik istihbarat sağlamak üzere yardımcı olmak; c) genel durum raporları hazırlamak. Europol; Madde 2(1)’de belirtilen şartlar dahilinde Yönetim Kurulu tarafından belirlenen bütçe ve personel durumunun el verdiği ölçüde ek olarak üye ülkelerin aşağıdaki konularda araştırma ve tavsiyelerine de yardım eder: (i) Üyelerin yetkili makamlarının eğitimi; (ii) bu makamların organizasyon, araç ve gereçlerinin donanımının sağlanması; (iii) suç önleme metodları; ve (iv) teknik ve adli (forensic) polis metodları ve soruşturma prosedürleri.

<sup>91</sup> OJ, C 273, 25.10.1996, p. 1

Europol: terörizm, uyuşturucu madde ve nükleer materyal kaçakçılığı, çalıntı motorlu araçlar, insan kaçakçılığı, uyuşturucu kaynaklı kara para aklama ve yasadışı göçle bağlantılı olan kriminal faaliyetler konusunda yetkilendirilmiştir. Europol'un işlevi; bilgi toplama, dosyalama ve uzmanlaşmış fonksiyonlar gören yargıç ve müfettişler arasındaki ilişkileri geliştirmeyi içermektedir. Bu şartların altında görünen, Europol'un alanının, Avrupa Birliği'nin tüm iç güvenlik konularını içine alacak şekilde genişleyeceğidir<sup>92</sup>.

### **III. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ADLİ VE İÇİŞLERİNE YÖNELİK İŞBİRLİĞİ POLİTİKASI**

#### **A. Maastricht Antlaşması 1992**

7 Şubat 1992 tarihinde, Topluluğa üye ülkelerin dışişleri ve maliye bakanları tarafından imzalanan Maastricht Antlaşması, 200 maddesi, 17 ek protokol ve 33 adet ekiyle Roma Antlaşmasında en önemli onuncu değişikliktir. Bu antlaşmayla Avrupa Topluluğu nitelik değiştiriyor, Avrupa Birliği adını alarak ekonomik işlevleri yanı sıra siyasal işlevler yüklenmeye başlıyordu.

Aralık 1991'de Maastricht'te kabul edilerek 1992 Şubatında imzalanan Avrupa Birliği Antlaşması yedi bölümden oluşuyordu. Anlaşmanın temel özelliği katılımcı ülkelerin egemenlik haklarını bir üst otoriteye transfer etmelerini 'subsidiarity' ilkesi ile bir anlamda hukuki bir temele oturtmasıdır. Maastricht Antlaşması'nın getirdikleri genellikle AB'nin üzerine oturduğu üç sütun (three pillar) metaforuyla

---

<sup>92</sup> Almanya'nın Bundenskriminal yöneticilerinden ve o dönemde Europol Timi'nin başı olan Jurgen Storbeck, 1993'de aşağıdaki öngöründe bulunmuştu: "Europol'un hızla gelişeceğini düşünüyorum. Siyasi düzeyde, mafya ve çevre koruma konularında bir rol biçilmesi konuşuluyor. Kısa bir süre içinde, uluslar arası terörizmle mücadele etmesi de önerilecektir". Bkz...**Busted Drugs Agency, Guardian**, 10 Mart 1993, p. 12.

anlatılmaktadır<sup>93</sup>. Teröre karşı mücadelede önemli olan 3. Sütun'dur. Üçüncü Sütun, adalet ve içişleri politikaları içermektedir. Bunun yanında göç ve iltica konularıyla, uyuşturucu madde kaçakçılığı ve örgütlü suçlarla mücadelede üye ülkeler arasında işbirliğine gidilmesi yolu benimsenmiştir. Maastricht Antlaşması'nın üç sütun'dan son ikisi, Avrupa Birliği'nin siyasal yönünü ortaya koymaktadır. Ayrıca antlaşmanın bir başka siyasal yönü Avrupa Birliği Yurttaşlığı kavramını getirmesi olmuştur.

Maastricht Antlaşması (ABA) 'adalet' ve 'içişleri' konularında bazı konuları ortak yarar esasına göre belirlemiştir. Bunlardan, terörizm, uyuşturucu ve uluslar arası örgütlü suçun diğer şekilleridir. ABA'nın 'iç güvenlik' konusundaki hükümleri (K1 - K9 Maddeleri)<sup>94</sup>, hükümetlerarası işbirliği temelinde ortak yarar teşkil eden belirli alanları, özellikle 9 alanı kapsamaktadır<sup>95</sup>. Üçüncü Sütun'un amacı, AB'nin liberal demokratik bir taraftan 'terörizm', 'uyuşturucu trafiği' ve 'örgütlü suç' gibi istikrar bozucu tehditlere karşı tek bir bütün olarak AB temelinde daha iyi

<sup>93</sup> Üçüncü Sütun, "Adalet ve İçişlerinde İşbirliği başlığını taşımaktadır".Bkz...Beşe Ertan, **Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları**, Seçkin Yay., 2002, s.83.

<sup>94</sup> ABA'nın Başlık VI altında 'Adalet ve İçişleride İşbirliği'ne ilişkin hükümlerini ihtiva eden K. 1-K. 9 Maddeleri, 02 Ekim 1997'de imzalanan Amsterdam Antlaşması ile Madde 29 - Madde 42 olarak yeniden numaralandırılmıştır. Bkz...'The Council Joint Action', OJ L 273, 25.10.1997, p. 6.

<sup>95</sup> Madde K: 'Adalet ve İçişleri alanlarında işbirliği, aşağıdaki hükümler tarafından yönlendirilecektir.'Madde K. 1: 'Avrupa Birliği'nin hedeflerini gerçekleştirebilmesi amacıyla; özellikle kişilerin serbest dolaşımı, ve Avrupa Topluluğu'nun yetkilerini zayıflatmaksızın, Üye Devletler aşağıdaki alanları ortak yarar esasına dayalı konular olarak değerlendirecektir: (1) İltica (sığınma) politikası (asylum policy); (2) AB'nin dış (harici) sınırlarından geçişi ve bu geçişler üzerinde uygulanacak kontrolü düzenleyen kurallar; (3) Göç politikası ve üçüncü ülke vatandaşlarına ilişkin politikalar; (a) üçüncü ülke vatandaşlarının Üye Ülkelerin sınırları içine giriş ve bu bölgeler içinde serbest dolaşım şartları; (b) üçüncü ülke vatandaşlarının, ailelerinin yeniden birleşmesi ve çalışmaları da dahil olmak üzere, Üye Ülke sınırları içinde yerleşim şartları; (c) üçüncü ülke vatandaşlarının, Üye Ülkelerin sınırları içinde izinsiz göç, izinsiz yerleşme ve izinsiz çalışmalarıyla mücadele; (4) 7 ve 9 maddelerde kapsanmayan yönleri itibarıyla, uyuşturucu bağımlılığı ile mücadele; (6) Medeni Hukuk konularında adli işbirliği; (7) Ceza Hukukuna ilişkin konularda adli işbirliği; (8) Gümrükler konusunda işbirliği; (9) Terörizm, hukuka aykırı uyuşturucu trafiği ve diğer ciddi uluslar arası suç türlerinin önlenmesi ve bunlarla mücadele edilmesi için; gerekli olduğunda, gümrüklerle, Avrupa Polis Bürosu (European Police Office (Europol) arasında AB genelinde bilgi alışverişini de kapsamak üzere, polis işbirliği. Bkz... "Treaty of European Union (TEU)", **International Legal Matters**, 31/2, March, 1992, pp. 327-329; "The Treaty of European Union", **Commission of the European Communities Background Report**, ISEC/B25/92, 29 Sept. 1992, p. 5.

yapılandırılmış, diğer taraftan da kişilerin serbest dolaşımında ortaya çıkacak olan engelleri ortadan kaldırmaktı. ABA'nın (C) maddesi, AB'nin 'acquis communautaire'e (mevcut topluluk hukuku) karşı saygı göstererek ve acquis communautaire'e dayanarak hedeflerini gerçekleştirme niyetini tekrarlamaktadır. Bu durum da bütün üye ülkeler için uyulması gereken ya da uymaları beklenen yasal olarak bağlayıcı olan sözleşmeleri ve uluslararası antlaşmaları kapsayan dokümanları içermektedir<sup>96</sup>. Maastricht Antlaşması'nın Üçüncü Sütun'nu, iç güvenliğe ve adli yardımlaşmaya ilişkin hükümlerin yanında, Avrupa Birliği'nin terörizmle mücadele politikasını da yansıtmaktadır. Üçüncü Sütunu'nu oluşturan Adalet ve İçişlerinde İşbirliği; başlangıçta iç sınırları gevşetmeye dönük herhangi bir teşebbüsü dengelemek için, Topluluğun tüm sınırları boyunca ortak bir hukukun uygulanması ve adli işbirliği sağlama ihtiyacının anlaşılmasından kaynaklanmıştır<sup>97</sup>.

---

<sup>96</sup> **Statewatch**, 3/4 (July-Aug.1993).

<sup>97</sup> Avrupa Birliği'ni 'adalet' ve 'içişleri' konularında yoğun işbirliğine zorunlu kılan iki temel neden söz konusuydu: (1) Üye Ülkeler arasında sınır kontrollerinin Schengen Anlaşması uyarınca kaldırılmış olması sonucu ortaya çıkan güvenlik sorunlarını çözümü arayışı; ve (2) Orta ve Doğu Avrupa'daki otoriter rejimlerin çökmesiyle ortaya çıkan etnik ve bölgesel istikrarsızlığa karşı ortak hareket etme ihtiyacı. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin çökmesinin getirdiği ve Doğu Avrupa'nın jeopolitik görünümündeki dramatik dönüşümden kaynaklanan istikrarsızlık, bu ihtiyacı çok daha önemli hale getirmiştir. Bu iki temel hususa; AB ülkelerinde son yıllarda artmakta olan suç oranını da eklemek mümkündür. Zira; AB Üyesi Ülkelerin ulusal polis kayıtlarına göre, son 30 yılda suç oranlarında hızlı bir artış kaydedilmektedir. Bu durum, Japonya hariç olmak üzere, hemen hemen bütün endüstrileşmiş ülkelerde görülmektedir. Bu ülkelerde yapılan anket ve alan çalışmalarına ve polis istatistiklerine göre, suça maruz kalmak, suç mağduru olmak, adeta günlük hayatın bir parçası haline gelmiştir. Bu da kamuoyu araştırmalarında, halkın birinci derece de gördüğü önemli sorunlar haline gelmektedir. Bkz... J. Van Dijk & P. Mayhew, "Criminal Victimization in the Industrial World", **A Report to the NİCRI Conference: Understanding Crime: Experincing of Crime and Crime Control**, 18-20 November, 1992. pp. 72-79.

### 1.1. Maastricht Antlaşması Üçüncü Sütun'nun Terörizmle Mücadele ve Adalet ve İçişlerinde İşbirliği Üzerindeki Etkileri

Avrupa Birliği içinde, terörizmin etkili bir şekilde önlenmesi için üye ülkeler arasında yakın işbirliğinin gerekli olduğu kabul edilmektedir<sup>98</sup>. AB, organize suç ve uyuşturucu trafiğiyle birlikte, terörizmin de 'ortak yarar' esasına dayalı bir konu olduğunu resmen tanımıştır.

K. 1'in 9. paragrafında belirtilen, 'terörizmle mücadelede polis işbirliği', Avrupa Birliği Anlaşması'nın anlayışına hizmet edecek şekilde 'siyasal amaçlarını gerçekleştirmek için şiddet kullanan ya da şiddet kullanmaya meyilli olan yapısal grupları' ve 'uyuşturucu trafiği' ve diğer uluslar arası ciddi suçlar ifadesi ise, "çıkar, etki ve güç kazanmak niyetiyle bir grup birey tarafından kesintisiz şekilde işlenen organize bir seri kriminal faaliyetleri kapsamaktadır"<sup>99</sup>. K. 1'in 9. maddesinde belirtilen 'polis işbirliği' konusu, daha geniş anlamda düşünüldüğünde ise, 12 ülke, bilgi ve deneyim mübadelesi konusunda pratik önlemlerin benimsenmesi ve bu alanda işbirliği esaslarını ortaya koyacak genel prensipler konusunda anlaşma sağlanması için kararlılıklarını ortaya koymaktadır<sup>100</sup>. Yukarıda geçen: 'terörizm' ve 'uluslararası ciddi suç' tanımlamaları, TREVI WG3 tarafından geliştirilen terminolojiye dayanmaktadır.

---

<sup>98</sup> Chalk, a.g.y., ss.103-104.

<sup>99</sup> Statewatch 3/1, Jan.-Feb. 1993.

<sup>100</sup> Söz konusu işbirliği, aşağıdaki hususları içermektedir: (a) ulusal kriminal soruşturmalar ve 'soruşturma-arama' operasyonlarının koordinasyonundan sorumlu yetkililerin desteklenmesi; (b) data merkezlerinin oluşturulması; (c) 'durumun çok yönlü düşünülmesi' ve 'araştırma yöntemlerinin tanımlanması için, merkezi analiz ve bilgilerin değerlendirilmesi; (d) üye ülkeleri geliştirmek ve AB genelinde önleme stratejileri belirlemek üzere, ulusal önleme programlarının toplanması ve analizi; (e) eğitim, araştırma, adli tıp (forensic) ve kriminal bölümlerin geliştirilmesi için, ulusal önlem ve uygulamaların toplanması ve analizi. Bkz... (Declaration on Police Cooperation', Treaty on European Union, March, 1992, p. 373).

Tanımlama, ‘yapı’ unsuruna vurgu yaparak, ‘terörizmin kasten ve planlı şiddet hareketi olduğu’ düşüncesini kabul etmiş gözükmekte ve böylece terörizmi açıkça tasarlanmış, sistematik bir psikolojik savaş şeklinden ayrı tutmaktadır. K. 4 Komitesi (The K. 4 Committee) olarak bilinen bir koordinatör komite kurulmuştur. Bu Komite, Maastricht Antlaşması’nın gerçek gücünü temsil etmektedir. İçişleri ve Adalet Bakanları Konseyi ve K. 4 Komitesi’ne K. 1 maddesinde belirtilen ve K. 3 ve K. 4 maddeleriyle düzenlenen alanlarda sorumluluklar yüklenmiştir. K. 4 Komitesi, her biri çeşitli çalışma ekiplerinden oluşan 3 yönlendirme grubuna sahip olacaktır<sup>101</sup>.

Üçüncü Sütun, bir taraftan AB’nin iç güvenlik alanındaki işbirliği sürecinde ileriye doğru önemli bir adım teşkil etmekte; diğer taraftan bu politikanın icrası için tek bir idari mekanizma yaratmaktadır. Sonuç olarak, Maastricht Antlaşması, her şeyden önce, bütün üye ülkeleri Avrupa Birliği genelinde, tek bir sistem etrafında toplamaktadır. Maastricht Antlaşması’nın Üçüncü Sütunu, Avrupa’nın iç güvenlik politikasına sağlam bir yasal dayanak kazandırmıştır. Terörizmle mücadelede hayati önem taşımaktadır. Günümüzde terörizm olgusu; yasadışı göç, uyuşturucu ve kaçakçılık konularıyla yakından ilişkilidir. Bu farklı alanların K. 4 komitesi ile tek bir forum altında toplanması, etkili bir kontr - terörizm stratejisi için gerekli olan hizmetler arası koordinasyonun gerçekleştirilmesini kolaylaştıracaktır.

---

<sup>101</sup> Göç ve İltica (**Immigration and Asylum**) Çalışma Ekibi: İltica, göç ve vize, dış sınırların kontrolü ve iltica ya da göçler sonucu ortaya çıkmış evlerin ortadan kaldırılması gibi konularda çalışılmaktadır. Bu ekipler, CIREA (The Centre for Information, Discussion and Exchange-İltica konusunda Enformasyon, Tartışma ve Mübadele Merkezi) olarak adlandırılmaktadır. (2) Güvenlik, Hukuk uygulaması, Polis ve Gümrükler Çalışma Ekibi, (Security, Law Enforcement, Polis and Customs): Kontr-terörizm, kamu düzeni, ciddi suçla mücadele, Europol, gümrükler ve uyuşturucu konularında çalışılmaktadır. (3) Adli Çalışma Ekibi (Judicial Cooperation): Medeni Hukuka ve Ceza Hukukuna ilişkin (civil and criminal matters) konularda çalışılmaktadır. Bkz...K 4 Komitesi, ayrıca, Avrupa Birliği genelinde, planlı bir bilgisayar ağı esasına dayanan Avrupa Enformasyon Sistemi (The European Information System, (**The EİS**) ve Gümrükler Enformasyon Sistemi (The Customs Information System (**The CİS**) kurmaktan sorumludur.

Üçüncü Sütun, sadece AB'nin önemli hedeflerinden birisi olan 'kişilerin serbest dolaşımını' adalet ve içişlerinde işbirliğini geliştirmek suretiyle kolaylaştırmak istemektedir<sup>102</sup>. Sütun, iç güvenlik alanındaki işbirliğini artırmak için, bütün dahili sınır kontrollerini önemli bir gereklilik olarak gördüğünden, sınır kontrollerinin kaldırılması yönünde öncelikle bir niyet beslememektedir. Harici Sınırlar (The External Borders Convention) ve Dublin Sözleşmesi (The Dublin Convention) yoluyla ortak bir vize uygulaması ve bütünleşmiş göç ve iltica politikasına yönelik çalışmalar AB'nin harici sınırlarını güçlendirmesine yardımcı olacaktır. Böylece gevşek sınır formalitelerinin beraberinde getirdiği, teröristlerin bunu istismar etmesi riskini azaltacaktır<sup>103</sup>.

Üçüncü Sütun'un terörizmle mücadeledeki pozitif katkıları yanında, bir takım olumsuz etkiler de yaratmıştır. Üçüncü Sütun, her şeyden önce İkinci Sütun (ODGP)- (The Common Foreign and Security Policy)'un üzerinde şekillenmiş olan karar alma mekanizması üzerinde şekillenmiştir. Bu da problemler yaratmaya başlamıştır. Bunlardan ilki, ATA ve ABA'ndaki hükümlerin birbirine karışmış olmasıdır. Örneğin, Üçüncü Sütun'da ortak yarar esasına dayanan konular arasında üye

---

<sup>102</sup> "The Treaty of Maastricht: What it Says and What it Means", Bkz...**The Independent on Sunday**, 11 Oct. 1992, p.3.

<sup>103</sup> AT ülkelerinin Haziran 1990'da imzalamış oldukları Dublin Sözleşmesi (**The Dublin Convention**); 'ilk güvenli ülke (first safe country)' prensibinin uygulanmasını öngörmektedir. Bu prensibe göre, iltica hakkı talep edenlerin müracaatlarını ilk güvenli buldukları ülkeye yapmalarını gerektirmektedir. Bu uygulama teorik olarak, iltica işlemlerinin sadece üye ülkelerden birisi tarafından başlatılarak yürütülmesini sağlamakta ve genellikle 'iltica alış-verişi' (asylum shopping) olarak nitelenen durumun önlenmesini amaçlamaktadır. Bu süreci kolaylaştırmak için; diğer AB üyesi ülkelerle, iltica arayan (ya da iltica talep eden) kimseler hakkında ayrıntılı bilgi değişimi sağlanmasına imkan tanıyan Otomatik Parmak İzi Tanıma Sistemi-EURODAC (European Automated Fingerprint Recognition System)-kurulmasının fizibilitesi araştırılmaktadır. Sözleşme'de öngörülen bu politikanın ilk temel amacı, AB ülkelerinden birisi tarafından reddedilen siyasi iltica ve ülkeye giriş taleplerinin, başka bir üye ülkede siyasi iltica ya da ülkeye giriş izni talebinde bulunma şansını ortadan kaldırmaktadır. Böylece, 'siyasi iltica' talebinin AB ülkelerinden birisi tarafından reddedilmiş olması, diğer bütün AB ülkeleri üzerinde bağlayıcı sonuçlar doğurmaktadır. Bkz... (**Michael Spencer, Conference on 'Justice in The European Community'**, University of Leicester, September 30, 1993).

ülkelerin harici sınırlarından geçişi düzenleyen kurallar ve uyuşturucu bağımlılığı ile mücadele esasları da yer almaktadır.

Maastricht Antlaşması'nın Üçüncü Sütunu'nda yer alan hükümlerin, başta terörizm olmak üzere iç güvenliğe karşı tehdit teşkil eden ciddi suçlarla mücadelede ne kadar etkili olabileceği hususu yanında; bu gelişmeler aynı zamanda medeni haklar, meşruiyet ve sorumluluk konularında son derece ciddi sorunları gündeme getirmiştir<sup>104</sup>. Bu Sütun'daki hükümler, AB'nin iç güvenlik alanındaki işbirliği mekanizmasını ortaya koymanın yanında 'operasyonel anti-terörist yeterlilik' ve 'demokratik kabul edilebilirlik' konularını da gündeme getirmiştir. Yani üye ülkeler arasında yakın polis ve adli işbirliği oluşturulmasının, demokratik açıdan kabul edilebilirliği ve meşruiyeti açısından ciddi endişeler yaratmıştır.

Demokratik kabul edilebilirlik açısından iki hususa dikkat edilmelidir: Birincisi, anti-terörizm alanında başarılı bir işbirliği, sadece operasyonel etkinliklerle ölçülemeyeceği; İkincisi ise, liberal demokratik anti-terörizm politikasının gerçekten başarılı olabilmesi için sosyal olarak 'yasal' ve 'meşru' kabul edilmesi gerekmektedir<sup>105</sup>.

## 1.2. Maastricht Antlaşması'nın Sınırlama Kriteri

Anti-terörizm amaçlı bir stratejide aranan liberal demokratik şartlarından birincisi, 'sınırlandırılmış' olmasıdır. Batı Avrupa polisi ve güvenlik kuvvetleri

---

<sup>104</sup> Chalk, a.g.y., ss. 103-104.

<sup>105</sup> Didier, Bigo, "Borders, Security, State and Transnational", **Police and Immigration: Towards a Europe of Internal Security**, Madrid, European Consortium for Political Research Joint Session of Workshops, 17-22 April, 1994; Bkz...Malcolm Anderson, Monica Den Boer, "The European Security Field: Stakes and Rivalries in a Newly Developing Area of Police Intervention", **Policing Across National Boundaries**, Ed. by Malcolm Anderson, Monica Den Boer, London, Pinter, 1994, p .28.

tarafından, etnik grupların suçla birlikte bağdaştırılması, aslında yeni bir şey değildir. Yasadışı göçmenlerin büyük ölçüde refah toplumunun standartlarından yararlanmaları ya da yasal iş edinmelerinin engellenmesinden dolayı kendilerine ait bir yaşam kurmak için suça iteceği ileri sürülmektedir<sup>106</sup>. Tüm bu hususlar göçmenlerin konusundaki görüşü negatif etkilemektedir ve bunların kamu düzenine bir tehdit oluşturdukları şeklindeki algılamaları kışkırtmaktadır. Bunların yanında:

- Radikal İslami köktencilik ve etnik çatışmalar, göçmen stereotipinin, artık siyasi istikrarsızlık kaynağı olarak tanımlanan terörizm ve transnasyonel örgütlü suç gibi suçlarla özdeşleştirilmesine yol açmıştır.
- Yabancıların potansiyel olarak büyük bir risk kategorisi ve bunun rutin bir şekilde hedef aldığı ulusal polis gündeminin ‘uluslararasılaştırılması’ olarak yorumlanmaktadır<sup>107</sup>.

Amsterdam Anlaşması da, bütün bu eleştiri ve riskleri minimuma indirmek amacıyla, ayrımcılığın yasaklanmasına yönelik yeni adımlar atmış ve iki yeni hüküm getirerek ‘ayrımcılık yasağı ilkesini’ güçlendirmiştir. Amsterdam Anlaşması’nın 12. maddesi, uyrukluğa dayanan ayrımcılığı yasaklanmaktadır. Ayrıca, Konsey’i

---

<sup>106</sup> Batı Avrupa Ülkelerindeki etnik azınlıklar, problemleri, polis ve idari makamlarla ilişkileri vs. konu alan birçok akademik çalışma söz konusudur. Kıta Avrupası ve Anglo-Saxon ülkelerinde göçmen sorunları, hem sosyolojik hem de politik yönleriyle çeşitli inceleme ve araştırmalara konu olmaktadır. Bkz...Nigel Fielding, *The Police and Social Conflict: Rhetoric and Reality*, London, Athlone Pres, 1991; Zig Henry-Layton, **The Politics of Immigration: Immigration, Race and Race Relations in Post-War Britain**, Oxford, Blackwell, 1992, p. 174.

<sup>107</sup> Hudson, Barbara, **Racism and Criminology: Concepts and Controversies**, Racism and Criminology, Ed. by Dee Cook, Barbara Hudson, London, Thousand Oaks, 1993, pp.1-27; Boer, a.g.y., p. 51, Boer, “Rhetorics of Crime and Ethnicity in the Constuction of Europe”, *The Police and Immigration: Towards a Europe of Internal Security*, Workshop, Madrid, 17-22 April 1994; Bkz... Bigo, **Borders, Security, State, Transnational, Police and Immigration: Towards a Europe of Internal Security**, European Consortium for Political Research Joint Session of Workshops, Madrid, 17-22 April, 1994.

cinsiyet, ırk ya da etnik köken, din ve inanç, sadakatlik, yaş ya da cinsel yönelim esasına dayalı her türlü ayrımcılığa karşı gerekli önlemleri almada yetkili kılmıştır<sup>108</sup>.

‘Kontrol Dışı Göçün Önlenmesine Dair II. Avrupa Konferansı (The Second European Conferenc to Prevent Uncontrolled Migration)’ nda 15/16 Şubat 1993 tarihinde verdikleri önergeye de yansımıştır. Yabancıların özel hayatlarına müdahale ve hukuk dışı arama, gözaltı vs. gibi muamelelere maruz kalmaları olasılığı artmaktadır<sup>109</sup>. Uluslararası Af Örgütü (Amnesty International)’ün 1993’de yayınladığı raporda, Avrupa’da insan haklarının çok kötü olduğunu vurgulamakta ve birçok olayda ırkçılığın (racism) ön plana çıktığını belirtmektedir. Böylece göçmenlerin polis ırkçılığının ve bazı olaylarda şiddet ve kötü muamele mağdurları olduğunu ifade etmektedir<sup>110</sup>. Maastricht Üçüncü Sütun’da AB vatandaşı olmayanların insan haklarının korunmasına yönelik yasal boşluk olduğu gerçeği altında daha da önem kazanmaktadır.

### **1.3. Maastricht Antlaşması’nın “ Güvenirlilik” Kriteri**

Terörizme karşı verilecek herhangi bir liberal demokratik yaklaşım güvenirlilik ve inandırıcılıktır. Üçüncü Sütun’daki hükümlerin birçoğunun ciddi suçlar üzerinde önemli bir etki yaratmayacağı ve sadece polis ve diğer hukuk icracı kurumların gözetim yetkilerini artıracığı yönünde endişeler vardır. Gerek AP ve gerekse Komisyon vatandaşlar için parlamenterler aracılığıyla kamuoyu tartışması yaratacak nitelikte bir bilgi akışı sağlayamadı.

---

<sup>108</sup> “The Amsterdam Treaty: A Comprehensive Guide, European Commission, Luxemburg, Office for Official Publications of the European Communities”, 1999, p. 14.

<sup>109</sup> Boer, “Immigration, Internal Security...”, p.70.

<sup>110</sup> **Statewatch** 3/4 (July-Aug. 1993).

Belirli konulardaki dokümanlara ulaşmaya yönelik talepler, ilgili kurumlar tarafından kamu yararına bireysel ve özel hayatın korunması, ticari ve endüstriyel sırların korunması, Topluluğun mali çıkarlarının korunması ve kurumun tasarılarının gizliliğine ilişkin çıkarlarının korunması gerekçesiyle kabul edilmeyecektir<sup>111</sup>. Maastricht Antlaşması'nın Üçüncü Sütun'un yararlılığı konusundaki kamuoyu güçlerini azaltan başka bir neden de, AB çerçevesinde istihbarat çalışmalarının, ortak bir standart data koruma hukukunun yokluğunda planlanmış olmasıdır. Europol, CİS ve EİS, gibi kurum ve sistemler tarafından biriktirilen bilgi ve datalarının doğruluğunu ve özellikle de ciddi uluslararası suçlarla mücadelede yararlı olmasını sağlayan uluslararası düzeyde yasal gerekliliğin olmadığı anlamına gelmektedir.

Liberal demokratik bir sistem ve özellikle de hukuk devleti anlayışı bakımından önemli bir eksiklik oluşturmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Avrupa Parlamentosu kişiler hakkında bilgi toplamanın, ilgili bireyin özel hayatına yönelik ciddi bir müdahale olduğunu açıkça ortaya koymuştur<sup>112</sup>. Schengen Enformasyon Sistemi (SİS), (EİS), (CİS) ve benzeri yapılanmalar özellikle önem taşımaktaydı. SİS Sözleşmesi, kişisel dataların korunmasına ilişkin hükümler içermektedir ve Avrupa Konseyi'nin 1981 tarihli 'Dataların Korunmasına Dair

---

<sup>111</sup> **Statewatch** 3/6 (Nov.-Dec.); "EU Aims to Slam its Open Doors", **Financial Times**, 22. Nov. 1993; "Openness Policy too Restrictive", **Guardian**, 6. Dec. 1993; "MEP's Seek to Tear Down Curtain of Security", **Financial Times**, 26 April, 1994.

<sup>112</sup> ATA'nın özellikle 100/A maddesi gereğince; Komisyon'un önerileri, Ekonomik ve Sosyal Komite'nin düşünceleri nazara alınarak, Antlaşma'nın 189 (b) maddesindeki usule istinaden, 06 Kasım 1997 tarihinde Uzlaşma Komitesi'nce onaylanan ortak proje çerçevesinde; AB Parlamentosu ve AB Konseyi'nin 15 Aralık 1997 tarihinde 97-66 sayı ile bir Yönerge (Directif) çıkarılmıştır. Bu Yönerge, tele haberleşmede özel yaşamın korunması ve kişisel nitelikli bilgilerin işlenmesine ilişkindir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. : Enis Coşkun, "Küresel Gözaltı: Elektronik Gizli Dinleme ve Görüntüleme", Ankara, Ümit Yayıncılık, 2000, s. 142-146..Bu konudaki AİHM Kararları için bkz.: Klas ve Diğerleri ve Almanya Davası, 06 Eylül, 1978, Seri A, No.:28; Makone v UK, Eur.Ct.HR Series A, No: 82, Judgement of 2 Aug. 1984, 5 EHRR 14.. Bu kararlar ve diğerleri için bkz.: Enis Coşkun, **age**, ss. 147-153.

Sözleşme’ (The Council of Europe’s 1981 Convention on Data Protection)<sup>113</sup> ve Avrupa Koseyi Bakanlar Komitesi’nin 1987 tarihli ve (85) 15 sayısı ‘Polis Sektöründeki Kişisel Dataların Kullanımının Düzenlenmesine Dair Tavsiyesi (The 1987 Committee of Ministers of the Council of Europe Recommendation (87) 15, (Regulating the Use of Personal Data in the Police Sector)’ne dayanmaktaydı<sup>114</sup>. Burada esas olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin bu hususta bireysel hakların korunmasına yönelik kuralları tasarlanan, 8. maddesine özel referans vardır. Ayrıca, istihbarat dataların toplanması, saklanması ve iletişimine ilişkin düzenlemeler; bu datalara konu olan kişilerin haklarını da içermektedir<sup>115</sup>. Gerek 1981 Sözleşmesi ve gerekse (87) 15 sayılı tavsiye transnasyonal data değişimi için gerekli olan, uluslar arası düzeyde yeterli bir korumayı sağlayamamıştır.

Amsterdam Anlaşması ise, 286. maddesi ile bu konudaki yasal boşluğu doldurmayı amaçlamıştır. Bu madde, 01 Ocak 1999 tarihinden itibaren ‘Kişisel Dataların Kullanılmasında ve Dağıtılmasında Bireylerin Korunmasını’ ve 01 Ocak 1999 öncesi için de bu konuda gerekli gözetimi yapmak üzere bağımsız bir organ oluşturulmasını öngörüyordu<sup>116</sup>.

---

<sup>113</sup> 1981 Sözleşmesi, taraf devletlerin iç hukuklarında yerine getirmesi gereken belirli prensiplerin oluşturulması yoluyla data koruma prosedürlerinin sınırlı da olsa harmonizasyonunu hedeflemektedir. Bu harmonizasyon; dataların niteliği, hassas dataların kullanılması, data güvenliği, datalara kişisel erişim ve dataların tashihine ilişkin kuralları içermektedir.

<sup>114</sup> Ken, Grange, ‘The Impact of Data Protection upon European Police Information Flows and the Specific Implications for Immigration and Asylum’, **Police and Immigration: Toward a Europe of Internal Security Workshop**, European Consortium for Political Research and Joint Session of Workshops, Madrid, 17-22 April 1994, p.8.

<sup>115</sup> Martin, Baldwin, Bill Edwards, Bill Heberton, **Will SIS be Europe’s Big Brother?**, Policing Across National Boundaries; Bkz...Malcolm Anderson & Monica den Boer, London, Pinter, 1994, pp. 12-14.

<sup>116</sup> **The Amsterdam Treaty: A Comprehensive Guide**, European Commission, Luxemburg, Office for Official Publications of the European Communities, 1999, p.15.

#### 1.4. Maastricht Antlaşması'nın “Sorumluluk” Kriteri

Terörizme verilecek liberal demokratik karşılığın ‘Üçüncü Şartı’, devamlı işlev gören bir parlamento denetimi ve yargısal gözetimdir. Maastricht Antlaşması'nın Üçüncü Sütun'un ‘hükümetlerarası işbirliği’ (inter-governmental co-operation) çerçevesinde yer alması, bu konuda ciddi sonuçlara sebep olmaktadır. Sorumluluk kavramının görünür ve uygulanabilir yapısı son derece gereklidir. ABA'nın iç güvenliğe ilişkin hükümlerinin hükümetlerarası işbirliği çerçevesinde ele alınması anlamına gelmektedir<sup>117</sup>.

Avrupa Birliği'nde bu hususlar ‘demokrasi açığı’ (democratic deficit) tartışmaları çerçevesinde devam etmektedir. Bu tartışmanın nedeni, potansiyel olarak milyonlarca insanı etkileyecek olan kararların; gerek ulusal parlamentolara ve gerekse AP ve ATM gibi, AB'nin temel organ ve kurumlarının denetimi dışında alınmasıdır. Gözetim konusunda ileri sürülen fikir, adalet ve iç işlerinde işbirliğinin tabiatı itibariyle, ‘hükümetlerarası’ nitelikte olduğu şeklindedir. Hükümetlerarası antlaşmaların demokratik tarzda sonuçlanmadığı ileri sürülmektedir. Ulusal parlamentolar, görüşme sürecinin dışında bırakılmakta ve son dakikada ‘onaylanmak’ ya da ‘reddedilmek’ üzere gündeme konu olmaktadır<sup>118</sup>.

Uluslararası gözetim konusunda ise, Maastricht Üçüncü Sütun'un geleneksel olarak gizlilik arz eden iç güvenlik politikasına daha fazla açıklılık getirdiği ileri sürülmektedir. Örneğin, ABA'nın K. 6 maddesi, Avrupa Parlamentosu'na K. 1 maddesinde tanımlanan alanlarla ilgili olarak yapılan görüşme ve tartışmalar

---

<sup>117</sup> Denza, Eillen, **The Intergovernmental Pillars of the European Union**, Oxford University Press, New York, 2002, p. 253.

<sup>118</sup> Chalk, a.g.y., pp.130-131.

konusunda bilgilendirme hakkı vermektedir. Diğer taraftan ise, K. 3 maddesi, ATM'ne, Üçüncü Sütun kapsamında ortaya çıkan uzlaşmazlıklarla ilgili olarak sözleşmeleri yorumlamasına müsaade etmektedir. Ulusal gözetim konusunda olduğu gibi, uluslararası gözetim konusundaki teorik yapı, uygulamadaki gerçekliği yansıtmamaktadır. Üye ülkeler tarafından hükümetlerarası işbirliği esasına göre alınan bütün kararlar, İçişleri ve Adalet Bakanları Konseyi vasıtasıyla gerçekleşir. Avrupa Birliği Anlaşması'nın K. 3 maddesi, üye ülkelere AB'nin hedeflerini gerçekleştirmek için gerekli olan 'ortak tutum' ve 'eylemleri benimseme' yetkisini vermektedir<sup>119</sup>.

Neticede, ulusal parlamentolar, kendi hükümetlerinin temsilcilerini hesap vermeye çağırabilirken; Üçüncü Sütun'da yer alan karar alma sürecinde doğrudan etkileri söz konusu değildir<sup>120</sup>. Maastricht Üçüncü Sütun'un, 'hükümetlerarası işbirliği' esasına dayanan tabiatının ortaya çıktığı diğer bir husus da, bırakılmış olan yetkiler konusundaki siyasi sorumluluktur. Ayrıca, Adalet ve İçişleri Bakanlarının siyasi sorumluluklarının gerçek tabiatı yozlaşmaktadır. Bu alandaki Bakanlar toplantılarda alınan kararlar konusundaki sorumluluğu ise, pratik olmaktan ziyade teoriktir<sup>121</sup>. Avrupa Parlamentosu'nun Sivil Özgürlükler ve İçişleri Komitesi (The European Parliament's Committee on Civil Liberties and Internal Affairs) de benzer bir şekilde, adalet ve içişleri alanlarında 'inter-governmentalism'e olan itirazını sürekli olarak belirtmiştir.

---

<sup>119</sup> Bkz...Avrupa Birliği (Maastricht) Antlaşması, **Madde K. 3 (1.2)**.

<sup>120</sup> Carlos, Piquer, **Report of the Committee on Civil Liberties and Internal Affairs on Cooperation in the Field of Justice and Internal Affairs under the Treaty on European Union** (Title VI and other Provisions), European Parliament Session Documents, A3-0215/93, 01 July 1993, p.17.

<sup>121</sup> Piquer, **a.g.y.**,...p.12.

Maastricht Üçüncü Sütunu, göçmenlerin Batı Avrupa’da terörizm, uyuşturucu trafiği ve örgütlü suçun temel kaynağı olarak tanımlanmasına yol açmıştır. Anti-terörizm çerçevesinden bakıldığında oldukça bir yan etki kaynağıdır. AB vatandaşı olmayanların, iç güvenlik açısından önemli bir tehdit olarak algılanmaları, AB genelinde ırkçılığın yaygınlaşmasına neden olacaktır. AB’de mevcut olan göçmen grupları ve ırkçılık karşıtı örgütlerin daha da radikalleşmesine ve yabancılaşmasına teşkil edecektir. Sonuç olarak, sınırsız, sorumsuz ve güvenilmez anti-terörist politikaların sonuçları, hukuk devleti anlayışından uzaklaşmadır. Böyle bir yaklaşım, stratejik olarak, terörizme karşı mücadelenin meşruiyetini ortadan kaldıracaktır<sup>122</sup>.

Terörizmin adaletsiz ortamlarda, daha doğrusu özel nitelikteki anti-terörist uygulamaların yarattığı koşullarda geliştiği açıktır. Terörizmin, amaçlarından birisi, yetkilileri anayasa dışı ‘karşı uygulamalara’ başvurmaya kışkırtmak ve bundan doğacak şiddetli reaksiyon tuzağına düşürmektir<sup>123</sup>. Teröristlere karşı başarı elde etme politikası, liberal bir rejimi, temel hak ve hürriyetlerin tehdit edildiği otoriter ya da totaliter bir rejime dönüştürülecektir. AB kontr-terörizm politikasının en önemli isteği, liberal demokrasinin korunmasıdır. Ayrıca daha yakın bir anti-terörist polis işbirliği için, ‘sınırlama’, ‘inanırlık/güvenilirlik’ ve ‘sorumluluk’ unsurların Avrupa düzeyinde uyumlaşması gerekmektedir.

---

<sup>122</sup> Douglas, Scott, Sionaidh, **The Rule of Law in the European Union –Putting the Security into the Area of Freedom, Security and Justice**, European Law Review, 2004, C: 29, p. 2.

<sup>123</sup> Monar, Jörg, **Justice and Home Affairs**, içinde; Geffrey, Edwards & Georg Wiessale, “The European Union: Annual Review of EU” 2000/2001, Blackwell Publishers, Oxford, 2001, p. 131.

## B. AMSTERDAM ANTLAŞMASI

### 1.1. Avrupa Birliği'nin Adalet ve İçişlerinde İşbirliği Politikasında Etkileri

2 Ekim 1997 tarihinde Amsterdam Antlaşması'nın imzalanması, adalet ve içişleri konularının büyük bir bölümü Birinci Sütun kapsamına alarak ve yeni öncelikler koyarak bir özgürlük, güvenlik ve adalet alanı yaratılmasının temelini oluşturmuştur. Avrupa Topluluğu, Amsterdam ile, AB içinde kişilerin serbest dolaşımı için gerekli olduğu ölçüde, göç ve iltica, dış sınırlar ve medeni hukuka adli işbirliği konularında mevzuat çıkarma yetkisine sahip olmuştur<sup>124</sup>.

Amsterdam Antlaşması (The Amsterdam Treaty), 'adalet' ve 'içişleri' alanlarındaki işbirliğinin tabiatını; Özgürlük, Güvenlik ve Adalet, konularını daha kesin ve daha net kavramlarla tanımlamak, etkinliğini artırmak, daha demokratik hale getirmek ve çeşitli kurumları rolleri arasında daha iyi bir şekilde denge kurmak suretiyle değiştirmiştir<sup>125</sup>. Amsterdam Anlaşması, Maastricht Antlaşması'ndaki 'ortak yarar' esasına dayanan konular listesine yenilerini eklemiş ve bunları iki kategoriye ayırmıştır: Birincisi, Avrupa Topluluğu Anlaşması'nın 'Vize, İltica ve Göç' uygulamaları; İkincisi ise, 'Kişilerin Serbest Dolaşımına İlişkin Diğer Politikalar'. Ayrıca, Amsterdam Antlaşması, Üçüncü Sütun'un kapsamındaki bazı konuları, Birinci Sütun'un kapsamında sayılan konulara eklemiştir. Amsterdam Anlaşması'nın en önemli hedefleri:

---

<sup>124</sup> Questions and Answers on the Treaty of Amsterdam, European Commission Directorate-General X, Priority Information Projects, 1997, Brussels, p.1.

<sup>125</sup> Bulnes, Mar, Jimone, **European Judicial Cooperation in Criminal Matters**, European Law Journal, C: 9, S: 5 Aralık 2003, p. 621.

- Avrupa Birliği vatandaşlarının serbest dolaşımın karşısında olan engelleri ortadan kaldırmak ve güvenliğini sağlamak;

- Avrupa Birliği'nin kurumsal yapısını etkili bir hale getirmek;
- Avrupa Birliği'nin dünya politikalarındaki sesini duyurtmak;
- Avrupa Birliği'nin merkezine, istihdam ve vatandaş haklarını yerleştirmek<sup>126</sup>.

Amsterdam Anlaşması'nın getirmiş olduğu 'Özgürlük, Güvenlik ve Adalet alanları' Schengen Sözleşmesi'nin Avrupa Birliği'nin yasal çerçevesi içinde dahil edilmesine imkan tanımaktadır<sup>127</sup>. Bu Antlaşmalar'a göre Bakanlar Konseyi tarafından alınan kararlar ve önlemler, ATA'nın IV. Başlığı altında yer alarak, kurumsallaşmış AB Hukuku'na dahil olmaktadır. Amsterdam Antlaşması, 'Özgürlük, Güvenlik ve Adalet' (Freedom, Security and Justice), başlığı altında yeni bir alan yaratmıştır. Daha önce, ABA ile 'Adalet ve İçişleri' başlığı altında toplanan düzenlemeler, Amsterdam Antlaşması ile birlikte artık sadece 'Kriminal Konularda Polis ve Adli İşbirliği' (Provisions on Police and Judicial Co-operation in Criminal Matters), konularını kapsamaktadır.

1. Özgürlük Alanı (An Area of Freedom), kavramı temel hakların korunması ve bütün ayrımcılık şekilleriyle mücadeleyi de kapsıyordu. Amsterdam Anlaşması, Schengen Mutabakatı'nın onaylamasını Avrupa Birliği'nin yetki alanına dahil ederek, gerçek bir özgürlük, güvenlik ve adalet alanı oluşturmak için başlıca temelleri sağlamaktadır. Özellikle, suçla ilgili konularda polis ve adli işbirliğine yönelik veri değişim şebekeleri planlanması nedeniyle, özel hayata saygı

---

<sup>126</sup> A.g.y...s. 28.

<sup>127</sup> Daha önce ifade ettiğimiz gibi, Schengen Anlaşması, her ne kadar bu Anlaşma'nın tarafları ve AB üyesi devletler aynı ise, Amsterdam Antlaşması yürürlüğe girinceye kadar AB hukukunun bir parçası değildi. Bkz... Beşe, Ertan **Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları**, Seçkin Yay., 2002, s. 105.

gösterilmesi ve kişisel verilerin korunması dikkat gerektirmektedir<sup>128</sup>. Özgürlük alanı, göç ve iltica politikasında daha sıkı işbirliği kurma ihtiyacını artmıştır. Antlaşma, özellikle nüfus hareketi durumlarında, Cenevre Sözleşmesi'ni, bugünün iltica sorunlarını çözebilecek araçlar ile tamamlamanın vazgeçilmez bir ihtiyaç olduğunu kabul etmektedir. Geçici koruma için bir mekanizma kabul edilmesi, özel durumlardan en çok etkilenen devletlere yardım yapılması ve iltica usulleri için asgari standartlar geliştirilmesi üzerinde durulmaktadır.

2. Güvenlik Alanı (An Area of Security) kavramı ise, terörizm, insan kaçakçılığı, çocuklara karşı işlenen suçlar, uyuşturucu trafiği, silah kaçakçılığı, rüşvet ve sahtekarlık olmak üzere, suçla mücadeleyi ifade etmektedir. Suç konusunda özel bir eylem planı, aslında daha önce de Haziran 1997 Amsterdam Zirvesi'nde benimsenmiş, uyuşturucu konusuna başka bir eylem planının ise, 2000-2004 döneminde uygulanmaya konulması tasarlanmıştır<sup>129</sup>. Yeni hükümler, Üye Ülkelerin, iç güvenliği ve kamu düzenini korumaya yönelik sorumluluklarını etkilemezler. Amsterdam Antlaşması, polis ve cezai konularda adli işbirliği ve üye devletlerin arasında ortak eylemler geliştirilmesi için kurumsal bir çerçeve sağlamaktadır<sup>130</sup>.

3. Adalet Alanı (An Area of Justice), AB vatandaşlarının adaletle eşit bir şekilde ulaşabilmelerini garanti etmek ve yargı mercileri arasında işbirliğini geliştirmek hedefini yansıtmaktadır. Kriminal konularda adli işbirliği konusunda ise,

---

<sup>128</sup> Amsterdam Antlaşması konusunda uzlaşma gerçekleşene kadar, ilgili öneriler AB Konseyi tarafından bir seri zirvede tartışılmıştır. Bkz...Floransa (Florance) Zirvesi, (21-22 Haziran 1996); Dublin Zirvesi (05 Ekim ve 13-14 Aralık 1996); Noordwijk Toplantısı-gayri-resmi olarak (23 Mayıs 1997); 15 aylık bir çalışmadan sonra Amsterdam Antlaşması'nı ortaya çıkaran bir uzlaşma sağlanmıştır.

<sup>129</sup> **Judicial Cooperation in Criminal Matters in an Area of Freedom, Security and Justice**, [www.eliseconsortium.org/article.php3?id\\_article=149](http://www.eliseconsortium.org/article.php3?id_article=149), 25.02.2005.

<sup>130</sup> Thym, Daniel, **The Area of Freedom, Security and Justice in the Draft Treaty Establishing a Constitution for Europe**, Walter Hallstein İnstitut, WHI- Paper 4/04/2004, p. 10.

ulusal makamlar arasındaki karşılıklı yardımlaşma ve Üye Ülkeler arasında suçluların iadesi prosedürleri basitleştirilecek, yargı kararlarının karşılıklı tanınması ve uygulanması sağlanacak ve kara para aklama operasyonlarıyla mücadele güçlendirilecek, ceza hukuku alanında harmonizasyon imkanları gözden geçirilecektir<sup>131</sup>.

Amsterdam Antlaşması'nın getirdiği yeni ivme, 'adalet' alanının neyi amaçlaması gerektiğini inceleme fırsatını vermektedir. Antlaşma, aşamalı olarak bir 'Avrupa Adli Sahası' oluşturmak üzere adaletin dağıtılmasında AB'nin bir politika geliştirebilmesi için bir çerçeve sağlamaktadır. Bir Avrupa adli sahası'nın yaratılmasında temel bir adım olarak, Antlaşma, hukuki konularda adli işbirliğini güçlendirmektedir. Küresel adalete eşit erişim ve yasal belirlilik temel hedefler olmaktadır. Bununla birlikte yeni bir başlık altında düzenlenen 'Kriminal Meselelerde Polis ve Adli İşbirliği (Police and Judicial Co-operation in Criminal Matters)' konusu, temelde 1993 Maastricht Antlaşması'nda düzenlenen 'Hükümetlerarası İşbirliği' (Inter-governmental Co-operation), prosedürlerini korumaktadır. Suç eylemi de, davranış da, cezai fiilerin kurucu unsurlarına ilişkin asgari ortak kuralların konusudur. İnsanların farklı Üye Ülkelerde farklı muamele görmemelerini sağlamak için, Antlaşma, usul kurallarının aynı güvenceleri vermesini öngörmektedir<sup>132</sup>. Bu çerçevede, ortak ilkeler ve iyi davranış kuralları geliştirilmesi gereken, savunma haklarına ilişkin konular vardır.

---

<sup>131</sup> A.g.y., s. 28

<sup>132</sup> **The Amsterdam Treaty: A Comprehensive Guide**, European Commission, Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities, 1999, p.15.

## **1.2. Amsterdam Anlaşması'nın, Üçüncü Sütun'u ve Terörizmle Mücadele Politikası**

Amsterdam Anlaşması'nın Üçüncü Sütun'unda beklenen değişiklikler tam olarak sağlanamamıştır. Adalet ve İçişlerinde İşbirliği (3. Sütun) alanı, hükümetler arası işbirliği esasına dayanan ve bundan dolayı üye devletlere ait bazı yetkilerin Topluluğa mal edilmesiyle birlikte, supranasyonel, sayılan Avrupa Topluluğu'nun yasama yetkisine bırakılmıştır<sup>133</sup>.

Avrupa Parlamentosu'nun Üçüncü Sütun'da oynadığı rol, en azından Amsterdam Anlaşması'nın yürürlüğe giriş tarihinden itibaren ilk 5 yılda, Topluluğa mal edilen alanlarda, ulusal parlamentoların yetkileriyle dengelenmemiştir. Amsterdam Anlaşması Üçüncü Sütun bakımından bazı önemli değişikliklerin de yapıldığını görebiliriz. Böylece, Üye devletlerin arasında güçlendirilmiş işbirliği kabul edilmiş ve önceki Üçüncü Sütun'un önemli bir bölümü, Topluluğa mal edilmiştir. Bu çerçevede, özellikle vize, göç, iltica ve kişilerin serbest dolaşımına ilişkin politikaların tekrarlanması gerekir. Amsterdam Anlaşması kriminal konulardaki işbirliğiyle, kurumsal olarak AT Hukukuna yaklaşmıştır. Komisyon, Avrupa Toplulukları Mahkemesi ve Avrupa Parlamentosu, bu sorunlara ilişkin oynadıkları rolden, daha fazla oynamak ve karar almak bakımından eskiye nazaran, daha fazla icra yetkisine sahip enstrümanlarla donatılmıştır.

Amsterdam Anlaşması'nın 6. ve 7. maddeleri, 1986 Avrupa Tek Senedi (The Single European Act), 1986'nın kapsamında, Maastricht Antlaşması Madde F'de (Amsterdam Anlaşması sonrası Madde 6) belirtilen, AB' de Avrupa İnsan Hakları

---

<sup>133</sup> Füsün, Arsava, **Amsterdam Anlaşması'nın Avrupa Birliği Hukukuna Katkıları**, Ankara, A.Ü. SBF Yayınları No: 589, 2000, ss.17-20.

Sözleşmesi'nde tanımlanan haklara saygı gösterilmesinin bir yükümlülük olduğunu resmen vurgulamıştır<sup>134</sup>. Ayrıca, ATM, AB kurumlarının insan haklarına saygı gösterip göstermediklerini denetleme ve bu konudaki ihlalleri yargılamaya yetkilendirilmiştir<sup>135</sup>.

Amsterdam Anlaşması sonrası ABA'nın 29. maddesi, üç farklı şekilde 'ortak eylem' geliştirmek suretiyle, önlenmesi ve mücadele edilmesi gereken ciddi suçlardan birisi olarak terörizme özel atıfta bulunmaktadır: (1) Europol da dahil olmak üzere, polis örgütleri, gümrükler ve diğer yetkili kurumlar arasında daha yakın bir işbirliği geliştirmek; (2) Üye Ülkelerin adli ve diğer yetkili organları arasında daha yakın bir işbirliği oluşturmak; (3) durumun gerektirdiği hallerde, Üye Ülkelerin kriminal meselelerdeki kural ve prosedürlerinin birbirine yakınlaştırılması. Amsterdam Anlaşması'nın 30. maddesi bağlamında polis işbirliği konusundaki düzenlemeleriyle terörizmle mücadelede polis işbirliğini artırıcı ve 31. maddesiyle de adli işbirliği alanındaki hükümleriyle, suçluların iadesi prosedürlerini kolaylaştırıcı adımların artırılmasında önemli bir rol oynamıştır.

ABA'nın 31 (e) maddesi, Ceza Hukukuna ilişkin konularda Üye Ülkelerin mevzuatlarının yakınlaştırılması hususunda; suç teşkil eden eylemlerin temel niteliklerine ve terörizm suçlarına verilecek cezalara ilişkin 'minimum kurallar'

---

<sup>134</sup> Amsterdam Antlaşması'nın 6. ve 7. maddeleri, temel hak ve hürriyetlerinin korunmasına dair mevcut hükümleri; (a) AB'nin üzerine kurulduğu bir takım prensipleri (özgürlük, demokrasi, insane hakları ve temel hak ve hürriyetlere saygı, hukukun üstünlüğü ve hukuk devleti...) saptayarak; (b) ATM'ne, bu prensiplerin AB kurumları tarafından saygı gösterilmesini sağlayacak güç ve yetkiyi vererek; ve (c) bu prensiplerin Üye Ülkelerden birisi tarafından ihlali halinde, bu Üye Ülkenin bazı haklarının askıya alınması gibi, bazı yaptırımlar öngörmek suretiyle; güçlendirmektedir. Amsterdam Antlaşması'nın 6. maddesi ile şu temel esas getirilmiştir: "AB özgürlük, demokrasi, insane haklarına ve temel özgürlüklere saygı ve hukukun üstünlüğü ilkeleri üzerine kurulmuştur". Bkz...**Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları**, Seçkin Yay. 2002, s. 145.

<sup>135</sup> **The Amsterdam Treaty: A Comprehensive Guide**, European Commission, Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities, 1999, pp. 13-69.

oluşturulması için gerekli önlemlerin alınmasını istemektedirler. Bu hususlar, ayrıca Konsey ve Komisyon'un Amsterdam Antlaşması'nın 'Özgürlük, Güvenlik ve Adalet' alanlarındaki kararlarının nasıl uygulanacağına ilişkin 03 Aralık 1998 tarihli Eylem Planı'nın 46. paragrafında da tekrar altını çizmektedir<sup>136</sup>. Yani ABA'nın 31 (a) maddesinin Üye Ülkeleri terörizm suçlarına ilişkin yasalarının yakınlaştırılmasını sağlayarak yerine getirilmesini mümkün kılmak için, Komisyon tarafından aşağıda bahsedeceğimiz 19.9.2001 tarihli 'Terörizmle Mücadeleye İlişkin Konsey Çerçeve Kararı tasarısı hazırlamıştır<sup>137</sup>. Terörizmle mücadele amacıyla uygun araçlar sağlayan ABA'nın VI. Başlık altında düzenlenen hükümleri, AB düzeyinde uluslararası işbirliği için yeterli olabilmektedir.

Sonuç olarak şunu diyebiliriz, Amsterdam Anlaşması, Maastricht Antlaşmasında tamamlanamayan ve uygulamada aksaklıklar gösteren maddeleri yeniden değerlendirdiler. Amsterdam Anlaşması ile Avrupa Parlamentosunun yetkileri arttırılmış, insan haklarına riayet bir temel şart olarak benimsenmiş, üyelerin oy haklarının kısıtlandırılmasını gerektiren durumlar tespit edilmiş, iltica ve göç konularını ele alınmış Schengen Antlaşması AB mevzuatında dahil edilmiş, adalet ve içişleri konularında önemli koordinasyon hedefleri belirlenmiştir.

## **V. TAMPERE ZİRVESİ 1999**

Avrupa Birliği Konseyi, Amsterdam Anlaşması'nı yürürlüğe koymak amacıyla, 15-16 Ekim 1999 tarihinde Finlandiya'nın Tampere şehrinde toplanarak adalet ve içişleri alanında politika yönelimleri ve somut hedefler üzerinde anlaştı.

---

<sup>136</sup> OJ C 19, 23.01.1999, p.1.

<sup>137</sup> **Proposal for a Council Framework Decision on Combating Terrorism**, Brussels, 19. 09.2001, COM (2001) final, 2001/0217 (CNS).

Devlet ve Hükümet Başkanları, genişleme ile birlikte, adalet ve içişleri alanında işbirliğinin giderek önem kazandığına işaret ederek, Avrupa politikasının gelecekteki seyrini çizdiler.

### **1.1 Ortak Bir Avrupa Birliği İltica ve Göç Politikası**

Tampere gündeminin amaçlarından biri, bir tarafta, örgütlü yasadışı göç dahil, suça karşı etkili eylem ve diğer tarafta bir ‘Avrupa kalesi’ imajı vermekten kaçınılması arasındaki doğru dengeyi sağlamaktır<sup>138</sup>. Öncelikle, ortak bir Avrupa iltica sistemi yönünde çalışılması kararlaştırılmıştır. Bu kapsamda, kısa vadede, (özellikle, iltica talebinde bulunanların kimliklerinin belirlenmesi için parmak izleri veritabanı olan Eurodac’ın kurulması yoluyla) hangi Üye Devletlerin bir iltica başvurusunun incelenmesinden sorumlu olduğunu tespit etmeyi kolaylaştıracak bir sistem oluşturulması söz konusudur. Ayrıca, adil ve etkili iltica prosedürleri için ortak standartlar ve iltica talebinde bulunanların kabul edilmesi için ortak asgari şartlar benimsenmesi ve sığınmacı statüsünün tanınması ve içeriği ile ilgili kuralların yakınlaştırılması aynı kapsamda yer alacaktır. Daha uzun vadede ise, Topluluk kuralları, iltica hakkı tanınan kişiler için AB çapında geçerli olan tek bir statüye ve ortak bir iltica usulüne götürecektir. Zirve Toplantısının sonuçlarında, transit ülkeler ile ortaklık içinde çalışmanın, göç politikasında başarı için temel bir unsur olduğu öngörülmektedir.

---

<sup>138</sup> **The Tampere European Council of 15 and 16 October 2000**; 20.09.2006  
<http://ue.eu.int/info/eurocouncil/index.htm>.

## 1.2 Odysseus Programı

Odysseus programı, iltica, göç ve dış sınırların aşılması konularında mevcut işbirliğinin genişletilmesi ve güçlendirilmesine yönelik bir AB programıdır<sup>139</sup>. 1998-2002 dönemini kapsayan bu program için 12 milyon euro ayrılmıştır. AB toprağında kanunen yerleşik üçüncü ülke uyruklarına adil muamele edilmesi vurgulanmaktadır. Bu yerleşiklere, AB yurttaşlarının hak ve yükümlülüklerine benzer haklar ve yükümlülükler tanınmasına yönelik daha güçlü bir bütünleşme politikası da buna dahildir. Üye Devletler en iyi uygulamalardan ve deneyimlerden yararlanacaklar ve AB ırkçılık ve Yabancı Düşmanlığının İzleme Merkezi (Viyana) ve Avrupa Konseyi (Strasbourg) ile işbirliği daha da güçlendirilecektir. Avrupa Birliği Konseyi, tüm aşamalarda ‘göçmen akışlarının’ daha iyi yönetilmesi ihtiyacını vurgulamıştır. Yasadışı göç konusunda bilgilendirme kampanyaları ve vizeler ve sahte belgeler konusunda aktif bir ortak politika gibi tedbirler daha da geliştirilecektir.

Buna, üçüncü ülkeler ile daha sıkı işbirliği de dahildir. Bu anlamda, insan kaçakçılığına her yerde ciddi suç olarak muamele edilmesini sağlamak için ağır yaptırımlar öngören mevzuat kabul edilmesi planlanmaktadır. Üye Devletlerin sınır kontrol birimleri arasında, değişim programları ve teknoloji transferi gibi işbirliği ve karşılıklı teknik yardım düzenlemeleri de geliştirecektir. AB içinde bilgilendirme kampanyaları ve adli işbirliği hakkında kılavuzlar yayımlanması, yurttaşların anlayışını ve adalete erişimini kolaylaştıracaktır. Adli yardım için asgari standartlar sağlanması ve Birlik çapında sınır aşan davalarda ortak usul kuralları benimsenmesi üzerinde durulmaktadır.

---

<sup>139</sup> Neil, Walker, “A Constitutional Odyssey”, **Europe’s Area of Freedom, Security and Justice**, Oxford University Press, 2004, p. 32.

### 1.3 Adli Kararların Karşılıklı Tanınması

Mahkeme kararlarının karşılıklı tanınması ilkesi, adli işbirliğinin köşe taşıdır. Devletlerin, başka devletlerin kararlarını ve hükümlerini tanıması ve icra etmesini sağlamak için, mevzuatın yakınlaştırılması temel rol oynayacaktır. Böylece, herhangi bir davaya gerek olmaksızın, kararlar Avrupa Birliği'nin her yerinde kendiliğinden tanınacaktır. Buna ek olarak, medeni usul hukuku için asgari standartlar konulabilir. Bu ilke, hem medeni hukuk, hem de ceza hukuku alanlarında uygulanacaktır. Medeni hukuk konularında, ilk adımlar, uzun ve karmaşık sınır aşırı ihtilafların (ziyaret hakları), çok fazla sıkıntıya neden olabileceği aile davaları gibi alanlarda atılacaktır. Ceza hukuku konularında ise, mahkûmiyetleri kesinleşen kişilerle ilgili olarak Üye Devletlerin arasında resmi iade usulü kaldırılarak, onun yerine, bu tür kişilerin basit şekilde transfer edilmesi yöntemi getirilecektir. Karşılıklı tanıma ilkesini uygulamaya yönelik tedbirler de planlamıştır<sup>140</sup>.

### 1.4. Medeni Hukuk Alanında Uyumlulaşma

Adli işbirliğini kolaylaştırmak için yeni usul mevzuatı hazırlanacaktır ve Üye Devletler medeni hukuk mevzuatlarını yakınlaştırma ihtiyacı üzerine genel bir inceleme talep edilmektedir. Bireylerin özgürlüğünü ve yasal haklarını korurken suça karşı Birlik çapında tedbirlerin dengeli bir biçimde geliştirilmesi sağlanmalıdır<sup>141</sup>. En iyi uygulamaların değiş tokuşunun sağlanması ve suç önleme için yetkili ulusal makamları içine alan bir ağ kurulacaktır. Üye devletlerdeki polis makamları arasında

---

<sup>140</sup> Walker, Clive, **Terrorism and Criminal Justice: Past, Present and Future**, Criminal Law Review, 2004, May, p. 324.

<sup>141</sup> Martinez, Jordi, Garcia & Dehousse, Franklin, **La Cooperation Policiere et Judiciaire Penale de L'Union Europeenne: Les lents progress d'un nouveau projet europeen**, Studia Diplomatica, Vol. LV No. 4, 2002, p. 92.

değişimleri ve işbirliğini geliştirmeyi hedefleyen, OİSİN programı gibi, suç önlemeye yönelik, Topluluk finansmanlı programlar oluşturma imkanı araştırılacaktır. Bir ilk adım olarak, uyuşturucu madde ve insan kaçakçılığı ve terörizme karşı savaşmak için gecikmeksizin ortak ekipler kurulacaktır. Europol ile işbirliği içinde, sınır aşan suçlarda en son eğilimler üzerine bilgi, deneyim ve en iyi uygulama alışverişinde bulunmak üzere bir Avrupa Polis Şefleri Operasyon Görev Kuvveti kurulacaktır. Avrupa Birliği Konseyi, ciddi örgütlü suçla mücadeleyi güçlendirmek amacıyla, ulusal savcılardan, yargıçlardan veya polis memurlarından oluşan 'Eurojust' adlı bir birim kurulmasına karar vermiştir<sup>142</sup>. Eurojust, ulusal iddia makamlarının düzgün eşgüdümünü kolaylaştırmak, cezai soruşturmaları desteklemek ve Avrupa Adalet Ağı ile yakın işbirliği içinde olmakla görevlidir. Ayrıca, Eurojust temelde iki ya da daha çok Üye Ülkeyi ilgilendiren suçlarda, bu Ülkelerin adli makamları arasında cezai konularda işbirliğini geliştirmek üzere kurulmuştur. Her Üye Ülkeden gelen temsilcilerin oluşturduğu bu birim sayesinde AB, örgütlü suçlar ile mücadelede yargısal işbirliğini daha da güçlendirecektir.

Amsterdam Anlaşması ve 1999 Tampere Zirvesi, suçlar özellikle organize suçlar ile mücadelede AB için bir dönüm noktasıdır. Amsterdam Anlaşması ile Özgürlük, Adalet ve Güvenlik alanının tesis edilmesi Birliğin temel amaçlarından biri haline gelmiştir. Ancak bu ortamı sağlayabilmek için, örgütlü suç gruplarından kaynaklanan tehdidin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bunun için ise, üye ülkeler arasında cezai alanda daha etkin bir işbirliği olması şarttır. Ancak üye ülkeler arasında özellikle egemenlik kaygıları nedeniyle istenilen düzeyde bir işbirliği uzun süre gerçekleştirilememiştir. Bu yapılanmalarının başında Avrupa Adli İşbirliği

---

<sup>142</sup> **Council Decision On Setting Up A Eurojust Team**, 19 Haziran 2000 (OR.de) 8938/00 Limite, Eurojust 3 Cats 44.

Birimi (Eurojust) gelmektedir. Eurojust'ın çalışmaları sayesinde cezai konularda işbirliğinin sağlanması adına, en azından ortak bir zeminin hazırlanması, gelecek yıllarda bu zemin üzerinde daha etkin ortaklıkların ortaya çıkmasını sağlayacak olması nedeniyle çok önemli bir gelişme olmuştur<sup>143</sup>. Ancak, Eurojust'ın yetkileri açısından hükümetler arası modelin seçilmesi bu alanda daha etkin işbirliğini arzu edenleri hiç de memnun etmemiştir. Zira üye Ülkelerin Eurojust ile işbirliği yapma konusunda geniş bir takdir hakkı vardır. Bu nedenle, etkin bir işbirliğinin sağlanması üye ülkelerin arzu ve isteklerine bağlıdır. AB'de örgütlü suçlar ile mücadele ve cezai konularda işbirliği sürecinin önemli yapıtaşlarından biri olan Eurojust incelenecektir<sup>144</sup>. 1999'da Tampere'de yapılan Zirve toplantısında İçişleri ve Adalet alanında önemli kararlar alınmıştır. Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra İçişleri ve Adalet alanındaki çalışmalar daha da hız kazanmış ve AB boyutlu suçla mücadele için gerekli siyasal kararlılık biraz daha belirgin hale gelmiştir.

Bu dönemde Europol'un yetki alanı geliştirilmiş bu çalışmada ele alınan Eurojust gibi yeni kurumlar ortaya çıkmıştır. Eurojust özellikle cezai alanda üye ülkeler arasında yeni bir iletişim aracı ve AB boyutlu suçla mücadelede soruşturma ve kovuşturma için ortak bir zemin hazırlanmıştır. Ancak Eurojust üyelerinin AB yerine üye ülkeler tarafından yetkilendirilmesinde ortaya çıkan endişeler bu üyeler arasında uzun vadede ciddi sorunların çıkmasına neden olacaktır<sup>145</sup>. Her şeye rağmen

---

<sup>143</sup> Thuy, Joannes, **Eurojust-An Overview Background**, Structure and Work; Bkz..11.10.2004 tarihinde Eurojust Basın Sözcüsü Joannes Thuy'un Eurojust'a yaptığı sunum notları.

<sup>144</sup> Van den Wyngaert, Christine, **Eurojust and European Public Prosecutor** içinde; Bkz...Niel, Warker (Ed), **Europe's Area of Freedom, Security and Justice**, Oxford University Press, 2004, p. 203.

<sup>145</sup> Statewatch Article: RefNo.# 2891, **EU: EUROJUST an EU Public Prosecution System**, <http://www.database.statewatch.org/protected/article.asp?aid=2891>, 28.12.2006.

cezai konularda ortak bir işbirliği zemini oluşturması Eurojust'ın AB'ye sağladığı en önemli katkısı olarak örgütlü suçla mücadeleyi güçlendirecektir.

## **V. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TERÖRİZME İLİŞKİN KONSEY ÇERÇEVE KARAR TASARISI**

Avrupa Birliği Komisyonu 11 Eylül saldırının ardından 'Terörizmle Mücadeleye İlişkin Konsey Çerçeve Karar Tasarısı' ile, terör eylemi olarak değerlendirilen eylemlerin kapsamının genişletilmesini sağlamıştır. 'Terörizmle Mücadeleye İlişkin Konsey Çerçeve Karar Tasarısı' öncelikli olarak terörizmin temel unsurları ve verilecek cezalara ilişkin olup, terörizm suçlarının etkin, orantılı ve caydırıcı bir şekilde cezalandırılmasını amaçlamaktadır. Çerçeve Karar Tasarısının önsözünde, AB'nin bu karara götüren sebepler ve yasal dayanakları, terörizmin AB'nin temel değerleriyle, uyumsuzluğuna atıfta bulunularak vurgulanmaktadır. Terörizmle Mücadeleye İlişkin Konsey Çerçeve Karar Tasarısı'nın 3. maddesi – Terörist Suçlar:

1. Avrupa Birliği'ne üye olan ülkelerin, kendi ulusal hukuklarına göre tanımlanmış olan, bir şahıs ya da grup tarafından bir veya birden fazla ülkeye karşı, kurumlarını ya da halkını sindirmek veya siyasi, ekonomik ya da sosyal yapısını ciddi şekilde değiştirmek ya da yıkmak amacıyla kasten, işlenen aşağıdaki suçların 'terörist suçlar' olarak cezalandırılmaları için gerekli tedbirlerin alınmasını sağlayacaktır:

- a. Cinayet,
- b. Bedensel bütünlüğe zarar verme,

- c. Hırsızlık ya da soygun,
- d. Devlet ya da kamuya ait tesislerin, kamuya ait ulaşım araçlarının, altyapı imkanlarının kamunun kullanımına sunulmuş yer ve malların zorla ele geçirilmesi ya da bunlara zarar verilmesi;
- e. Silah ya da patlayıcıların imal edilmesi, bunlara sahip olunması, bunların elde edilmesi, nakledilmesi ya da bunların başkalarına temin edilmesi;
- f. Bulaşıcı hastalık ya da mikrop yayan ya da kirletici maddelerin insanlara ya da çevreye zarar vermek amacıyla kullanılması;
- g. Su, enerji ya da diğer temel olanakların arzına müdahale edilmesi veya .
- h. Haberleşme sistemlerine müdahale yoluyla saldırılması;
- i. Yukarıda sıralanan suçların işlemeye yönelik tehdide bulunma;
- j. Terörist bir örgütü yönetme,
- k. Terörist bir örgütü desteklemek, katkıda bulunmak ya da bu örgüt içerisinde yer almak<sup>146</sup>.

Çerçeve Karar Tasarısı'nın amacı çerçevesinde 'terörist grup' ikiden fazla kişiden oluşan, paragraf (1) (a) dan paragraf (1) (k) ya kadar atıfta bulunulan suçları işbirliği içinde işlemek amacıyla hareket eden 'planlı örgüt' anlamına gelecektir<sup>147</sup>.

---

<sup>146</sup> Bkz...ATA'nın 3. Maddesi (Terörist Suçlar).

<sup>147</sup> Beşe, Ertan, **Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2002, s.111-112.

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### AVRUPA BİRLİĞİ’NİN TERÖRİZMLE İLİŞKİSİ BAKIMINDAN BM, ABD, NATO VE TÜRKİYE YAKLAŞIMLARI

#### I. AVRUPA’NIN TERÖRİZME KARŞI GİRİŞİMLERİ

Terörizm, özellikle İkinci Dünya Savaşı’nın ardından Avrupa’yı esir almış ve Soğuk Savaş dönemi, Avrupa’daki terör örgütlerinin eylemlerini pek çok ülkeye yaydıkları ve eylemlerin dehşet derecesinin arttığı bir dönem olarak tarihe geçmiştir<sup>148</sup>. Terörizmle savaşmada Avrupa girişimleri aynı BM sisteminin hedeflediği gibi genel bir terörizmle savaşım rejimi yaratmaya yöneliktir.

Avrupa girişimleri sonucunda oluşturulmaya çalışılan terörizmle savaşım rejiminin Birleşmiş Milletlerin sisteminden farklı iki noktada belirginleşmektedir. Bunlardan ilki, Avrupa’da oluşturulmaya çalışılan terörizmle savaşım rejiminin bölgesel hareket düşüncesiyle kapsamının Avrupa kıtası ile sınırlandırılmasıdır. İkinci farklılık ise BM sisteminin oluşturmaya çalıştığı yelpazelikten uzak birbirinden farklı girişimlerin, Avrupa girişimleri bünyesinde kendilerine yer bulmalarıdır. Avrupa’da terörizme karşı oluşturulmaya çalışılan güvenlik rejiminin unsurları birbirlerinden tamamen bağımsız değildir ancak Avrupa Birliği’nin girişimleri tüm Avrupa kıtasını kapsayan girişimlerde kıyaslandığında daha farklı bir görüntü çizdiği söylenebilir. Çünkü terörizm hem Avrupa Güvenliği genel

---

<sup>148</sup> Soğuk Savaş boyunca Avrupa’da ideolojik kazanımları hedefleyen terör örgütlerinin yanı sıra, çeşitli etnik ve dini unsurlar üzerinden siyaset yapan terör örgütleri de faaliyet göstermiştir. Avrupa’da faaliyet gösteren terör örgütlerinin tam listesi için bkz. Alexander, Yonah, “Contemporary Terrorism: An Overview; Europe’s Red Terrorists: The Fighting Communist Organisations”; Alexander, Yonah, Pluchinsky, A.. Dennis, (eds.), Frank Cass: 1992, London, s. 2

çerçevesinde ortak bir dış politika ve güvenlik konusu olarak ele alınabilmekte, hem de özelde terörizme yönelik iç güvenlik çerçevesinde ele alınan bir konu olarak belirlenmektedir. Terörizmle savaşımın Avrupa ayağında iki çeşit savaşım biçimi ile terörün engellenmesi ve cezalandırılması söz konusudur. Bunlardan ilki, ülkelerin kendi başlarına geliştirdikleri yasal, idari, ekonomik ve sosyal faktörleri içeren<sup>149</sup> önlemlerin bütünüdür. Terörist eylemlerin sıklıkla gerçekleştiği ve terör tehdidine en fazla maruz kalan Türkiye, İspanya, Hollanda, İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya, İsviçre ve Avusturya gibi ülkeler terörizmi engellemek için yöntemi denemişlerdir. Söz konusu devletler, terörizmle savaşım amacı ile özel kanunlar çıkarmışlar, özel operasyon birlikleri kurmuşlar ve terörü sona erdirmek için ekonomik, sosyal ve kültürel çözümler üretmeyi hedefleyen çeşitli önlemler alma yoluna gitmişlerdir.

Avrupa’da terörizmle savaşımın ikinci biçimi, terörizme karşı tüm Avrupa devletlerini bağlayacak bir sözleşme ve ortak idari önlemlerin bütünüdür. Böylece tüm Avrupa devletleri arasında geçerli olacak bir terörizm rejimi oluşturarak terörizme karşı yasal birliktelik sağlanması hedeflenmekte ve ortak işlevsel kurumlar aracılığı ile yasal birlikteliğin pratik hedeflerde de işlerlik sağlayacağını hedeflemektedir. Terörizmin özellikleri itibarıyla genellikle güvenlik ekseninde ele alınmaktadır. Avrupa’da terörizmle ilgili karar ve düzenlemeler güvenlik genel başlığı altında iç ve dış güvenlik konuları olarak ele alınmaktadır. Sözleşmeler rejimi ile yasal bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmış, operasyonel birimler aracılığı ile de işbirliği zemini oluşturulmak istenmiştir.

---

<sup>149</sup> Burada belirtilen Türkiye dışındaki devletlerin terörizmle savaşım çabaları üzerine ayrıntılı bir çalışma için bkz. Schmid, Alex, P. & Crelinsten, Roland, D., “Western Responses to Terrorism”, 1993, London : Frank Cass, ss. 77-210.

AB ise, terörizmi genel Avrupa girişimlerinin ötesinde hem iç hem de dış güvenlik arayışlarının önemli bir konusu olarak ele almaktadır. Özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında Avrupa güvenliğini sağlama konusunda daha sert idari ve yasal önlemler alma yoluna giden Avrupa Birliği'nin bu konuda atmakta olduğu adımlar sadece terörizme karşı değil, diğer güvenlik tehditleri olarak düşünülen organize suç, yasadışı göç, kara para aklama gibi faaliyetleri de içermektedir. Terörizmin Önlenmesine Dair Sözleşmesi ve Dublin Anlaşması, Avrupa'da terörizmle kolektif mücadelenin yasal yapı taşlarını oluşturmalarına karşın, iade ve adli yardımlaşma süreçlerinin işe yaramadığı görülmektedir. Siyasal suç ve siyasal şiddet arasındaki temel ayrımın ortaya konmaması ve tüm Avrupa devletleri tarafından kabul edilecek net bir terörizm tanımlamasının yapılamaması yasal metinlerin etkisiz kalmasına yol açan nedenlerdir. Özellikle yargılama ve iade süreçlerinin sağlıklı biçimde işlememesinin ardında devletlerin siyasal tercihlerinin de büyük rolü vardır.

## **II. BİRLEŞMİŞ MİLLETLERİN TERÖRİZME KARŞI GİRİŞİMLERİ**

11 Eylülde ABD'ne yönelik terör eylemlerinin yaşanması pek çok uluslararası örgüt gibi Birleşmiş Milletlerin de tepkisini çekmiş ve örgüt daha önceden mevcut olan terörizmle savaşım alanındaki girişimlerine yenilerini ekleme ihtiyacı duymuştur. Bu çerçevede öncelikle Güvenlik Konseyi'nde 1368 ve 1373 sayılı kararlar alınmıştır. Bu kararlar temelinde BM Güvenlik Konseyi'ne bağlı çalışacak bir Terörizmle Savaşım Komitesi oluşturulmuş, ayrıca BM Genel Sekreteri'nin girişimiyle Birleşmiş Milletlerin terörizmle savaşımında dikkate alması gereken noktaların vurgulandığı ayrıntılı bir rapor 2002 yılında hazırlanmıştır. Bu girişimler

terörizmle savaşım konusunda 11 Eylöl'e kadar çeşitli adımlar atan ancak yeterli etkiyi yaratamayan BM sisteminin bu konuda kendini yenileme isteğini sergilemektedir.

11 saldırılarının ardından 12 Eylöl 2001 tarihinde toplanan BM Güvenlik Konseyi bu toplantıda 1368 sayılı kararını almıştır<sup>150</sup>. Bu kararda uluslararası barış ve güvenliği bozacak her türlü yolları kullanarak savaşım verileceği vurgulanmış ve hem bireysel hem de kolektif meşru savunma hakkının tanındığını dile getirmiştir. 1368 sayılı karar tüm üye devletleri terörizmle savaşım konusunda BM bünyesinde hazırlanan tüm anlaşmaların sıkı biçimde uygulanmasını sağlamaya davet etmekte, bu tehdidin önlenebilmesi için işbirliğinin en gerekli unsur olduğu vurgulanmaktadır. Devletlerden ayrıca bu saldırılarının sorumluları veya destekçilerini ele geçirdikleri takdirde vakit geçirmeden yargı önüne çıkarmaları veya bu sürecin gerçekteşmesi için sıkı bir işbirliği yapmaları istenmektedir. 1373 sayılı karar<sup>151</sup> BM Güvenlik Konseyi tarafından 28 Eylöl 2001'de alınmıştır ve devletlere daha önceleri uluslararası anlaşmalarda da belirtilen bazı sorumluluklar yüklenmiştir. Kararda, devletlerin terörist eylemlerin engellenmesini sağlayacak her türlü önlemi almaları istenmekte ve terörizmle savaşım konusunda uluslararası işbirliğinin önemi vurgulanmaktadır.

Terörizmi besleyen finans kaynaklarının kesilmesi, terör örgütlerine her ne sebeple olursa olsun yardım edilmemesi, terör eylemlerine destek veren kişilerin vakit kaybetmeden yakalanarak yargı önüne çıkarılması, terörizmi önlemeye yönelik

---

<sup>150</sup> Kararın İngilizce tam metni için bkz. Security Council Resolutions. Resolution 1368 (2001), [www.un.org](http://www.un.org), 16.02. 2007.

<sup>151</sup> Kararın İngilizce tam metni için bkz. Security Council Resolutions. Resolution 1373 (2001), [www.un.org](http://www.un.org), 16.02.2007.

ikili ve çok taraflı anlaşmalara katılınması, mültecilik statüsünün teröristlerce suistimal edilmesinin önlenmesi, kitle imha silahlarının teröristlerin eline geçmesi tehlikesine karşı işbirliğinin arttırılması gibi önlemlerin devletler tarafından alınması beklenmektedir.

1368 ve 1373 sayılı kararların ortak özelliği Birleşmiş Milletlere üye tüm devletlerin terörizm tehlikesine karşı önlemler almaya ve uluslararası işbirliğine davet edilmesidir. Bunun dışında meşru savunma hakkının tanınması ve her iki kararda da 11 Eylül saldırılarının uluslararası barış ve güvenliği tehdit ettiğinin vurgulanması da diğer ortak noktalar olarak belirginleşmektedir. Bu kararlar, BM'in bundan sonra da terörizmle savaşım konusunda uluslararası işbirliğine canlılık kazandıracak bir platform görevi üstlenmek istediğini göstermektedir.

Birleşmiş Milletlerin terörizmle savaşım rejimi iki ana unsurdan oluşmaktadır. Bunlardan ilki, meşru savunma hakkı olup BM Kurucu Andlaşmasıyla devletlerin tek tek veya müşterek olarak bu hakkı kullanmalarına izin verilmektedir. İkincisi ise, sözleşmeler rejimidir ve terör eylemlerinin yöneldiği hedefler, kişiler, kullanılan araçlar ve finans kaynakları üzerine yoğunlaşarak tüm taraf devletlerin uyması beklenen bir anti-terör sistemi yaratılmaya çalışılmıştır. Bu sistem sadece küresel anlamda BM aracılığı ile kurulmaya çalışılan bir sistem değildir ve pek çok bölgesel sözleşmeyle de desteklenmektedir<sup>152</sup>. Terörizmle savaşım rejiminin ilk unsuru olan meşru savunma hakkının bazı devletler tarafından sıkça kullanılması bu hakkın suistimal edildiği konusundaki tartışmaları alevlendirmektedir.

---

<sup>152</sup> 22 Nisan 1998'de Kahire'de Arap Ligi Devletleri Sekreterliği toplantısında kabul edilen ve örgütün genel sekreteri depoziterliğinde yapılan Terörizmin Engellenmesine Yönelik Sözleşme; 1 Temmuz 1999'da İslam Konferansı Örgütü tarafından hazırlanan ve örgüt Genel Sekreteri'nin depoziterliğinde imzaya açılan Uluslar arası Terörizmle Mücadele Sözleşmesi; bkz. **Regional Conventions on Terrorism**, 21.04.2007, <http://www.untreaty.un.org/English/Terrorism.asp>.

Meşru savunma hakkının kullanımı ile ilgili uluslararası hukuka aykırı ve keyfî uygulamalar olabildiğini “meşru savunma hakkı yalnızca bir silahlı saldırıya karşı kullanılabilecek bir haktır” ve hayati çıkarları bile söz konusu olsa bir devletin silahlı saldırıya uğramadan veya her an eyleme dönüşebilecek bir silahlı saldırı tehdidi olmadan kuvvet kullanma yoluna gitmesi uluslararası hukuka aykırıdır<sup>153</sup>. Dolayısıyla meşru savunma hakkı, sadece saldırı durumunda kullanılabilen kısıtlı bir haktır ve devletlerin güvenlik ihtiyaçlarına özellikle terörizm konusunda yeterli cevabı verememektedir. Bunun sonucunda hem hakkın kullanımı suistimal edilmekte hem de uluslararası hukukun temel ilkelerinden biri olan güce başvurmama ilkesi ihlal edilmektedir.

Terörizme karşı BM’in oluşturmaya gayret ettiği rejimin ikinci bölümünü de sözleşmeler sistemi oluşturmaktadır. Tüm sözleşme metinlerinde, iade konusunda devletlerin egemenlik hakkı çerçevesinde tanınan bazı haklar ne yazık ki suistimal edilmeye açık alanları oluşturmaktadır. Ülkeler terör suçlularını kimi zaman siyasi suçlu ilan ederek iadede kaçınmakta, kimi zaman da sözleşmelerdeki iade konusunda hazırlanan bazı maddeleri gerekçe göstererek iade süreçlerini yerine getirmemektedirler<sup>154</sup>. 11 Eylül saldırısından sonra 1368 ve 1373 no’lu kararlarda da terörizm kınanmış ve her iki kararda da meşru savunma hakkı kabul edilmiştir<sup>155</sup>. Bu şekilde de saldırının herhangi bir devlete atfedilmesi için yeterli kanıt bulunmamakta

---

<sup>153</sup> Bu çerçevede “silahlı misilleme” ve “önleyici meşru savunma” kavramlarını da meşru savunma hakkının özünden uzaklaştırıldığı için uluslararası hukuka aykırı olarak değerlendirilmektedir. Bkz. Aral (1999), ss. 168-169

<sup>154</sup> Türkiye’nin terror örgütü üyesi olmakla suçlanan ve Sabancı suikastinde görev aldığı yönünde deliller sunduğu Fehriye Erfal’ın Belçika tarafından iade edilmemesi, sunulan gerekçeler açısından açık bir örnek oluşturmaktadır.

<sup>155</sup> Bu kararların Türkçe çirileri için bkz. Bozkurt, Enver, (2003). **Birleşmiş Milletler**...ss. 217-223.

ve hem kanıtlar hem de saldırının tanımlanması için yeni değerlendirmelere ihtiyaç duyulmaktadır.

### **III. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN AMERİKA BİRLEŞİK DEVLERTLERİ İLE OLAN İLİŞKİSİ**

Soğuk Savaş dönemi boyunca savunma ve güvenlik konularında Avrupa'da inisiyatifi NATO'ya bırakan Avrupalı devletler, Soğuk Savaş'ın bitişini ilan eden Berlin Duvarı'nın yıkılışı ve iki Almanya'nın birleşmesi sonucunda iki kutuplu sistemin ortadan kalkmakta olduğunu görerek Avrupa'nın güvenliği konusunda daha fazla söz sahibi olmanın ve daha fazla sorumluluk almanın zamanı geldiğine inanmışlardır. Avrupa için 'Siyasal Birlik' hedefi doğrultusunda ortak bir dış politika ve güvenlik politikası oluşturmak artık kaçınılmaz olmuştur.

Günümüzde Avrupa güvenliğini doğrudan veya dolaylı bir şekilde etkileyen birçok konu vardır. Bunlar, Amerika Birleşik Devletlerinin füze savunma sistemi, NATO'nun genişlemesi, Avrupa Konvansiyonel Kuvvetler Anlaşması (AKKA) ve enerji güvenliğidir. Bir tarafta geleneksel Avrupalılık düşüncesi ve ABD'ye karşı daha fazla özerklikten yana Fransa ve diğer tarafta ABD ile geleneksel ilişkilerini bozmak istemeyen ve bu sebeple Avrupa'nın savunması konusunda NATO'nun ana güç olarak kalmasını ve BAB'ın 'NATO'nun Avrupa ayağı' olarak güçlendirilmesini savunan İngiltere gibi Avrupa siyasetindeki öncü devletlerin görüş ayrılıklarını çözüme ulaşmayı zorlaştırmışsa da ana çatışma sebebi olan Fransa - ABD çekişmesi NATO'da karşılıklı görüşmelerle aşarak Topluluk bünyesinde bir çözüme ulaşmanın yolu açılmıştır.

ABD'nin güvenlik ve dış politikasına yönelen tehditler, üç sebepten kaynaklanmaktadır : İlk tehdit, Rusya Federasyonu'nun tekrar güçlenip totaliter bir yayılma içine girmesi; İkinci tehdit Asya'da büyük bir askeri, siyasi ve ekonomik güç haline gelen Çin'in gelecekte izleyeceği politika; Üçüncü tehdit ise, AT'nun siyasi bir federasyon çatısı altında kendi güvenlik ve dış politika çıkar ve kurumlarını oluşturması olarak görülmektedir. Ayrıca, oluşacak bu tür bir federasyonun Almanya'nın etkisi altında kalma olasılığı, ABD yönetimini AT entegrasyon sürecini daha dikkatli izlemeye sevk etmektedir. Söz konusu tehditler ele alındığında, bunların içinde çözümlenmesi gereken bir sorun olarak da, Doğu Avrupa ve Rusya Federasyonu'nun karşı karşıya olmasıdır<sup>156</sup>. Bu nedenle, ABD'nin en önemli güvenlik ve dış politika hedefi, öncelikle ekonomik olmak üzere, daha doğrusu “Doğu Avrupa'daki reformların ve liberal demokrasilerin desteklenmesi olmalıdır” görüşü önemsenmektedir<sup>157</sup>. Bu ülkelerin başlattıkları reformların başarıya ulaşmasının, ABD'nin global çıkarlarını da inanılmaz ölçüde olumlu etkileyeceğini, böylece ABD'nin savunma harcamaları ile uluslararası silahlanma ve çevresel bir felaket riskinin azalmasını sağlayacağı düşünülmektedir<sup>158</sup>. Ayrıca şunu da diyebiliriz, “Daha çok sayıda küçük ordu, tek bir saldırgan ordudan her zaman daha iyidir” stratejisi ile tezat düşmüş gibi görünse de, bu yaklaşım Doğu Avrupa ve dolayısıyla ABD'nin isrikrarı için gerekli görülmektedir<sup>159</sup>.

---

<sup>156</sup> Huntigton, Samuel, P., “America's Changing Strategic Interests”, **Survival**, Vol. XXXIII, No.1 (January /February 1991), p.12.

<sup>157</sup> Schlesinger, James, “ New Instabilities, New Priorities”, **Foreign Policy**, Winter, 91/92, p.6.

<sup>158</sup> Krauthammer, Charles, “Moscow Must Come First”, **The Guardian Weekly**, Vol.148, No.12 (March, 1993, p.18

<sup>159</sup> Brzezinski, Zbigniew, “Öncelikli Taahhütler”, **NPQ Türkiye**, Çev. Vehbi Sargam, Cilt.2, No.5, 1993, p.19.

Bugün, ABD'nin Avrasya'da ortaya çıkacak olası bir büyük gücün etkisini dengeleme yolundaki güvenlik ve dış politikasının temel taşlarından biri olan Doğu Avrupa ve Rusya Federasyonu politikasında, esas olarak şu hususların önem kazandığı görülmektedir: Herşeyden önce eski Sovyetler Birliği'nde devam eden ağır silah üretimi ve muazzam asker sayısı azaltılmalıdır. Çünkü bu durum potansiyel de olsa bir tehdidin sürdüğünü ve siyasi bir risk olduğunu işaretlemektedir. ABD bu aşamada Rusya'ya karşı olan desteğini riskli görmektedir<sup>160</sup>. ABD, eski Sovyetler Birliğine ve Doğu Avrupa'ya yapılacak kaynak aktarımının, bölgenin devasa 'problemleri içinde eriyip gideceğini' düşünmektedir. Bu konuda beklenen tavır, ilgili devletlerin öncelikle serbest pazar ilkelerini ve demokrasiyi yerleştirmelerinin gerçekleşmesidir<sup>161</sup>.

Asya kıtasında gittikçe bir risk faktörü olabilecek olan Çin Halk Cumhuriyetidir. Büyük askeri potansiyeli ile Asya'da önemli bir yere sahip ÇHC, son yıllarda benimsediği ekonomi anlayışıyla, artan nüfusuna oranla yüksek kalkınma oranlarına ulaşmıştır<sup>162</sup>. Gerçi söz konusu büyüme oranları, geniş ölçüde dış yatırım ve ticarete dayanarak, başta ABD olmak üzere uluslararası kapital kullanımına dayanmaktadır; ama ülkenin sahip olduğu nükleer kapasite, potansiyel askeri gücü ile birlikte düşünüldüğünde, ABD'nin politikaları açısından ÇHC, Uzak Doğu bölgesinde hesaba katılması gerekli bir risk unsurudur<sup>163</sup>.

---

<sup>160</sup> Schlesinger, op. cit., p. 11.

<sup>161</sup> Krauthammer, loc.cit. 1.

<sup>162</sup> Kissenger, Henry A., "Clinton and The World," *Newsweek*, Vol.CXOU, No.5 (Feb. 1, 1993), pp. 5-13.

<sup>163</sup> Ambrose, Stephan E., *Dünyaya Açılım (1938'den Günümüze Amerika Dış Politikası)*, Çev. Ruhican Tul, Ankara: Dış Politika Enstitüsü Yayını, 1992, s.313.

ABD'nin dış politikasına bir diğer potansiyel tehdit de, Avrupa Topluluğu'nun daha doğrusu Almanya'nın Avrasya'da egemen bir güç haline gelme ihtimalidir. Bu kısımda asıl önemli nokta, ABD'nin Almanya hakkındaki düşünceleridir. 1989 ve 1990 yıllarında Avrupada ve dünyada yaşanan dramatik değişiklikler, özellikle Almanya'nın angaje olduğu güvenlik ve dış politika anlayışını büyük oranda etkilemiştir. Alman güvenlik doktrini, artık ABD eylemlerinden daha bağımsız bir nitelik kazanmaya başlamıştır. Her iki ülke de yakın ilişkilerin korunmasından yana olmasına karşın, Almanya ve ABD arasındaki işbirliğinin önemli dayanakları, Soğuk Savaş sonrasında kaybolmuştur<sup>164</sup>.

1990'da Doğu Almanya ile Federal Almanya'nın birleşmesi, AT içerisindeki dengeyi tehlikeye sokmuştur. Yeni oluşumunda Birleşik Almanya'nın AT içerisinde her alanda ağırlığı ve nüfuzu artmış, ayrıca Almanya'nın yeni bağımsızlık kazanan Doğu Avrupa ülkeleri ile yakın siyasi ekonomik ilişki içine girmesi tedirginlik yaratmıştır. İki önemli olay AT üye ülkelerinin dış politika ve güvenlik alanında işbirliğini arttırmalarına ve Maastricht Antlaşması ile ODGP oluşturmalarında etkili olmuştur. Bunlardan biri 1991 yılındaki Körfez Krizi, diğeri de 1990'ların başında gelişen Yugoslavya iç savaşıdır.

ABD'nin Almanya'ya karşı yaklaşımını değerlendirebilmek için, herşeyden önce Batı ve Doğu Almanya'nın birleşmesini nasıl algıladığına bakmak son derece önemlidir. ABD'nin bu birleşme neticesinde Bush yönetiminin bilinçli bir strateji izlediği ve bu bağlamda Almanya'nın birleşmesi ve ardından NATO'ya dahil edilmesi ile, Doğu Avrupa'da istikrarın sağlanması ve genel anlamda bir Avrupa

---

<sup>164</sup> **Huntington**, Op.cit., p.13.

güvenlik planını benimsediği görülmektedir<sup>165</sup>. Buna göre, iki önemli alanda Almanya ve ABD'nin ulusal çıkarları birbiriyle uyuma eğilimi göstermektedir: Birincisi Avrupa Güvenliği; İkincisi ise Doğu Avrupa ve eski Sovyet Cumhuriyetlerinin Yeniden Yapılandırılmaları<sup>166</sup>.

ABD'nin Almanya'yı görmek istediği konum rekabet değil, özellikle ekonomik sorumlulukların paylaşımında işbirliği ilkelerine dayalı ilişkiler olmalıdır<sup>167</sup>. Avrupa'nın özellikle Almanya'nın, NATO ve ABD ile olan ittifak ilişkilerini zayıflatarak, ekonomik bir entegrasyondan siyasi bir birlik hareketine yönelmeleri, ABD'yi ciddi olarak rahatsız etmektedir. Amerikalı uzmanlara göre, Almanya'nın kontrolü sağlanması şarttır<sup>168</sup>. Ayrıca ABD-Almanya işbirliğinde, Amerika Körfez Savaşı üzerinde yoğunlaşırken Almanya'nın Doğu Avrupa ile ilgilenmesinde olduğu gibi, 'de facto' olarak bir bölünme meydana gelmesi, ilişkilere ve işbirliğine zarar verebilecek bir tehdit olarak görünmektedir<sup>169</sup>. Esasen ABD'nin, Avrupa ile Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi topyekün bir ilişki kurmaktan giderek vazgeçmektedir. Örneğin, ABD-AT pazarlıkları sürerken, ABD Almanya ile ikili ticaret anlaşması yapmaktadır; diğer yanda Bosna konusunda ABD ile Fransa arasında uyumsuzluk çıkarken, Almanya ile yakınlaşma doğmaktadır<sup>170</sup>.

---

<sup>165</sup> Asmus, Ronald D., "Germany and America: Partners in Leadership," *Survival*, Vol.XXXIII, No.6 (November/December 1991), pp.546-566.

<sup>166</sup> Moens, Alexander, "American Diplomacy and German Unification," *Survival*, Vol.XXXIII, No.6 (November/December 1991), pp.531-545.

<sup>167</sup> *Ibid.*

<sup>168</sup> Huntington, Op.cit., pp. 12-13

<sup>169</sup> Asmus, Op.cit. p. 32.

<sup>170</sup> Yıldızoğlu, Ergin, "ABD'nin Yeni Dış Politikası ?", *Cumhuriyet*, 25 Ekim, 1993.

#### a. Avrupa Birliği'nin Siyasal Bütünleşmesi Sonucu Ortaya Çıkan Sorunlar

Avrupa'nın siyasal bütünleşmesi 17. yüzyıla kadar uzanmasına karşın, 'ciddi örgütlenme' arayışına İki Dünya Savaşı sonrasında başlamıştır. Avrupa'da işbirliği hareketlerinin gelişimi izlendiğinde temel amacın bir Avrupa Federasyonu olmasına karşın, örgütlenme aşamasında, fonksiyonalist bir anlayışın benimsendiği görünür. Böylece, gelişen siyasi birlik oluşturma hareketlerinin ancak çok sonraları Avrupa Siyasi İşbirliği<sup>171</sup> mekanizmasına ulaşması söz konusu olabilmıştır.

1940'ların sonu ile 1950'lerin başında, Avrupa'nın kendi ideali etrafında bütünleştirilerek nihai amacına yönlendirilmesi için teoriler geliştirilmiştir. Söz konusu dönemdeki arayışlar üç ana kategoriye sınıflandırılmıştır. Uluslararası örgütlenme modelini savunan 'Enternasyonalistler', radikal bir biçimde dikey örgütlenmeyi amaçlayan 'Federalistler' ve siyasi bir birliğin aşamalı ve yatay bir örgütlenme modeliyle sağlanabileceğini öne süren 'Fonksiyonalistler'<sup>172</sup>. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Avrupa'yı ekonomik ve siyasi bir işbirliği hedefinde birleştirmek isteyen bu grupların çabaları sonucunda 18 Nisan 1951 tarihinde Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Antlaşması, altı Batı Avrupa ülkesi tarafından imzalanmıştır. Bu yapı sadece ekonomik temelli bir nitelik göstermesi, Avrupa örgütlenmesine siyasi bir şekil verme gereğini hissettirmiştir. Böylece, ekonomik alanda yer almış birleşme başlangıcına karşılık, dış politika ve savunma politikasında yer alacak işbirliğidir. Fransa'nın, kendi içinde olmayacağı bir Alman silahlandırma

---

<sup>171</sup> Avrupa siyasal bütünleşme süreci, aslında üç ana başlık altında incelenebilir:

- a. Roma Antlaşması'nda Siyasi Birlik konusu.
- b. 1 Temmuz 1987'de yürürlüğe giren Tek Senet ve Siyasi Birlik.
- c. Maastricht Antlaşması'nda Siyasi Birlik konusu.

<sup>172</sup> Genç, Mehmet, **Avrupa Toplulukları'nın Kurumsal ve Hukuksal Yapısı**, Bursa: Uludağ Üniversitesi-I.I.B.F. İşletme İktisadi ve Muhasebe Araştırma ve Uygulama Merkezi No:73, 1993, s. 62.

sürecine karşı olması nedeniyle gösterdiği tepki sonucunda hız kazanan tasarılar, Batı Avrupa devletlerinin biraraya geleceği bir örgüt kurulmasını mümkün kılmıştır. Batı Avrupa’da ekonomik ve askeri işbirliği olanakları geliştirilirken, Doğu Avrupa’da Sovyetler Birliği’nin etkisi altında farklı bir organizasyona gidilmiş ve sonuçta Avrupa’nın bölünmüşlüğü Soğuk Savaş yılları sonrasına dek uzanacak bir sorun niteliği almıştır.

Ortak dış politikası olmayan bir Avrupa Ordusu düşünülemeyeceği için ‘Avrupa Savunma Birliği’ siyasal bir bütünleyici gerektirmiş, bir siyasi işbirliği mekanizması oluşturulmasına karar verilmiştir<sup>173</sup>. Bunun için, kurulduktan kısa bir süre sonra işlemeye başlayan ‘Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT)’ tarafından yapılan bazı değişiklikler sonucunda özel bir çalışma grubu kurulmuştur<sup>174</sup>; sözkonusu grubun yaptığı çalışmalar sonucunda federalist özellikler taşıyan, ‘Avrupa Birliği Anayasa Tasarısı’ 1953 tarihinde Batı Avrupalı devletlere sunulmuştur. Bu tasarı ile diğer konuların yanında savunma ve dış politika alanları da etkin bir şekilde ele alınmış ve bu arada ortak ve devamlı çalışan bir danışma mekanizması oluşturulmuştur<sup>175</sup>. Bunun yanında, Fransa’nın ABD’yi uzakta tutmak amacıyla bağımsız bir Avrupa savunma örgütünün desteklenmesi, bu çabaları daha da hızlandırmış; bu şekilde kurulan ve İngiltere, Fransa, Benelüks devletleri, Almanya ve İtalya tarafından onaylanan örgüte, ‘Batı Avrupa Birliği’ (BAB) demişlerdir. BAB’nin yapısı itibariyle ‘Avrupa Savunma Birliği’ nin gerisindeyse de,

---

<sup>173</sup> 10 Aralık 1951 tarihinde Avrupa Konseyi Danışma Kurulu, Bakanlar Komitesi’nden, istekli üye devletlerin derhal bir araya gelerek, sadece savunma ve dışişleri konularında yetkili olacak bir siyasi birim kurulmasını istemiştir. Bu birimin yetki alanı özellikle, Avrupa Ordusu ve bu ordunun NATO ile ilişkileri olacaktır.Bkz...Gökırmak, Mert, **Yeni Dünya Düzeninde AB-ABD İlişkisi**, s.67.

<sup>174</sup> Masclet, Jean-Claude, **Avrupa Siyasal Birliği**, Çev. Süheyl Gürbaşkan, İstanbul: Reklam Yayınları No:37, 1974, s. 12.

<sup>175</sup> İbid.

İngiltere'nin Avrupa'daki askeri stratejisini garantiye almıştır<sup>176</sup>. Ayrıca İngiltere, yeni örgüte tam olarak katılmakla, Avrupa savunma fikrine yeni bir yön çizme fırsatını da eline geçirmişti. Buna göre, ortaklık veya bütünleşme olmayacaktı; esas olan işbirliği idi. Bu şekilde, Üye Ülkelerin askeri orduları milli özelliklerini taşımaya devam edeceklerdi<sup>177</sup>. Bu bağlamda, Avrupa kıtasında siyasal bir bütünleşmenin kaynakları şu ana başlıklar altında değerlendirilebilir<sup>178</sup>:

- 1- Ortak bir güvenlik anlayışına ulaşma hedefi,
- 2- Barışçı bir düzen arayışı,
- 3- Avrupa'nın ekonomik gücünün geliştirilmesi isteği,
- 4- Uluslararası ilişkilerde daha fazla ve etkin söz sahibi olunması,
- 5- Ekolojik devriminin doğurduğu değişikliklerinin zorlaması,
- 6- Hukuksal Uyum Gereği ve Kültürel İşbirliği,
- 7- Demokrasi ve İnsan Haklarının Korunması arzusu vb.<sup>179</sup>

Bununla birlikte esas konuyu oluşturan, Avrupa'nın dış politikasını şekillendirmek ve belirlenen prensiplere göre Avrupa'nın kişiliğine bir nitelik kazandırmak olmuştur. Çünkü siyasal birlik devletlerin egemenliklerini direkt etkilediğinden dolayı, ekonomik alanda denenmiş yöntemleri, dış politika ve

---

<sup>176</sup> İngiltere bir "Ada Devleti" idi ve güvenliği açısından en önemli etken, komşu olduğu ana-karanın en yakın bölgesinin, kendi ya da dost bir devletin kontrolü altında bulunması şeklindeydi. Bu bağlamda, Almanya ve kısmen Fransa'nın bir uluslararası bölgesel güvenlik örgütü içinde kontrolünün sağlanması İngiltere'nin isteklerine cevap verecek niteliktedir. Bkz..Gökırmak, Mert, **Yeni Dünya Düzeninde AB-ABD İlişkisi**, s. 69.

<sup>177</sup> Masclat, loc.cit., s. 43.

<sup>178</sup> Ibid.

<sup>179</sup> Demokrasi ve insan haklarının korunması ve geliştirilmesi Topluluğun siyasal bütünleşme yolunda tesbit ettiği yeni hedefler arasında yer almaktadır. AT, uluslararası ilişkilerinin yönlendirilmesinde demokrasi ve insan hakları ilkelerini bir kıstas olarak kullanmaya başlamıştır. Örnek olarak 1989 yılında Pekin'de Tienannien Meydanı'ndaki öğrenci hareketlerinin kanlı biçimde bastırılması üzerine Çin ile ilişkilerinin askıya alınması, Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerine yaklaşımda farklılık gözetilmesi. Romanya ve Bulgaristan ile ortaklık anlaşması yapılmasının ertelenmesi bu konudaki Topluluk tutumuna ışık tutmaktadır. Bkz...Gökırmak, **AB Siyasal Bütünleşme Hareketi**, s. 70.

savunma alanında sözkonusu yöntemleri uygulamak mümkün olamamaktadır. Buna dayanarak da, Batı Avrupa’da sınırlı bir yakınlaşmanın herkes tarafından kabullenilmesi gereği ortaya çıkmıştır<sup>180</sup>.

Maastricht Antlaşması’nın giriş bölümünde Avrupa Topluluğu’nun temel prensiplerini tekrar edilirken, Avrupa entegrasyon sürecinde yeni bir safhaya girildiği belirtilmiş; bu etapta hürriyet, demokrasi, insan hakları, temel hürriyetler ve hukukun üstünlüğünü kabul etmiş bir anlayış çerçevesinde sağlanacağı belirtilmiştir. Maastricht Antlaşması ile AB Konseyi, gerekli gördüğü taktirde ‘ortak tutum’ belirleme hakkına ulaşmıştır; Üye Ülkelerin Konsey içinde, genel çıkarlar söz konusu olduğu zaman, birbirlerine bilgi verme ve karşılıklı danışmalarda bulunma gereği üzerinde ortak karar almışlardır. Buna ilaveten, uluslararası örgütlerde ve uluslararası konferanslarda, Topluluğun ortak bir tutum belirlemesi ve her üye ülkenin katılmadığı uluslararası forumlarda, katılanların söz konusu ortak tutumu savunmaları kararı ön görülmüştür<sup>181</sup>.

Avrupa Topluluğu’nun, Maastricht Antlaşması ile düzenlediği bir diğer önemli konu da, Topluluğun ortak güvenlik politikasının en önemli faktörü ‘savunma’ boyutudur. AB’nin ortak bir savunma kimliği oluşturmaya ilişkin olarak alınan en önemli karar, Maastricht Antlaşması’nın 5. no’lu ekini oluşturan deklarasyondur. Antlaşma’nın J-4, J-6, J-7, J-8 ve J-9 no’lu maddelerinde ise, özellikle belirtilmiş olan birtakım hususlar, Topluluğun savunma konusunda üyelerarası işbirliğini sağlaması ve ortak bir politikayı benimsemesi öngörmüştür. Deklarasyon’un 1. maddesinde, üye devletlerin güvenlik ve savunma konularında gerçek bir Avrupa

---

<sup>180</sup> Masolet, loc.cit., s. 38.

<sup>181</sup> Maastricht Treaty, **Article 3.2.**

kimliğine sahip olacakları ve bu konularda sorumluluğun Avrupa’da olduğu kararını benimsemiştir.

BAB bundan böyle NATO içinde bir blok oluşturacak ve BAB üyesi ülkeler grup olarak hareket edecektir. Ayrıca NATO’nun alacağı kararlar öncesinde, BAB grubunun kendi görüşünü belirlemek için sıkı bir işbirliği yapacağı öngörülmüştür. Bu arada silahlanma konusunda bir ‘Avrupa Ajansı’ kurulacak ve tüm bu operasyonel görevler, üyelerin ‘kollektif savunma’ gereklerini karşılayacaktır. Ayrıca, özellikle Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin daimi üyeleri olan AB’ne taraf devletler, kendi görevlerini yerine getirirlerken, Birliğin çıkarlarının ve ortak politikanın savunulmasını sağlayacaktır<sup>182</sup>.

#### **b. Avrupa Birliği’nin Terörizm Olgusuna ABD’den Farklı Bakması**

11 Eylül saldırıların ardından Afganistan’a karşı düzenlenen ‘Sonsuz Özgürlük’ operasyonu ve ardından gelen Irak müdahalesi ile ABD tüm dünya genelinde uluslararası terörizme karşı savaş başlatmıştır. ABD’nin Afganistan operasyonunda AB’den tam destek gelirken, 2003 yılında ABD’nin BM, NATO ve AB’yi göz ardı ederek gerçekleştirdiği Irak savaşı, uluslararası hukuka gölge düşürmekle birlikte ABD ve AB arasında ayrılıklara neden olmuş, transatlantiğin iki yakasını bu savaşla mücadelede başvuru yollar bakımından ayırmıştır.

11 Eylül saldırıları ile meydana gelen uluslararası terörizmin tanınması konusunda ABD ile Avrupa ülkeleri arasında hiçbir zaman ortak bir görüş mevcut

---

<sup>182</sup> Ibid., **Article J.5.**

olamamıştır. Özgürlük ve güvenlik ikileminde kalan Avrupalı ülkeler, özgürlüklerden yana tutum almışlardır. Bu durumun bir sonucu, Avrupalı ülkelerin bir bölümünün terör faaliyetlerinin en azından planlanma ve lojistik gibi unsurları için uygun ortamları oluşturmalarıdır. Bu durum 11 Eylül saldırıları sonrasında daha da açığa çıkmıştır<sup>183</sup>. AB'nin, BM'in terörün tanımı ve terörle mücadele konusunda yaptığı çağrılara ilgisiz kaldığı görülmüş ve “bana dokunmayan terör beni ilgilendirmez” anlayışı, güvenlik konularına bakışlarının esasını oluşturmuştur.

AB ülkeleri, Avrupa'nın güvenliği için öngörülen Avrupa ordusunun yeterli olacağı düşüncesiyle, NATO'nun öneminin azaldığını ve sadece olası bir nükleer savaş için devam ettirilmesi gerektiğini düşünmüşlerdir; ancak son zamanlarda NATO'nun yeniden ön plana çıkması ve genişleme sürecini hızlandırması Avrupalı ülkelerin yanıldıklarını ortaya çıkarmıştır<sup>184</sup>. Ayrıca, Bush yönetiminin geniş kapsamlı uluslararası anlaşma ve sözleşmeleri, müttefiklerine danışmadan ve yeterince koordine etmeden tek taraflı olarak iptal etmesi Avrupalı Müttefiklerinde hayal kırıklığı yaratmıştır. Bu anlaşma ve sözleşmeler; Nükleer Silahların Denetlenmesini Yasaklayan Anlaşma, Dünya İkliminin Değişimi ile ilgili Kyoto Protokolü, Füze Kalkanı Anlaşması, Biyolojik Silahlarla ilgili Protokol ve Küçük Silahların Ticaretiyle ilgili Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'dir<sup>185</sup>. Ayrıca küresel topluluğun ezici çoğunluğu tarafından kurulmuş olan Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne karşı Amerikan hükümetinin saldırısı, London Financial Times'da

---

<sup>183</sup> Güvenç, Serhat, “11 Eylül Sonrasında Dünya: Ulus Devlet”, **Küreselleşme ve Terörizm**, Görüş Dergisi, Sayı: 49, Kasım-Aralık 2001, s.12.

<sup>184</sup> Bir, Çevik, “Güvenlik Üreten Ülke: Türkiye”, **Ulusal Strateji**, Yıl:5, Sayı :32, Şubat 2003, s.50.

<sup>185</sup> Öznel, **a.g.m.**, ss. 60-61.

Quentin Peel'in yazdığı gibi, "11 Eylül'den sonra Avrupa ile ABD arasındaki en tehlikeli ve bölücü tartışmayı başlatmıştır"<sup>186</sup>.

AB ile ABD arasında bir diğer bölünme de Irak krizine yaklaşımlarında ortaya çıkmıştır. AB Irak sorununu birinci sorun olarak değerlendirmemiş, AB için ilk sorun Ortadoğu bölgesindeki Filistin-İsrail sorunu olmuştur. AB, bölgede istikrarın sağlanması gerektiğini düşünmüş ve Irak krizinin silahsızlanma yolu ile çözülememesi durumunda bölgenin daha fazla istikrarsızlığa doğru sürükleneceğini savunmuştur<sup>187</sup>. Avrupa'nın hemen her ülkesinin kendine göre bir uygarlık mirasına sahip olması, Avrupa'nın bir bütünlük kazanarak küresel düzende söz sahibi olmasını ve ABD karşısında bir alternatif güç odağı haline gelmesini zorlaştırmaktadır.

Yeni teknolojilerden yararlanma, yatırımları ve verimliliği artırma; bunların sonucunda ekonomik büyümeyi hızlandırma ve işsizliği azaltma bakımından ABD'nin performansı, Avrupa'ya göre çok daha iyidir. Avrupa'daki ortalama işsizlik oranı da ABD'dekinin iki katını bulmaktadır<sup>188</sup>. Petrol ithalatına bağımlı olan AB, bütçe açıkları, yetersiz vergiler, büyümede yavaşlama, çalışma hayatında ve sosyal güvenlik reform sıkıntısı görünmektedir<sup>189</sup>. AB'nin Yugoslavya'nın dağılma savaşları sürecinden bu yana Ortak Dış ve Güvenlik Politikası alanında yaşadığı ikinci ve en önemli kriz olan Irak savaşı, yine AB üyeleri arasında bir birlik olmadığını göstermiştir. Amerikan ve İngiliz kuvvetlerinden oluşan koalisyon, AB

---

<sup>186</sup> Fuentes, Carlos, "Hukuk İmparatorluğu Karşısında Amerika Birleşik Devletleri", **New Perspectives Quarterly**, Cilt: 4, Sayı: 4, 2002, s. 38.

<sup>187</sup> Serdar ve Tepe, **a.g.m.**, s. 60.

<sup>188</sup> Ulugay, Osman, **Hedefteki Amerika, 11 Eylül Şoku**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2002, ss. 126-127.

<sup>189</sup> **ABD, AB ve Japon Ekonomileri 2003'ten de Ümitsiz: 2002'de ABD Küçüldü Çin Büyüdü**, Aydınlık Dergisi, 05.01.2006, <http://www.aydinlik.com>.

lkelerinin ikiye bölünmesine sebep olmuştur<sup>190</sup>. Avrupa açısından bakıldığında, güvenliğin sağlanmasıya yönelik önlemlerin ve oluşturulan kuruluşların alansal olarak sınıflandırıldığını görmek mümkündür.

Birleşmiş Milletler açısından baktığımız zaman, hukuk işleri ile ilgilenen 6. Komite ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 1996'da kabul ettiği 52/210 sayılı Karar'ı ile kurulan Ad Hoc Komite aracılığı ile Uluslararası Terörizm Kapsayıcı Sözleşmesinin (Comprehensive Convention on International Terörizm) hazırlanması çalışmalarını sürdürmektedir. Aslında bu alandaki çabalar 1994 yılında alınan 49/60 sayılı Genel Kurul Kararı'na ekli Deklarasyon ile başlamaktadır.

Bu Deklarasyon ile BM ye devletlerine konunun tüm yönlerini içeren kapsamlı bir hukuki ereve oluşturmak amaı ile terörizmin önlenmesi ve ortaya çıkmasının engellenmesine yönelik uluslararası hukuk hükümlerinin kapsamının acilen gözden geçirilmesi çağrısı yapmıştır. Bu çabalar kısmen sonuç vermiş ve yukarıda değinildiği üzere 1997 Terörist Bombalamaların nlenmesine Dair Sözleşme kabul edilmiştir. ncekilere ek olarak kabul edilen bu spesifik terörist eylemleri ele alan anlaşmaların dışında genel ve kapsayıcı bir anlaşma henüz yapılamamıştır. Kapsayıcı anlaşmanın hazırlanması çalışmalarında grldği üzere, ülkelerin tümü teröre karşı olduklarını ifade etmelerine ve terörle mücadele edilmesi gerektiği hususunda hemfikir olmalarına rağmen bazı konular hakkındaki önemli anlaşmazlıklar görüşmelerin uzlaşma ile sonuçlanmasını engellemektedir<sup>191</sup>.

---

<sup>190</sup> Ayşe zkan, Erhan Türbedar ve Nurgül Bostan, "Irak Savaşı Sırasnda Yaşanan Amerika- Avrupa Birliği Ayrışmasının Balkanlar'daki Yansımaları", **Stratejik Analiz**, cilt:4, Sayı:37, Mayıs 2003, s. 59.

<sup>191</sup> Başeren, Sertaç, H., "Terörizm: Kvransal bie Değerlendirme", içinde mit zdağ ve O. Metin ztrk, (der.), Terörizm İncelemeleri; Teori, rgtler, Olaylar, (Ankara, **ASAM**, 2000), ss. 1-15.

### c. Ulusal Füze Savunma Sistemi Uyuşmazlığı

Amerika Birleşik Devletleri terörle mücadelede, özellikle de Ortadoğu'dan kaynaklanan bir nükleer tehdide karşı korunması amacıyla Doğu Avrupa Ülkelerinde bir çeşit füze kalkanı projesi oluşturmaya çalışıyor. Bu çerçevede Amerikalı yetkililerce, Ocak ayında Polonya ve Çeh Cumhuriyeti'nden füze kalkanı projesine üs olması istenmiştir. Başta ABD Dışişleri Bakanlığı olmak üzere Amerikalı yetkililer belirtilen füze kalkanı sisteminin Rusya'yı hedef almadığını açıklasalar da, Moskova bunu doğrudan kendisine tehdit olarak algılıyor. Bakanlık sözcüsü Sean McCormack'ın projenin İran gibi 'haydut devletleri' hedef aldığını belirten "füze kalkanı sistemi, ABD'yi, dostlarını ve müttefiklerini İran gibi haydut devletlerden atılabilecek olası füzelere karşı korumaya yardımcı olmaya yönelik bir sistemdir" açıklamaları bunu değiştirmiyor.

1960'larda Avrupa'daki nükleer güçlere karşı Amerika'nın muhalefeti, 1980'lerde Avrupa'da Amerikan füzelerinin yerleştirilmesi ve 2000'li yıllarda da Amerika'nın bir füze sistemi geliştirilmesi ile ilgili getirdiği öneri tartışma konularını oluşturmuştur<sup>192</sup>. ABD'deki yönetim değişikliği ile beraber George W. Bush ve Donald Rumsfeld 'Ulusal Füze Savunma Projesi'ni geliştirmişlerdir.

Bush yönetimi ile beraber savunma bakanlığına atanan Donald Rumsfeld, ABD'nin başta İran, Irak ve Kuzey Kore olmak üzere çeşitli ülkelerden gelebilecek füze tehditlerini bertaraf etmek için ulusal füze savunma sisteminin kurulacağını açıklamıştır<sup>193</sup>. 1980'lerdeki Star Wars önerisi gibi Ulusal Füze Savunma Sistemi<sup>194</sup>

---

<sup>192</sup> Kissinger, **a.g.e.**, s. 51.

<sup>193</sup> "Bush Anti-Balistik Füze Anlaşmasını Çöpe Atacak", NTV-MSNBC, 12.01.2007, <http://www.ntvmsnbc.com>.

de, uzun menzilli balistik füzelerin sınırlı saldırısına karşı Amerika'yı korumayı amaçlamıştır<sup>195</sup>. Tüm Amerika'yı sınırlı kıtalararası balistik füze<sup>196</sup> tehdidinden korumak için basit ve toprağa dayalı bir sistemin hazırlıkları yapılmıştır ve bu sistem Başkan Bush'un 17 Aralık 2002 tarihinde yaptığı açıklamaya göre, 2004-2005 yıllarında operasyonel hale gelecektir<sup>197</sup>.

Avrupalı NATO ülkeleri, ABD'yi balistik füze saldırılarına karşı savunma konusuna şüpheyle yaklaşmaktadırlar. Ulusal Füze Savunma Programına yönelik Avrupalı ülkelerin tepkileri değişik olsa da, Avrupa'nın büyük bir kısmının bu sisteme karşıdır<sup>198</sup>. Pek çok Avrupa hükümeti kitle imha silahı üretimini durdurmak için silah kontrol mekanizmalarının başarısız kaldığına inanmalarına rağmen, ulusal füze savunma sistemine karşı olmaya devam etmektedirler. Avrupalı hükümetler Kuzey Kore, İran ve Irak'ın belirli bir potansiyele sahip olmalarına karşın, Avrupa'ya uzun menzilli füzeler kullanarak savaş ilan edeceklerine inanmamaktadırlar. Bu da Avrupa'nın stratejik bakışını Washington'dan ayıran en temel nedendir<sup>199</sup>.

---

<sup>194</sup> "Amerika'nın Ulusal Füze Savunma Sistemi", Görevleri ve Unsurları hakkında ayrıntılı bilgi için Bkz... Serdar Erdurmaz,, ABD Ulusal Füze Savunma Sistemi, <http://www.eselsan.com>., 12.06.2006; **The National Missile Defence (NMD) Siting Process**, Fact Sheet; <http://www.fas.org/spp/starwars/program/siting.pdf>.

<sup>195</sup> <http://www.european-defence.co.uk/article10.html>., 12.01.2007.

<sup>196</sup> **Intercontinental Ballistic Missile (ICBM)** olarak bilinen bu füzelerin menzili 5.500 km ve üzeridir.

<sup>197</sup> **President Announces Progress in Missile Defence Capabilities**, Statement by the President, 17 December 2007; <http://www.whitehouse.gov>.

<sup>198</sup> Becher, Klaus, "Missile Defence: European Approaches and Interests", Bkz...Klaus Becher, Alexander Pikayev and Ivo H. D Klaus Alder, "Missile Defence and European Security", p.1.

<sup>199</sup> Bernier, Justin and Keohane, Daniel, "Europe's Aversion to NMD", **Strategic Review**, Vol. XXIX, No.1, Winter 2001, p. 44.

En büyük endişe konusu 21.yüzyılın da bir nükleer silahlanma yarışı içerisinde geçmesidir<sup>200</sup>. Avrupa'nın füze savunma kapsamı içine ya ABD sistemi içinde veya NATO müttefikleri ile füze savunma teknolojisini paylaşma suretiyle dahil edileceğine Amerika'nın hazır olduğunu açıklamalıdır<sup>201</sup>. Avrupalı ülkeler ulusal füze savunmasından ziyade uluslararası silah kontrol rejimine ve geleneksel nükleer caydırıcılığa daha fazla güvenmektedirler.

Avrupa'nın Uzak Doğu ve Orta Doğu'da politik ve ekonomik çıkarları bulunmakla birlikte bu çıkarlar ABD'ninki gibi askeri sözleşmelere dayanmamaktadır. 'Başbozuk devletler' ile gittikçe büyüyen ekonomik ve politik bağlar<sup>202</sup> sayesinde AB devletleri, bu devletlerin kendilerine yönelik bir füze saldırısında bulunacağına inanmamaktadır. Ayrıca, kurumsal reforma, genişlemeye, AGSP'nin gelişimine ve Euro'nun performansına odaklanan AB, gereksiz gördüğü ulusal füze savunma sisteminin oluşturulması için gerekli kaynaklara henüz sahip değildir<sup>203</sup>. Avrupalı devletlerin bu oluşum karşısındaki tutumlarına ayrıntılı bakmak gerekirse, Almanya ve Fransa açık bir şekilde Amerikan planlarına karşı çıkmışlardır. Kısaca, ABD ile Avrupa, kitle imha silahlarının üretiminin durdurulması ve uzun menzilli balistik füze tehdidine karşı korunma üzerine anlaşmış olsalar bile, araçlar üzerine anlaşmamışlardır. Avrupa, ABD'nin tersine araç olarak füze savunma sistemi yerine silah kontrolü ve nükleer caydırıcılığın

---

<sup>200</sup> Tezkan, Yılmaz, **Füze Savunma Sistemi ve Türkiye**, Derin Anadolu, 25.05.2006, <http://www.derinanadolu.tripod.com>.

<sup>201</sup> Philip H., and Gordon, Bush, "Füze Savunması ve Atlantik İttifakı", **Survival**, Cilt:43, No:1, İlkbahar 2001, ss. 17, 36.

<sup>202</sup> İran başkanı Khatemi, Temmuz 2000'de Avrupa Ülkeleri ile yakın diplomatik temaslar sağlayarak, Berlin, Paris ve Londra'da ziyaretlerde bulunmuş; aynı dönem içerisinde ABD'nin İran ile yakınlaşma çabaları tamamen durmuştur. Siyasi yakınlaşmanın yanında ekonomik açıdan da İran'la ticaretini arttırmak için Almanya, kendi ihracat kredi garantisini 400 milyon dolara çıkarmıştır. Bkz... Bernier ve Keohane, **a.g.m.**, s.46.

<sup>203</sup> Bernier and Keohane, **a.g.m.**, s. 53.

kullanılmasını istemektedir. Bu ayrımlaşma NATO içerisinde bölünmeyi de ortaya çıkarabilecektir. Avrupa için önemli olan barışı korumak ve iş paylaşımıdır. Avrupa'nın, ABD'nin Avrupa dışındaki eylemlerine katılmaması NATO için olumsuz bir sonuç doğurabilecektir<sup>204</sup>.

## **V. TERÖRİZME KARŞI MÜCADELEDE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN NATO İLİŞKİSİ**

1990'lı yılların başında kitle imha silahlarının yayılması konusundaki endişelerin Kuzey Atlantik Konseyinde dile getirilmesi ve bu silahların kanun dışı yayılımı ile savaşım konusunun gündeme gelmesi ittifakın terörizmin de dahil olduğu pek çok konuyla daha yakından ilgileneceğini göstermekteydi. 1991 Stratejik Kavram'ında yeni tehditlerin ölçülebilir saldırılar olmayacağı, çeşitli ekonomik, sosyal ve siyasal farklılık ve zıtlıkların doğurabileceği beklenmedik saldırıların ittifak üyelerinin güvenliklerini tehdit edebileceği belirtilmiştir<sup>205</sup>. Terör eylemlerinin de yer aldığı olayların ittifak üyesi ülkelerin güvenliklerine ve ittifaka yönelik bir tehdit oluşturulabileceği belirtilerek, böylesi tehditlerin gerçekleştiği durumlarda NATO Kurucu Antlaşmasının 4. maddesinde öngörülen sürecin başlatılabileceği yine Stratejik Kavram metninde yer almıştır<sup>206</sup>.

1990'ların ortalarından itibaren NATO terörizm konusunu gündemine aldığını ve terörizmle savaşmada rol alacağını açıklamıştır. Ancak ittifak içerisinde bu tehdit

---

<sup>204</sup> Bernier and Keohane, **a.g.m.**, s. 48.

<sup>205</sup> NATO'nun 1991 Stratejik Kavramı'nın tam metni için bkz. NATO Handbook (1992), NATO Office of Information and Pres: Brussels, pp. 147-192.

<sup>206</sup> Kurucu Antlaşmanın 4. maddesi üye ülkelerden herhangi birinin ittifakın taraflarından birinin toprak bütünlüğü, siyasal bağımsızlığı veya güvenliğinin tehlikeye düştüğüne kanaat getirerek diğer üye ülkelerle birlikte neler yapılabileceğine dair bir danışma süreci başlatmasını öngörmektedir. Kurucu Antlaşmanın tam metni için bkz. NATO Handbook, pp. 143-146.

özellikle Avrupa ülkeleri tarafından ABD kadar yoğun bir biçimde hissedilmediğinden çok da önemli adımların atıldığını söylemek mümkün değildir. 1999 Stratejik Kavramı, terörizmin de dahil olduğu yeni tehditleri dile getirerek neden klasik kolektif savunma ilkesinden çok daha öte kavramsallaştırmalara gidilmesi gerektiğini vurgulaması açısından son derece önemlidir<sup>207</sup>. 1999 sonrası düzenlenen Kuzey Atlantik Konseyi Bakanlık toplantıları sonrasında yayınlanan ortak bildirilerin hemen hepsinde terörizmin uluslararası barış ve güvenliği ciddi bir tehdit oluşturduğu dile getirilmiş ve terörist suçların hiçbir biçimde haklı gösterilemeyeceğinin altı çizilmiştir. 11 Eylül 2001 saldırısının hemen ardından ABD'nin 5. maddenin işletilmesine dair başvurusunu değerlendiren NATO, ABD'nin sunduğu delilleri yeterli görmüş ve tarihinde ilk kez terör eylemleri ardından meşru savunma hakkının tanınmasını kabul etmiştir<sup>208</sup>. NATO'nun kendini yeni tehditlere göre yeniden yapılandırması süreci geçmişte bastırılan bazı sorunların tekrar ortaya çıkmasına aracılık etmiştir. 11 Eylül saldırılarının hemen ardından ABD'nin Afganistan'a müdahalesi örgüt bünyesinde meşru savuna hakkı çerçevesinde kabul görürken, Irak'a müdahale söz konusu olduğunda karışıklıklar ortaya çıkmıştır.

NATO'nun Soğuk Savaş sonrasındaki varlığı, genişleme stratejisi ve bu stratejiye verilen destek, ABD'nin Kıta Avrupa'sındaki varlığını sürdürebilmesi için en önemli formül olmuştur. Avrupalı devletlerin kendi inisiyatifleriyle oluşturmaya çalıştıkları örgütleri ya başarısızlığa uğramış ve oluşumu gerçekleştirememiş ya da oluşumu gerçekleştirmiş ancak NATO'nun etkisi altında kalmıştır. Ancak Soğuk Savaş

---

<sup>207</sup> NATO'nun 1999 Stratejik Kavramı'nın Türkçe tam metni için bkz. NATO'nun Yeni Stratejik Konsepti (2000), Stateji, 11, ss. 175-192.

<sup>208</sup> Başeren, **a.g.e.**, s. 204.

bitince ABD, Avrupalılar'a savunma harcamalarının artırılması konusunda daha fazla baskı yapmaya başlamıştır. Bosna Krizi ile Avrupa'nın güçsüzlüğünün apaçık görülmesi, ABD'siz bir Avrupa güvenlik ve savunma planlamaları yapılamayacağını anlaşıldığını sağlamıştır.

1997'deki Madrid Zirvesi'nde, NATO'nun rolü ve çalışmalarının yeniden tanımlandığı bir etap başlatılmıştır. Bir Avrupa savunma kimliğinin kabul edilmesi, Transatlantic güvenlik sisteminin Avrupa unsurunun güçlendirilmesi, BAB'ın NATO'nun savunma, planlama sürecine katılımı ve başlangıçta Macaristan, Polonya ve Çek Cumhuriyeti alınarak NATO'nun doğruya doğru genişlemesi kararı bu sürecin anahtarlarını oluşturmuştur. NATO'nun 1999 Washington Zirvesi'nde aday ülkeler için Üyelik Eylem Planı (Membership Action Plan-MAP) oluşturulmuş ve 'açık kapı' politikası benimsenmişti<sup>209</sup>. ABD bu durumun bilinci içinde hareket ederek AGSK sürecinin, 3-4 Haziran 1996'da Berlin'de yapılan NATO Zirvesi'nde, NATO içinde geliştirilmesi kararını benimsemiştir. NATO'nun Savunma Yetenekleri Girişimi (Defence Capabilities Initiative, DCI) 1999 yılında Kosova'daki müttefik güçlerin operasyonu esnasında belirginleşen Avrupa eksikliklerine bir cevap olarak algılanmıştır<sup>210</sup>.

Kasım 2002'deki Prag Zirvesi'nde, NATO savunma bakanları yeni bir inisiyatifin geliştirilmesi konusunda anlaşmaya varmışlardır. 'Prag Yetenekler Taahhütü' olarak bilinen bu yeni inisiyatif, dört temel alan tanımlamasında bulunmuştur: Kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer saldırılara karşı korunma;

---

<sup>209</sup> Divanlıoğlu, Ildeniz, **NATO Enlargement: A Healthy and Necessary Step**, Insight Turkey, Vol: 4, No: 3, July-September 2002, s.39.

<sup>210</sup> Hagman, Hans-Christian: "Increasing European Capabilities", **Adelphi Paper for International Institute for Strategic Studies**, p.15.

Komuta, iletişim ve enformasyon konularında üstünlük sağlama; Konuşlandırılmış güçlerin operasyon yeteneğini ve çarpışma etkinliğini arttırma; Acil müdahaleyi sağlama<sup>211</sup>. Prag Zirvesi, Soğuk Savaş sonrası hür, demokratik ve bütünleşmiş bir Avrupa hedefinin gerçekleşmesi yolundaki en önemli adımlardan biri sayılmaktadır. NATO'nun bu büyük genişlemesi, 2004 yılında fiilen gerçekleşecek AB genişlemesiyle birlikte dikkate alındığında, Soğuk Savaş sonrası dönemde Avrupa'daki en önemli ve kapsamlı bütünleşmeyi oluşturacaktır<sup>212</sup>.

Prag Zirvesi'nin önemli gündem maddelerinden birisi, ittifakın ne şekilde genişleyeceği konusu olmuştur. Prag Zirvesi'nde alınan bir diğer karara göre de, 'NATO Acil Müdahale Gücü' (NATO Response Force) kurulması kabul edilmiştir. Ayrıca ittifak bünyesinde yapılan reformlarla, üye ülke orduların yanyana savaşma yeteneklerinin arttırılması, birliklerin bir yerden bir yere intikalinin daha hızlı hale getirilmesi, özel hareket birliklerinin sayısının arttırılması ve bu birliklerin akıllı bombalar gibi yeni silahlarla isabetli vuruş yapma yeteneğinin geliştirilmesi gibi önlemler kabul edilmiştir<sup>213</sup>.

Pek çok Avrupalı 11 Eylül saldırısından sonra NATO'daki ABD çıkarlarının 5. maddeye rağmen azaldığını çünkü Amerika'nın terörizme karşı mücadelesinde 'ittifak'ı öncelikli araç olarak görmediğini belirtmişlerdir<sup>214</sup>. ABD'nin ilgisizliğinin yanında, ABD ve Avrupa askeri kapasitesi arasındaki fark, etkili işbirliğini sınırlamaktadır. Yetenekler arasındaki dengesizliğin negatif sonucu; tehdit

---

<sup>211</sup> Gauchel, Klauswilli, "New Missions, New Challenges and New Capabilities for NATO", Insight Turkey, Vol: 4, No: 4, October-December 2002, p.78.

<sup>212</sup> Bir, Çevik, "Son Gelişmelerin Düşündürdükleri", **Ulusal Strateji**, Yıl: 5, Sayı: 31, Ocak 2003, s. 4.

<sup>213</sup> **NATO'da Tarihi Genişleme**, **Milliyet Gazetesi**, <http://www.milliyet.com.tr>, 22.11.2006.

<sup>214</sup> Yost, David, S., "France and the West European Defence Identity", **Survival**, Vol. XXXIII, No.4, July/August, p.287.

tanımlamada<sup>215</sup> ve ittifakın görevlerinin belirlenmesinde<sup>216</sup> yaşanan bölünmedir. Bazı Avrupalılar, Amerika'nın tek taraflılığı ve askeri üstünlüğünü kullanmasını eleştirmişler, bu eleştirilerinden dolayı Irak Savaşı'nda Amerika'nın karşısında yer almışlardır. ABD, NATO müttefiklerine daha geniş askeri teknoloji transferi yapmak isterken, bu transferlerin uygun olabilmesi için Avrupalı müttefiklerinin askeri kapasitelerine daha fazla yatırım yapmalarını ve ittifakın geniş görev tanımını kabul etmelerini istemektedir<sup>217</sup>.

ABD'nin NATO'yu genişletme nedenlerinden birisi 'yeni üyeler olarak Almanya ile Rusya arasında tampon bölge oluşturulması ve böylece Almanya'nın NATO'ya olan desteğini devam ettirmesi' olduğu ileri sürülmüştür<sup>218</sup>. Ancak, eski Sovyet Bloğunun yıkılmasının ardından esas düşmanından yoksun kalan ve aralarında terörizmin de bulunduğu yeni küresel tehditlere karşı görev yapan NATO, Doğu Avrupa ülkelerinin katılması süreciyle birlikte güçleniyor görüntüsü vermekle beraber Başkan Bush'un yardımcıları Atlantik İttifakını artık ABD politikalarına destek veren etkili ve zamanlı kararların çıkarılmasının giderek güçleştiği 'ikinci bir BM' olarak görmektedir<sup>219</sup>.

Avrupa'da istikrarın sağlanmasına yönelik beş temel amaç bulunmaktadır: Bunlar; Kuzey Amerika - Avrupa ortaklığını korumak, Rusya'nın düşmanlığıyla

---

<sup>215</sup> Ocak 2002'de başkan Bush'un İran, Irak ve Kuzey Kore'yi "Şer Eksenini" olarak tanımlaması müttefikler arasında anlaşmazlık doğurmuştur. Bkz..Tütüncü, Özkan: "**Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası**", s. 97.

<sup>216</sup> NATO için görev tanımlaması Amerikan Savunma Bakan Yardımcısı Paul Wolfowitz tarafından Yapılmış ve bu tanımlamada 'terörizmle savaş' yer almıştır. Bazı Avrupalılar askeri araçların yoksunluğu ve harcamalardaki isteksizlik nedeniyle buna karşı çıkmışlardır. Bkz.. **Avrupa Güvenlik Politikası**, s. 54.

<sup>217</sup> Yost, **a.g.m.**, ss. 298-299.

<sup>218</sup> Oğüt, Kaan, "21. Yüzyılda Türkiye'nin Dış Politikası", Aydınlanma 1923, Sayı:30, Şubat, 2007, <http://www.aydinlanma.org>.

<sup>219</sup> Enginsoy, Ümit, "NATO Nereye ?", **Ulusal Strateji**, Yıl:5, Sayı:33, Mart 2003, s.63.

Avrupa'nın yeni bir bölünmeye gitmesini engellemek, Avrupa'nın liberal tabanını genişletmek ve desteklemek, Avrupa'yı etkileyen şiddetli istikrarsızlığı hafifletmek, yeniden canlanan askeri tehditlere karşı garanti sağlamak<sup>220</sup>. Avrupa'nın güvenlik önceliklerine göre, NATO genişlemesine bakışının değiştiğini söylemek mümkündür. Ancak 2002 ile beraber NATO devletlerinin görüşlerinde değişmeler meydana gelmiş ve daha kapsamlı bir genişleme istenilmiştir. Örneğin Almanya ve Norveç Baltık devletlerinin katılımını savunmuş; Fransa, İtalya ve Türkiye de Güney - Doğu Avrupa'daki aday devletlerin katılımından yana olmuştur. Yunanistan ise, Balkanlar'a yayılan bir genişlemenin destekçisi olmuştur<sup>221</sup>. AB ülkeleri askeri varlıklarını birleştirerek, savunma yeteneklerini geliştirme yönünde bir hayli yol almış olacaktırlar ancak, son derece önemli eksiklikleri devam ediyor olacağından AB ile NATO arasındaki yakın bağların muhafaza edilmesi gerekecektir<sup>222</sup>. Rühle'nin senaryosu için gerekli şartlara bakıldığında, AB ile NATO'nun genişleme süreçlerinin tutarlı olması önemli şartlardan birisidir.

Bu kurumlardan birinin veya her ikisinin genişlemesi duraklarsa ve üye sayıları arasındaki fark artarsa, tutarlı ve etkin politikalar geliştirme şansları da azalacaktır. Ancak Atlantik ötesi ilişkilerin bozulması veya ABD açısından daha acil global çıkarların oluşması nedeniyle, ABD'nin Avrupa'daki çıkarları sona ererse, NATO bir değişim aracı olarak işlev görebilmesi için gerekli olan liderden yoksun kalacaktır<sup>223</sup>. Hem AB hem de Amerika, NATO'nun genişlemesini savunurlarken, iki taraf arasında tam bir görüş birliğine varıldığı da söylenemez. Avrupalılar,

---

<sup>220</sup> Ries, Tomas, "NATO Enlargement: A European View", (ed.) Tomas Ries, Vladimir Baranovsky, F. Stephen Larrabee, NATO Enlargement, **ESF Working Paper**, No:3, July 2001, p.1.

<sup>221</sup> Giannakou, Marietta, "NATO Enlargement-AnUnfinished Business", Insight Turkey, Vol: 4, No: 4, October-December 2002, pp. 60-61.

<sup>222</sup> Rühle, Michael, "Imagining NATO 2011, NATO Review", Vol: 49, Autumn 2001, pp.18-19.

<sup>223</sup> **Y.a.g.m.**, s.20.

NATO'nun genişleme sürecinin, AB'nin genişleme süreciyle uyum içinde ve Rusya ile güvenlik ortaklığı çerçevesinde yürütülmesini savunurlarken, Amerika ise daha aceleci davranmak eğilimdedir<sup>224</sup>.

## **VI. TÜRKİYE - NATO VE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TERÖRE KARŞI YAKLAŞIMLARI**

Terör, her toplumun kendi bünyesinde uygun olarak yarattığı bir hastalık olup toplumun tarihi, kültürel, ekonomik, siyasal ve etnik gelişimine uygun olarak şekillenmektedir. Böylece, bir ülkede yaşanan terörün sebeplerini diğer bir ülkede yaşanan terörle açıklamak mümkün değildir. Türkiye'de faaliyet gösteren terör örgütlerinin şiddet kullanma nedenlerini sıralayabiliriz; devletin otoritesini sarsma, devleti halka baskı yapmaya zorlama, kendinden yana olmayanları sindirme ve duyarsız hale getirme, toplumu 'korku hipnozuna' uğratma, taraftarlarına moral verme, örgüt üyelerini eğitme, kaos yaratma, örgüt üyeleri üzerinde otorite kurma ve disiplin sağlama olarak belirtebiliriz.

Türkiye'deki terör örgütlerinin de, yurtdışındaki benzerleri gibi, kendilerini şiddet içeren bir eylemle kamuoyuna 'takdim ettikleri' söylenebilir. Türkiye'de faaliyet gösteren Hizbullah hariç tüm örgütler, (DHKP/C, PKK, İBDA/C, İHÖ, THP/ML, TİKKO, MLKP, VS.) yürüttükleri silahlı faaliyetlerini 'silahlı propaganda' olarak nitelendirmektedir. Silahlı propaganda, "devleti siyasal şiddet hareketleriyle ele geçirmek ve rejimi değiştirmek isteyen terör örgütlerinin, silahlı güç kullanmak suretiyle kitleleri etkilemeye çalışması"dır. Silahlı propagandanın amacı, terörün ve

---

<sup>224</sup> Türkmen, İlter, "Başkan Bush'un Avrupa Haftası", **Hürriyetim**, 16.06.2007, <http://arsiv.hurriyetim.com.tr>.

tedhişin yaratacağı şaşkınlıkla, kitleleri topyekün bir ayaklanmaya sevk ederek halk savaşını, ordular savaşı içerisinde örgütleyip zafere ulaştırmak, politik propagandanın etkisini artırarak kitlelere ulaşmak; örgütün ‘başa çıkılmasının’ imkansız bir güç olduğunu ve amacına ulaşacağı kanaatini toplumda yaratmak, ‘mücadeleye’ karşı olan kişi ve kuruluşları ‘ortadan kaldırmak’, pasifize etmek, halkın örgüte karşı sempatisini artırmak ve aktif desteğini sağlamaktır. Bu örgütler, ideolojileri ve stratejileri gereği mücadele ettikleri sistemin koruyucusu ve yöneticisi olan makamları ‘yıpratmaya’ çalışırken karşı oldukları sistemin yıkılması amacıyla yapılacak her hareketi ‘mubah’ kabul ederler.

Örgütler, aynı zamanda, otorite boşluğunu örgüt tabanını genişletmeye açısından önemli propaganda unsuru olarak kullanmışlardır. Otorite boşluğu, örgüte yeni katılacakların ya da sempatizanların örgütle olan ilişkilerinin güçlenmesini sağlamayı amaçlamıştır. Terör örgütleri, kadrolarına güç kazandırma ve moral vermek amacıyla da şiddet eylemlerini hep kullanmışlardır. Otorite boşluğu, örgüte yeni katılacakların ya da sempatizanların örgütle olan ilişkilerinin güçlenmesini sağlamayı amaçlamıştır.

Terör örgütlerinin şiddet tercihinin bir diğer nedeni de, devletin terörü engellemek ve halkın güvenliğini sağlamak için anti-demokratik uygulamalara ve tedbirlere başvurmasına yol açmaktır. Bahsedilen terör örgütlerinin tümünün ortak hedefi ise devleti oluşturan bütün unsurlar, ajanlık veya casuslukla suçlananlar, ‘rakip’ terör örgütleri ve kendilerini eleştirenlerdir. Daha doğrusu, amaçlarına ulaşmada engel olarak gördükleri her şey terör örgütleri için yok edilmesi gereken hedeflerdir. Avrupa Birliği ile demokrasi ve insan hakları alanındaki standart ve

uygulamalar konusunda eşitliğin sağlanması, azınlık haklarına dikkat edilmesi ve korunması, kişilik hakları ve fikir hürriyeti konusunda Avrupa Birliği standartlarına ulaşılması ve Türkiye'nin uzun yıllardan beri maruz kaldığı terörle mücadele konusunda hukuk devleti esaslarına riayet edilmesi gelmektedir.

Osmanlı'nın dağılması ve yeni bir Türkiye'nin ortaya çıkması bu yüzyılın tarihini şekillendirmiştir. Bulgaristan'dan Arnavutluk'a, İsrail'e ve Arabistan'a kadar yeni ülkeler doğmuştur; sınırların kaymasıyla ortaya çıkan çatışmalar, bugün Orta Doğu'da ve eski Yugoslavya'da karmaşıklığa yol açmıştır. Türkiye geçmişte, 20. yüzyılda kilit konumdaydı ancak 21. yüzyılın şekillenmesinde Türkiye'nin geleceği 'kritik bir noktada' olacaktır<sup>225</sup>. Komşu ülkelerle diyalogu ve bu ülkeler nezdindeki ağırlığı fazla olmasa da, bir 'model' olarak Türkiye'nin rolü, Batı dünyası nezdinde daha da belirginleşecektir<sup>226</sup>. Sovyet sisteminin yıkılması ile beraber, güvenlik endişelerindeki çeşitlenme, özellikle Orta Doğu, Balkanlar ve eski Sovyet alanı gibi Türkiye'yi çevreleyen bölgelerden kaynaklanmıştır.

Türkiye, NATO ve Avrupa Birliği ilişkilerini ele aldığımızda bir çelişki yaşandığını görebilmekteyiz. Ayrıca 11 Eylül öncesinden terörizmle mücadele eden bir Türkiye ile karşılaşmaktayız. Türkiye'nin terörizmle mücadelesinde, Balkanlar'da birçok uluslu gücün kurulup faaliyete geçirilmesinde, ayrıca Asya'da ortaya çıkan devletleri Batı standartlarına taşımaya yönelik desteğini görmek mümkündür<sup>227</sup>. Türkiye 1952 yılında NATO'nun tam üyelik hakkına kavuşmasıyla birlikte, bölgesine ve ötesine güvenlik üreten bir ülke konumunu kullanmaya başlamıştır.

---

<sup>225</sup> Bağcı, Hüseyin, "Almanya ve Avrupa Bütünlüğü", Ankara: **Uluslararası İlişkilerde Olaylar ve Yorumlar**, Sayı: 6, Mayıs 1992, s.12.

<sup>226</sup> Akyüz, Abdullah, **11 Eylül Sonrasında ABD: Tepki, Sorgulama ve Ekonomi**, Görüş Dergisi, Sayı: 4, Kasım-Aralık 2001, s. 21.

<sup>227</sup> Bir, "Güvenlik Üreten Ülke: Türkiye..", s. 48.

Türkiye bir NATO üyesi olarak Batı Avrupa güvenliğine önemli katkılarda bulunmuştur. Hem dıştan gelen tehditlere karşı, eskiye oranla daha aktif tedbirler alırken, hem de yeni doğan fırsatlardan yararlanmak için kendisini çevreleyen bölgelerde ekonomik ve siyasi bakımdan daha girişimci bir rol oynamıştır<sup>228</sup>. Türkiye, jeopolik açıdan Avrupa Birliği için çok cazip bir konumdadır. Balkanlar-Kafkasya-Orta Doğu üçgenini kontrol edebildiği ve bu üç coğrafyanın Türkiye'nin etkisinde olduğu bilinmektedir. ABD gibi, AB'nin de Türkiye ile birlikte bu üç coğrafyada ortak hareket etmesi ve Türkiye'nin avantajlarından yararlanması mümkündür. Gerek Orta Doğu ve Hazar bölgeleri enerji merkezlerini, gerekse bu merkezleri uluslararası pazarlara bağlayan boru hatlarını kontrol edebildiği için, hem enerji kaynaklarına sahip ülkeler, hem de enerji ihtiyaçlarını bu merkezlerden karşılayan ülkeler üzerinde etkili olma avantajına sahiptir.

AB'nin Türkiye ile birlikte hareket etmesi, bu avantajdan AB'nin de yararlanmasına yol açacaktır. AB ile Türkiye arasındaki ilişkiler 'özel ilişki' niteliğindedir, aynı NATO, AB ve Rusya Federasyonu arasında olan 'özel ilişkisi' gibi<sup>229</sup>. Avrupa Birliği, Türkiye'yi uzun bir dönem boyunca oyalayarak üyelik dışında başka seçeneklere eğilirken, ABD ise Türkiye'yi AB üyeliği konusunda desteklemiştir. Yani ABD, Avrupa Birliği'ni kendi etkisinde tutmak için, kendi politikalarıyla daha uyumlu olan bir ülkeyi, yani Türkiye'yi, AB'ne sokma amacı gütmektedir<sup>230</sup>. Amerikan Savunma bakanı yardımcısı Paul Wolfowitz, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliğinin hem Avrupa, hem de Türkiye için yararlı olacağını,

---

<sup>228</sup> Karaosmanoğlu, Ali, "Türkiye Açısından Avrupa Güvenlik Kimliği: Jeopolitik ve Demokratik Ufuk", Ankara 2001, s.66.

<sup>229</sup> Turan, İlder, "NATO İttifakı'nın Stratejik ve Siyasi Sorunları", İstanbul, Çağlayan Basımevi, 1971 ss.125-126.

<sup>230</sup> Özürmen, Tülay, "Büyük Satranç Tahtası", Kazete, Sayı: 35, <http://www.kazete.com.tr>, 02.06.2006.

Müslüman bir ülke olan Türkiye’yi içine dahil etmenin, islam dünyasına teröristlerin sunduğundan çok daha iyi bir yol olabileceğini ifade etmiştir<sup>231</sup>. Diğer taraftan Türkiye, AGSP ile ilgili sorunun Türkiye - AB sorunu olmadığını, Washington zirvesinde alınan kararın NATO kararı olduğunu ve NATO ile AB arasında bir çerçeve anlaşması imzalanması gerektiğini belirtmiştir.

Daha önce de belirtildiği üzere, BAB’deki Türkiye’nin ortak üyeliği ‘tam katılım’ ilkesine dayanmaktaydı. Ancak Nice Zirvesi ile beraber BAB’nin AB içine alınmasıyla, AB üyesi olmayan Avrupalı NATO müttefiklerinin AGSP’na tam katılımına yönelik düzenlemeler ortadan kaldırılmıştır. Eski genelkurmay başkanı Orgeneral Hüseyin Kıvrıkoğlu’nun da belirttiği gibi, NATO’nun dünyada sorunlu bölge ve çatışma çıkması muhtemel bölge olarak tanımladığı onaltı yer bulunmaktadır ve bunların onüçü<sup>232</sup> Türkiye’nin çevresindedir<sup>233</sup>. Böyle hassas bir coğrafyada yer alan Türkiye’nin esas endişesi, kurulma aşamasındaki Avrupa ordusunun nerede girişimde bulunacağı konusudur<sup>234</sup>. Alan Makovsky’e göre; Amerika, Türkiye’nin gerek NATO yoluyla, gerekse AGSP gibi olgunlaşmamış girişimler yoluyla, Avrupa güvenliğine tam olarak katılması konusunda destek olmuştur.

ABD, Türkiye ile AB arasındaki anlaşmazlığın çözülmesi için arabulucu olarak devreye girmiştir. Bu temaslar sonucunda Avrupa Birliği Acil Müdahale

---

<sup>231</sup> ABD-Türkiye ilişkileri, **TESEV**, Aylık Bülteni, <http://www.tesev.org..>, 12.02.2007.

<sup>232</sup> Bila, Fikret: “Org. Kıvrıkoğlu’dan Öneri ve Uyarılar”, **Milliyet Gazetesi**, 31.10.2006, <http://www.milliyet.com.tr>.

<sup>233</sup> Bu bölgeler; Çeçenistan, Dağlık Karabağ, Gürcistan-Osetya, Gürcistan-Abhazya. Kosova, Sancak, Bosna-Hersek, Makedonya-Arnavutluk sınırı, Suriye, Kuzey Irak, İran, Belarus’dur. Bkz... **MAT, age.**, s.100.

<sup>234</sup> Morali, Turan, “Turkey’s Security Perspectives and Perceptions”, **Turkish Policy Quarterly**, Vol:1, No:4, Winter 2002, s.55.

Gücü'nün NATO imkanlarından yararlanması için Türkiye'nin öne sürdüğü şartlardan dördü üzerinde uzlaşma sağlanmıştır. Bunlar; AB tatbikatlarına katılım, Türkiye'nin de bulunacağı Katılımcılar Komitesi'nin rolünün güçlendirilmesi, AB askeri karargahındaki NATO üyelerinin temsiliyet ve irtibat düzeyinin artırılması, Avrupa Birliği'nin hazırlayacağı planlarda yoğunlaştırılmış konsultasyon olarak sıralandırılabilir. Ayrıca, Türkiye'nin ısrarla savunduğu diğer iki şart üzerinde anlaşamamışlar. Bunlar; AGSP çerçevesinde yeteneklerin müttefikler (AB ve NATO) arasındaki sorunlar için kullanılmaması güvencesinin verilmesi ve NATO imkan ve kabiliyetlerinden faydalanılmayarak icra edilecek, Türkiye'nin yakın coğrafyası ile güvenlik çıkarlarını doğrudan etkileyecek AB operasyonlarına Türkiye'nin katılımı sağlanması<sup>235</sup>. Makovsky'e göre, coğrafi olarak farklı ve tehdide açık bir durumda bulunan Türkiye'nin güvenlik konusundaki bakış açısı, Avrupalı müttefiklerinkinden çok, Washington'un global açısına uygun düşmektedir. Türkiye, AB üyesi olsa bile Avrupalı müttefiklerinden benzer desteği alabileceğiyle ilgili taşıdığı şüpheler karşısında Amerikan desteğine güvenmek zorunda kalmıştır<sup>236</sup>. Daha önce de bahsedildiği gibi, jeopolitik açıdan oldukça riskli bir bölgede yer almaktadır<sup>237</sup>. Türkiye'nin Batı Avrupa'yla birleşmesi, Amerikan politikası açısından uygun bir amaç oluşturmaktadır.

Bu desteğin başka bir yönü de vardır, eğer Türk-Avrupa bütünleşmesi ivme kazanırsa, Amerika, kazançlı Türk silah piyasasının bir bölümünü Avrupalılara kaptırabilir. Ayrıca, AB'nin ortak dış ve güvenlik politikasına daha çok bağlanmış

---

<sup>235</sup> Makovsky, Alan, "Amerika Birleşik Devletlerinin Türkiye Politikası Gelişme ve Sorunlar", (der.) Abramowitz, Morton, "Türkiye'nin Dönüşümü ve Amerikan Politikası", Liberte Yayınları, Ankara, 2001, s.363.

<sup>236</sup> Makovsky, **a.g.m.**, s.366.

<sup>237</sup> Serdar, "AB Güvenlik Politikası'nda Yeni Dönem", ss. 72-73.

bir Türkiye, İran konusundaki, hatta Israil-Filistin barış süreci konusundaki bazı Amerikan politikalarına açık bir muhalefet etme konumuna sürüklenebilir<sup>238</sup>. Türkiye'nin konumu her iki grup açısından çıkar çatışmaları arttıkça değişecektir. Yani sadece Avrupa ile Amerika arasındaki çıkar çatışmasından yararlanarak bir denge arayışından çok, ona paralel olarak aynı zamanda Asya'da oluşmakta olan yeni Asya platformunu da Batıyla ilişkilerini dengelemek için bir güç olarak kullanması gerekir.

ABD'de NATO hakkında böyle bir düşüncenin oluşmasına neden olan Irak Savaşı öncesinde Türkiye'ye verilecek destek konusunda NATO'da yaşanan gerginlik bunun en iyi örneğidir. Washington yönetimi olası savaşta desteğini istediği Türkiye için NATO'dan yardım talebinde bulunmuş<sup>239</sup>, ancak özellikle Fransa buna ciddi bir şekilde karşı çıkmıştır. ABD, Irak Savaşı esnasında Türkiye'nin Irak'ın olası saldırısına karşı korunması için gerekli görülen tüm riskli bölgelere Patriot yerleştirilmesini, Türkiye'nin aralarında AWACS erken uyarı uçaklarının da bulunduğu NATO ortak imkanlarından ve ekipman ve asker taşınması, havada yakıt ikmali ve kara birliklerine hava koruması sağlanması konusunda NATO'nun planlama imkanlarından yararlanmasını talep etmiştir<sup>240</sup>.

Türkiye, NATO'nun genişlemesine olumlu yaklaşmakta ve 'açık kapı' politikasını uygulamaktadır. Aslında genişlemenin Türkiye'ye getireceği pek çok zararlı sonucu bulunmaktadır. Örneğin; yeni üyeliklenn NATO'ya getireceği yüklü

---

<sup>238</sup> Çandar, Cengiz, "Türklerin Amerika'ya Bakışından Örnekler ve Amerika'nın Türkiye Politikası", a.g.e., ss. 213-214.

<sup>239</sup> Bu talep NATO Anlaşması'nın 4. maddesine dayanarak gerçekleştirilmiştir. Bu maddeye göre, Üyelerden birinin bir tehdit altında bulunması halinde diğer üyelerle birlikte bu konularda danışmalar yapılması öngörülmüştür. Bkz... Çağrı Erhan, "NATO ve Son Gelişmeler", **HaberAnaliz**, 10.02.2007, <http://www.haberaliz.com>.

<sup>240</sup> "ABD NATO'dan Destek İstedi", **Milliyet Gazetesi**, 16 Ocak, s. 14.

maliyet, NATO bütçesinden Türkiye'ye ayrılan payda azalmaya neden olabilecektir. NATO'nun Prag'ta gerçekleşen son genişleme kararından sonra, bundan önceki gelişmelerin aksine Rusya'dan hemen hiçbir reaksiyon gelmemiştir. Rusya'nın ittifakın sınırlarına bu denli yakınlaşmasına itiraz etmemesi, pek çok nedene bağlı olarak açıklanabilir. Ayrıca AB tarafından oluşturulan AGSP de NATO için bir tehdit olarak algılanmakta, AB'nin müdahale yeteneği kazandığında nükleer caydırıcılığı da AGSP'nin içine alması ihtimali göz önüne alınmaktadır.

Sonuç olarak, Rusya'da NATO'nun zaten giderek etkisini yitireceği görüşü mevcuttur<sup>241</sup>. Yeni tehditler ve görevlerle karşılaşıldığında eylemde bulunmak için daha büyük bir kapasiteye sahip olunması ve hızlı ve etkili karar verme mekanizmalarının oluşturulması durumunda, genişleme, NATO'nun gelecekte trans-atlantik ilişkilerin merkezinde olacağını garanti edecektir<sup>242</sup>. NATO'nun Patriot füzeleri aracılığıyla Türkiye'ye destek vermesini Almanya, Fransa ve Belçika veto etmişler, bunun üzerine ABD başkanı Bush muhalif üçlü içindeki Fransa'yı ağır bir dille eleştirmiş ve Fransa'nın kendisini hayal kırıklığına uğrattığını belirtmiştir<sup>243</sup>. ABD, bu üç ülkenin yaptığı engellemeyi, 'eski Avrupa'nın yeni bir densizliği' olarak nitelendirmiş ve 'NATO'nun tarihinin en büyük kriziyle karşı karşıya olduğunu' ilan etmiştir<sup>244</sup>. Sonuçta, Fransa ve diğer iki ülkenin engellemelerinin aşılabilmesi için, konu Paris'in üyesi olmadığı Savunma Planlama Komitesi'ne getirilmiştir.

---

<sup>241</sup> Gomes, Bernardino, "NATO and The Change in the International System", Insight Turkey, Vol: 4, No: 4, October-December 2002, p.75.

<sup>242</sup> Gürel, Şükrü, Sina, "The Atlantic Link and The New Strategic Environment-What Lies Ahead for NATO?", Insight Turkey, Vol: 4, No: 4, October-December 2002, s.51.

<sup>243</sup> "NATO'da Kriz Sürüyor Bush Fransa'ya Çattı", **Zaman Gazetesi**, <http://www.zaman.com>, 12.08.2006.

<sup>244</sup> Erhan, Çağrı, "NATO'nun En Büyük Krizi ?", **HaberAnaliz**, 17.02.2007, <http://www.haberaliz>.

NATO Savunma Planlama Komitesi bünyesinde varılan uzlaşma sonucu alınan karar gereğince tüm müttefikler Türkiye'nin savunması için, NATO Anlaşması çizgisinde, yükümlülüklerini yerine getireceklerini belirtmişlerdir<sup>245</sup>. NATO'da son zamanlarda yaşanan krize değindikten sonra Avrupa'nın NATO genişlemesi konusundaki tutumuna bakılacak olursa; Ries'e göre öncelikle Avrupa güvenliğine yönelik amaçları ve bu amaçların NATO genişlemesinden ne şekilde etkileneceğini belirlemek gerekir. Avrupa Birliği üyesi olan bir Türkiye'nin AB'ni Orta Doğu ve Kafkasya gibi en istikrarsız bölgelerle komşu yapacağı ve bu bölgelerde aktif politika gütmeye hevesinde olan Ankara'nın AB'nin başını derde sokabileceği düşünülmüştür. Bundan dolayı da Türkiye, Avrupalılar tarafından risk olarak algılamalarına neden olmuştur<sup>246</sup>. Bunun yanında Avrupa Birliği'nin Türkiye ile olan müzakerelerinde sürekli Kıbrıs ve Ermeni politikaların üzerinde durması caydırıcılıktan başka bisey değildir.

Türkiye'nin terörizme karşı olan mücadelesinde Batı'yla birlikte hareket ettiği görünmektedir. Ayrıca, Türkiye'nin de taraf olduğu 1977 tarihli Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi adam kaçırmaya, rehin alma ya da özgürlükleri hukuka aykırı olarak sınırlandırma eylemleri, diplomatlara ve uluslararası korunan kişilere saldırı, uçak kaçırmaya, rehin alma ya da özgürlükleri hukuka aykırı olarak sınırlandırma eylemlerini, bomba, otomatik ateşli silahlar, roket ve bombalı mektup, kullanarak gerçekleştirilen eylemleri işleyen, işlemeye teşebbüs eden ya da bu tür eylemlere suç ortağı olmayı terör suçu kabul etmektedir<sup>247</sup>.

---

<sup>245</sup> "NATO Krizi Aşıldı", **HaberAnaliz**, 17.02.2007, <http://www.haberaliz.com>.

<sup>246</sup> Cömert, Servet, "Jeopolitik ve Türkiye'nin Yer Aldığı Yeni Jeopolitik Ortam", **Jeopolitik**, Yıl: 1, Sayı: 1, 2002, s.75.

<sup>247</sup> **Resmi Gazete**, 26 Mart 1981.

Terörizmin, Türk hukukundaki tanımlaması ise, 3713 sayı ve 12 Nisan 1991 tarihli ‘Terörle Mücadele Kanunu’ (TMK)’nın 1. maddesinin ilk paragrafında yer alır. Bu tanımlamaya göre : “Terör, baskı, cebir ve şiddet, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasa’da belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzenini değiştirmek, Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cümhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak, yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvelliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü eylemlerdir”<sup>248</sup>. 2002 yılında bir Çalışma Grubu kurulmuş ve Komite 51/210 sayılı Karar uyarınca tüm BM üyesi devletler ile Birleşmiş Milletler uzman kurumlarına ve Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu’na açık olmasını kararlaştırmıştır. Ad Hoc Komite aynı zamanda Nükleer Terörizm Faaliyetlerinin Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme Taslağı’nı da hazırlamakla görevlidir. Bu taslakla ilgili olarak da yukarıdaki ile paralel olarak terörizmin hukuksal tanımı önemli bir uyuşmazlık oluşturmaktadır. Böylece Taslak Sözleşme’nin 4. maddesinin nükleer silaha sahip devletler tarafından bu silahların olası kullanımının meşru görülmesi kaygılarını öne çıkarmaktadır.

Ülkelerin ceza ya da doğrudan doğruya terörizmle ilgili yasaları, her ne kadar kullanılan kavram farklı olsa da, eş anlamlı bir şekilde failerin motivasyonlarını esas alan eylemlere atıfta bulunmaktadır. Failin eyleminin temel motivi, devletin temel düzeni ya da prensiplerini değiştirmek ya da toplumu korkutmak olduğunda,

---

<sup>248</sup> 12 Nisan 1991 tarihli ve 3713 sayılı **Terörle Mücadele Kanunu**, Madde 1 (1); Resmi Gazete, 12.04.1991-20843 Mükerrer. Tanımlamanın belirttiği gibi , bir eylemin terör suçu olması için, baskı, cebir, şiddet, korkutma, yıldırma veya tehdit yöntemlerinden birisinin kullanılarak yapılması gerekmektedir.

‘terörizm’ olarak nitelendirilmekte ve çoğu zaman da bu suçlar açıkça sıralanmaktadır.

## SONUÇ

Avrupa Birliği iç sınırların kaldırılması ve genişlemeye paralel olarak giderek yoğun bir şekilde artan örgülü suç tehdidin altında kalmıştır. Bu tehditle üye ülkelerin tek başlarına mücadele etmesi neredeyse imkânsız bir hal almıştır. Dolayısıyla bu suçlar ile mücadele artık kaçınılmaz olarak Avrupa Birliği düzeyinde mücadele gerektirmiştir. Bu gereksinimi fark eden AB liderleri Maastricht Antlaşması ile arzulanan işbirliğini gerçekleştirmekte başarılı olmasalar bile en azından bu alanda daha atılmış ve kişilerin serbest dolaşımına ilişkin konular üçüncü sütundan çıkarılarak birinci, yani Topluluk sütununa eklenmiştir. Ancak Amsterdam'da bilindiği gibi her alanda istenilen değişiklikler Antlaşma metnine girememiştir. 1999'da Tampere'de yapılan Zirve toplantısında İçişleri ve Adalet alanında önemli kararlar alınmıştır. Bu kararların bir kısmı Nice Antlaşması ile Avrupa Birliği antlaşmasında dâhil edilmiştir.

Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra İçişleri ve Adalet alanındaki çalışmalar daha da hız kazanmış ve Avrupa Birliği boyutlu suçla mücadele için gerekli siyasal kararlılık biraz daha belirgin hale gelmiştir. Bu dönemde Europol'un yetki alanı geliştirilmiş ayrıca Eurojust gibi yeni kurumlar ortaya çıkmıştır. Eurojust özellikle cezai alanda üye ülkeler arasında yeni bir iletişim aracı ve AB boyutlu suçla mücadelede soruşturma ve kovuşturma için ortak bir zemin tasarlamıştır. Ancak Europol üyelerinin Avrupa Birliği yerine üye Ülkeler tarafından yetkilendirilmesinde ortaya çıkan endişeler bu üyeler arasında uzun vadede ciddi sorunların çıkmasına neden olacaktır. Eskiye baktığımızda AB'nin kıtadaki çatışmaları önlemede yetersiz olduğunu görebilmekteyiz. Ayrıca, terörizmle mücedelede en önemli rol hükümetlere

düşer. Ulusal makamlar dâhili koordinasyonlarını, örneğin polis teşkilatları, istihbarat ajansları, yetkili makamlar, sınır yetkilileri ve savcılar arasındaki koordinasyon ne kadar geliştirilirse, uluslararası ibirliği daha kolay olur. Terörle mücadele için açık bir hukuksal terör tanımı yapılması, anlaşmaları uygulayıcı devletlere sübjektif değerlendirme yapma fırsatı vermeyecektir. Gün geçtikçe yeni terör yöntemleri ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, terörle mücadeleye bütüncül yaklaşım kazandıracak kapsamlı bir anlaşmanın gerekliliği tartışılmaz. Devletlerin tek yanlı, ulusal çıkar ve uluslararası dengeleri gözetken yaklaşımlarının sonucu olarak terörizm tanımının içine ulusal kurtuluş hareketlerinin alınıp alınmaması ile, ‘devlet terörü’ konuları hususlarında uzlaşmaya varılmasının çok zor olduğunu değerlendirebilmektedir. Bu şartlar altında topyekûn bir mücadele yerine uluslararası meşruluğu tartışmalı ve kimi zaman insan haklarını çiğneyen tek taraflı yaklaşımlar ağırlık kazanmaktadır.

## KAYNAKÇA

### KİTAPLAR

:

- Alexander, Moens, **American Diplomacy and German Unification, Survival**, Vol.XXXIII, No.6 (November/December 1991).
- Alison, Jamieson, **Collaboration: New Legal and Judicial Measures for Countering Terrorism**, Conflict Studies 257, London, RISCT, Jan. 1993.
- Anthony, Blinken, **NATO-EU Relations and The Future of European Security and Defence**, International Conference on **European Security and Cooperation in The 21. Century**, organized by Arı Movement, Friedrich Naumann Fondation, The New Atlantic Initiative, Istanbul, 2001.
- Arnau, Navarro, **The Gap in the Defence Reserch and Technology Between Europe and the United States**, A Report submitted on behalf of the Technological and Aerospace Committee to the WEU Assembly, Document A/1718, 6 December 2000.
- Barbara, Hudson, **Racism amd Criminology: Concepts and Controversies**, Racism and Criminology, Ed. by Dee Cook, Barbara Hudson, London, Thousand Oaks, 1993.
- Başeren, Sertaç, H., **Uluslararası Hukukta Devletlerin Münferiden Kuvvet Kullanmalarının Sınırları**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 2003.
- Bernardino, Gomes, **NATO and The Change in the international System**, Insight Turkey, Vol:4, No:4, October-December 2002.
- Beşe, Ertan, **Terörizm, Avrupa Birliği ve İnsan Hakları**, Seçkin Yayınları, 2002.
- Beşe, Ertan, **General Aspects of Contemporary Political Terrorism and State Responses**, Yay. Yüksek Lisans (LL.M) Tezi, Aberystwyth, University of WALES, Law Dept., 1994.

- Bulnes, Mar, Jimone, **European Judicial Cooperation in Criminal Matters**, European Law Journal, Aralık 2003.
- Crozier, Brian, **The Rebels; A Study of a Post War Insurrection**, London, 1960.
- Çaycı, Süleyman, **Uluslararası İnsancıl Hukuk ve İnsan Hakları Hukuku Açısından Güneydoğu Olayları**, İstanbul, 1998.
- Denza, Eillen, **The Intergovernmental Pillars of the European Union**, Oxford University Press, New York, 2002.
- Fusun, Arsava, **Amsterdam Anlaşması'nın Avrupa Birliği Hukukuna Katkıları**, Ankara, A.Ü. SBF Yayınları No: 589, 2000.
- Hoffman, Bruce, **Inside Terrorism**, New York, Columbia University Press, 1998.
- Hoffman, Bruce, **Is Europe Soft on Terrorism?**, Foreign Policy, No. 115, Summer 1999.
- Huntington, Samuel, P., **Medeniyetler Savaşta Mı?**, Ahmet Demirhan (Der), **ABD, Terör ve İslam: 11 Eylül Üzerine**, Vadi Yayınları, Ankara, 2001.
- Hüseyin, Hatemi, **Hukuk Devleti Öğretisi**, İstanbul, İşaret Yay., 1989; Hayrettin Ökçesiz, İstanbul, AFA Yay., 1998.
- Ildeniz, Divanlıoğlu, **NATO Enlargement: A Healthy and Necessary Step**, Insight Turkey, Vol: 4, No:3, July-September 2002.
- Jean-Claude, Masclet, **Avrupa Siyasal Birliği**, Reklam Yayınları No:37, İstanbul, 1974.
- Klauswilli, Gauchel, **New Missions, New Challenges and New Capabilities for NATO**, Insight Turkey , Vol:4, No:4, October-December 2002.
- Knight, Charles, **Essential Elements Missing in The National Security Strategy of 2001**, Presentation at The Center for International Relations Boston University, 9.10.2002.

- Lake, Anthony, **6 Kabus, Terörün Değişen Yüzü**, Bilgi Koruma Yayınları, İstanbul, 2003.
- Marietta, Giannakou, **NATO Enlargement-An Unfinished Business**, Insight Turkey, Vol: 4, No: 4, October-December 2002.
- Martin, Shaw, **Theory of the Global State**, Cambridge University Press, 2000.
- Mehmet, Genç, **Avrupa Toplulukları'nın Kurumsal ve Hukuksal Yapısı**, Bursa: Uludağ Üniversitesi-I.I.B.F., İşletme İktisadi ve Muhasebe Araştırma ve Uygulama Merkezi No:73, 1993.
- Michael, Rühle, **Imagining NATO 2011**, NATO Review, Vol: 49, Autumn 2001.
- Monar, Jörg, **Justice and Home Affairs**, içinde; Geffrey, Edwards & Georg Wiessale, 'The European Union: Annual Review of the EU 2000/2001', Blackwell Publishers, Oxford, 2001.
- Niel, Warker, **Europe's Area of Freedom, Security and Justice**, Oxford University Press, 2004.
- Nigel, Fielding, **The Police and Social Conflict: Rhetoric and Reality**, London, Athlone Press, 1991;
- Obiols, Raimon, **The Role of the EU After September 11 - A Spanish View**, Challenge Europe On-Line Journal, Mart 2002.
- Örgün, Faruk, **Küresel Terör**, Okumuş adam yayınları, İstanbul 2001.
- Philip H., Gordon, **Füze Savunması ve Atlantik İttifakı**, Survival, Cilt:43, No:1, İlkbahar 2001.
- Roland, D. Cleristein, **Terrorism and Criminal Justice: An International Perspective**, Lexington, Lexington Books, 1978.
- Danielle, Laberge-Altmejd, Denis, Szabo, **Theory of the Global State** Cambridge University Press.
- Shaw, Martin,

- Taşdemir, Fatma, **Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Ülkeleri Dışında Münferiden Kuvvete Başvurma Yetkisi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2005.
- Turan, MORALI, **Turkey's Security Perspectives and Perceptions**, Turkish Policy Quarterly, Vol:1, No:4, Winter 2002.
- Yergin, Daniel, **The Prize: The Epic Quest for Oil, Money and Power**, Pocket Boks, Londra, 1993.
- Zafer, Hamide, **Ceza Hukukunda Terörizm**, Beta Yay., İstanbul 1998.
- Zbigniew, Brzezinski, **Öncelikli Taahhütler, NPQ Türkiye**, çev. Vehbi Sargm, Cilt.2, No.5, 1993.
- Zig, Henry-Layton, **The Politics of Immigration: Immigration, Race and Race Relations in Post-War Britain**, Oxford, Blackwell, 1992.

## MAKALELER

- Akgün, Birol “Küresel Terör Miti ve ABD Hegemonyası”, 2023 Dergisi, 15 Ağustos, 2004.
- Ayşe, Özkan, Erhan, Tübedar ve Nurgül, Bostan, “Irak Savaşı Sırasında Yaşanan Amerika- Avrupa Birliği Ayrışmasının Balkanlar’daki Yansımaları”, Stratejik Analiz, cilt:4, Sayı:37, Mayıs 2003; <http://www.ntvmsnbc.com>.
- Becher, Klaus, “Missile Defence: European Approaches and Interests”, Klaus Becher, Alexander Pikayev and Ivo H. Daalder, “Missile Defence and European Security”, Eylül, 2000.
- Başeren, Sertaç “Terörizm, Kavramsal Bir Değerlendirme ve Hukuki Mücadele Yaklaşımları”, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, S.1, 1998.
- Başeren, Sertaç, “Terörizm ve Uluslararası İlişkiler, Kavramsal Çerçeve Başlıklı Bildiri: Uluslararası İlişkilerde Terörizm”, Küresel Terör ve Türkiye Sempozyumu, Stratejik Analiz, 2003.
- Carlos, Piquer, “Report of the Committee on Civil Liberties and Internal Affairs on Cooperation in the Field of Justice and Internal Affairs under the Treaty on European Union” (Title VI and other Provisions), European Parliament Session Documents, A3-0215/93, 01, July 1993.
- Donatelle, Della Porta, “Institutional Responses to Terrorism. The İtalyan Case”, **Terrorism and Political Violence**, 4/4 Winter 1992.
- Charles, Krautharnmer, “Moscow Must Come First”, **The Guardian Weeldy**, Vol.148, No.12 March, 1993.
- Dorothy, E. Denning, “Activism, Hacktivism, and Cyberterrorism: The Internet as a Tool for Influencing Foreign Policy” <http://www.crime.vl.ru>, 09.08.2004.

- Douglas, Scott, Sionaidh, “The Rule of Law in the European Union – Putting the Security into the Area of Freedom, Security and Justice”, *European Law Review*, 2004, C: 29.
- Dugin, Aleksandr, “Trampleri Proletariata”, “Metafizicheskiy Genezis Terrorizma”,  
[www.arctogaia.com/public/templars/index.html](http://www.arctogaia.com/public/templars/index.html),  
04.03.2006
- Einisman, Alan, “Ineffectiveness at its Best : Fighting Terrorism with Economic Sanctions”, *Minn. J. Global Trade*, Vol. 9, 2000.
- Ekrem, Erkin, “ABD’deki Terör Olayları ve Çin’in Tutumu”, **ASAM Stratejik İnceleme Raporu (SİR)**, Ekim 2001.
- Erdoğan, Öznal, “ABD Gelecekte Tek Başına Savaşacak”, *Ulusal Strateji*, Yıl: 5, Sayı: 34, Nisan 2003.
- Fikret, BILA, “Org. Kıvrıkoğlu’dan Öneri ve Uyarılar”, *Milliyet Gazetesi*, 31.10.2001,
- Franck, Justin N.B ve Rehman, Javaid, “Assesing the Legality of the Attacks by the International Coalition Against Terrorism Against Al-Qaeda and the Taleban in Afganistan : An Inquiry into the Self-Defence Argument under Article 51 of the UN Charter”, **Journal of Criminal Law**, 2004.
- Golubev, V. A, “Organizatsionno – pravoviye aspektı protivodeystviya kompyuternomu terrorizmu. Pidpriemniztvo, gospodarstvo i pravo”, **Naukovo – praktichnyy gospodarsko – pravoviy jurnal**, No 7, Kiyev, 2004.
- Heyman, P., “International Cooperation in Dealing with Terrörism”, *The American University Journal of International Law and Policy* 1, (1990 /91);
- Hoffman, Bruce, “Terorizm i borba snim posle 11 Sentyabrya”,  
<http://usinfo.state.gov/journals/itgic/0902/ijgr/gj01.htm>,  
12.01.2007.

- Hüseyin, Bağcı, “NATO-EU Relations and The Future of European Security and Defence, International Conference on European Security and Cooperation in The 21. Century” organized by Arı Movement Friedrich Naumann Fondation, The New Atlantic Initiative, Istanbul 2001.
- İçli, Tülin Günşen, “Terörün Sosyal Yapı Üzerindeki Etkileri”, **Dünyada ve Türkiye’de Terör**, Ed. Ali Tarhan, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, 1. Baskı, Ankara, 2002.
- Jack, Spencer, “The National Security Strategy: An Effective Blueprint for the War on Terror”, [www.foreignpolicy.com](http://www.foreignpolicy.com), 25.09.2002, s. 2XXIX, No. 1, Winter 2001.
- Justin, Bernier and Daniel, Keohane, “Europe’s Aversion to NMD”, Strategic Review, Vol: Judicial Cooperation in Criminal Matters in an Area of Freedom, Security and Justice, 25.02.2005. [www.eliseconsortium.org/article.php3?id\\_article=149](http://www.eliseconsortium.org/article.php3?id_article=149),
- Ken, Grange, “The Impact of Data Protection upon European Police Information Flows and the Specific Implications for Immigration and Asylum”, **Police and Immigration: Toward a Europe of Internal Security Workshop**, European Consortium for Political Research and Joint Session of Workshops, Madrid, 17-22 April 1994.
- Kissenger, Henry A., “Clinton and The World,” *Newsweek*, Vol.CXOU, No.5 (Feb. 1, 1993).
- Liebig, M., “Strategičeskiy Kontekst Sovvremennogo İregulyarnogo Vedeniya Voyn” 06.04.2006 <http://www.df.ru/~metuniv/consor/LIEBIG.html>,
- Malcolm, Anderson, Monica Den Boer, “The European Security Field: Stakes and Rivalries in a Newly Developing Area of Police Intervention”, **Policing Across National Boundaries**, Ed. by Malcolm Anderson, Monica Den Boer, London, Pinter, 1994.

- Margarita, Mathiapoulas NATO Karagahındaki konuşması, “NATO Goes Global or Becomes Irrelevant”, Brüksel NATO Karargahı, 19 Kasım 2001.
- Marshall, David, C., “Political Asylum: Time for a Change the Potential Effectiveness of Reforms to Prevent Terrorist Attacks in America”, Dick. L. Rev., Vol., 99, 1995.
- Martha, Crenshaw, “İntroduction: Reflections on the Effect of Terrorism”, **Terrorism, Lecitimacy and Power: The Consequences of Political Violence**, Ed. by. Martha Crenshaw, Middletown, CT, Wesleyan University Pres, 1982.
- Martin, Baldwin, Bill Edwards, Bill Hebenton, ”Will SIS be Europe’s Big Brother?”, Policing Across National Boundaries, London, Pinter, 1994.
- Martinez, Jordi, Garcia & Dehousse, Franklin, “La Cooperation Policiere et Judiciaire Penale de L’Union Europeenne: Les lents progress d’un nouveau projet europeen” Studia Diplomatica, Vol. LV No. 4, 2002.
- Michael, Spencer, “Conference on Justice in The European Community”, University of Leicester, September 30, 1993).
- Michael, Whine, “Cyberspace a New Medium for Communication, Command and Control by Extremists”, <http://www.ict.org.>, 07.09.2006.
- Neil, Walker, “A Constitutional Odyssey”, **Europe’s Area of Freedom, Security and Justice**, Oxford University Press, 2004.
- Nicole, Gnesotto, “Terrorism and European Integration”, Hampton Roads international Security Guarterly, Portsmouth, 25.11.2001, <http://proquest.umi.com>, 02.04.2006.
- Oğüt, Kaan, “21. Yüzyılda Türkiye’nin Dış Politikası”, Aydınlanma 1923, Sayı:30, <http://www.aydinlanma.org>.
- Paul, Beaver, “Filling The European Credibility Gap”, <http://www.agendapublishing.com>.

- Paul, Wilkonson, “The Lessons of Lockerbie”, **Conflict Studies** 226, London, (RİSCT, 1989).
- Rojers, Pol, “Zaşıta Ameriki ot terorizma v oblasti elektronnih tehnologiy”, [www.diplomaticsecurity.org](http://www.diplomaticsecurity.org), 15.12.2006.
- Ronald, D. Asmus, “Germany and America: Partners in Leadership,” *Survival*, Vol.XXXIII, No.6 (November/December 1991).
- Serdar, Erdurmaz, “ABD Ulusal Füze Savunma Sistemi, <http://www.eselsan.com>., Temmuz 2001; ve **The National Missile Defence (NMD) Siting Process, Fact Sheet**, <http://www.fas.org/spp/starwars/program/siting.pdf>.
- Socor, Vladimir, “Why Central Asians Are On The West’s Side”, **The Wall Street Journal**, 5-6 Ekim 2001.
- Socor, Vladimir, “Why Central Asians Are On The West’s Side”, **The Wall Street Journal**, 5-6 Ekim 2001.
- Stephen, M. Walt, “Beyond Bin Laden: Reshaping U.S. Foreign Policy”, C. 26, No:3, Kış 2001 -2002, [www.harvard.edu](http://www.harvard.edu), 24/03/2006.
- Steve, Smith, “The United States Will Emerge From This As A More Dominant World Power” **The Times**, 19 Eylül 2001.
- Steve, Smith , “The United States Will Emerge From This As A More Dominant World Power” **The Times**, 19 Eylül 2001.
- Şükrü Sina GÜREL, “The Atlantic Link and The New Strategic Environment-What Lies Ahead for NATO?”, *İnsight Turkey*, Vol:4, No:4, October-December 2002.
- Tansu Okandan, “Batı Avrupa Bürünleşmesi Ders Notları”, (A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1991).
- Thornton, T. P., “Terror as a Weapon of Political Agitation in Internal War, Problems and Approaches”, Ed. by Eckstain, H., 1999.

- Thym, Daniel, “The Area of Freedom, Security and Justice in the Draft Treaty Establishing a Constitution for Europe”, Walter Hallstein Institut, WHI - Paper 4/04/2004.
- Toİga, Yarman ve Cüneyt Akalın, “Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliği, Avrupa Birliği ve NATO İlişkilerinin Geleceği”, Türkiye’ye Etkileri, Jeopolitik, 2002.
- Tomas, Ries, “NATO Enlargement: A European View”, (ed.) Tomas Ries, Vladimir Baranovsky, F. Stephen Larrabee, NATO Enlargement, EsSF Working Paper, No:3, July 2001.
- Tülay, Ozüermen, “Büyük Satranç Tahtası”, Kazete, Yıl:6, Say: 35, Nisan-Mayıs 2003.
- Ümit, Enginsoy, “NATO Nereye?”, Ulusal Strateji, Yıl:5, Sayı:33, Mart 2003.
- Ümit, Özdağ, “Terörizm Küresel Güvenlik ve Türkiye”, **Stratejik Analiz**, Sayı 19, Kasım 2001.
- Van Dijk &P. Mayhew, “Criminal Victimisation in the Industrial World”, **A Report to the NİCRI Conference: Understanding Crime: Experincing of Crime and Crime Control**, 18-20 November, 1992.
- Walker, Clive, “Terrorism and Criminal Justice: Past, Present and Future”, Criminal Law Review, May, 2002.
- Wilkinson, Paul, “Why Modern Terrorism? Differentiating Types and Distinguishing Ideological Motivations”, **The New Global Terrorism**, Ed. by Charles.W. Kegley,JR. New Jersey 2003.
- Yılmaz, Tezkan, “Füze Savunma Sistemi ve Türkiye”, Derin Anadolu, 25.05.2001, <http://www.derinanadolu.tripod.com>.
- Yılmaz, Tunga, “Yeni Yüzyılda Terör: Yeni Uluslararası Sistem”; <http://aritr.org/BULTEN/bulten22-10.htm>, 14.2.2006.

- İlter, Türkmen, “Başkan Bush’un Avrupa Haftası”, Hürriyetim, 16.06.2001, <http://arsiv.hurriyetim.com.tr>.
- Abdullah, Akyüz, “11 Eylül Sonrasında ABD: Tepki, Sorgulama ve Ekonomi”, Görüş Dergisi, Sayı: 4, Kasım-Aralık 2001.
- Kıbaroğlu, Mustafa, “11 Eylül Sonrasında Strateji, Tehdit ve Caydırıcılık”, **Foreign Policy**, Türkiye Baskısı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayını, Eylül-Ekim/Kasım-Aralık 2001.
- Serhat, Güvenç, “11 Eylül Sonrasında Dünya: Ulus devlet, Küreselleşme ve Terörizm”, Görüş Dergisi, Sayı: 49, Kasım-Aralık 2001.

## **DİĞER KAYNAKLAR**

**Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASAM),** Haftalık Küresel Değerlendirme Bülteni, 11 Kasım-15 Kasım 2002, <http://www.avsam.org>, 15.11.2002.

**Amsterdam Treaty: A Comprehensive Guide, European Commission,** Luxemburg, Office for Official Publications of the European Communities, 1999.

**Busted Drugs Agency, Guardian,** 10 Mart 1993.

**Convention on Cybercrime (Budapest),** <http://www.crimeresearch.org>, 23.11.2001.

**Patterns of Global Terrorism 2001, USA, U.S. Department of State,** Mayıs 2002.

**Proposal for a Council Framework Decision on Combating Terrorism'',** Brussels, 19. 09.2001, COM (2001) final, 2001/0217 (CNS).

**Revolutionary and Dissident Movements, B Szajkowski, (ed.)** London, John Harper Publishing, 2004.

**Statewatch Article: RefNo.# 2891, EU: EUROJUST and EU Public Prosecution System''** 28.12.2004.  
<http://www.database.statewatch.org/protected/article.asp?aid=2891>,

**The National Security Strategy of The United States of Amerika, White House,** Eylül 2002, Washington, [www.whitehouse.gov](http://www.whitehouse.gov).

**United Nations, General Assembly, Report of the Ad Hoc Committee on International Terrorism, General Assembly Official Records: 28th Session,** Supplement No. 28 (A79028), New York 1973.

<http://ue.eu.int/info/eurocouncil/index.htm>, 20.09.2001.

<http://www.abhaber.com>

<http://www.european-defence.co.uk/article10.html>, 12.01.2007.

<http://www.kazete.com>.

<http://www.nato.int/docu/other/tr/2000/p00-064tr.html>.

<http://www.zaman.com>

<http://www.milliyet.com.tr>.

<http://www.utro.ru>

## ÖZET

Bu tez çalışmanın esas amacı Avrupa Birliği'nin Terörizme karşı aldığı önlemlerin incelenmesidir. Terör, her toplumun kendi bünyesinde uygun olarak yarattığı bir hastalık olup toplumun tarihi, kültürel, ekonomik, siyasal ve etnik gelişimine uygun olarak şekillenmektedir. Avrupa kıtası eski zamanlardan beri terörden başı çekmiştir (ETA, IRA vs.) ve 11 Eylül'deki terör saldırıların Avrupa Birliği için bir dönüm noktasını oluşturmuştur. Özellikle de güvenlik meselelerinde ciddi önlemlerin alınması ve hükümetlerarası işbirliğinin kaçınılmaz olduğunu vurgulanmıştır. Bu çalışma giriş ve üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, uluslararası politikanın genel yapısından bahsedildi, özellikle de Soğuk Savaşın sona ermesi, Sovyet Birliği'nin dağılması, 11 Eylül terör eylemlerin küreselleşme sürecinden etkileri ve terörün türlerinden bahsedildi. İkinci bölümde, Avrupa Birliği Üye Ülkelerinin Kriminal ve anti-terör faaliyetleri içeren politikalar geliştirilmiştir. Avrupa Birliği'nin teröre karşı mücadelesinde esas amaç hükümetlerarası işbirliği ve Ülkeler arası bilgi ve kişisel dataların alış - verişin uygun şartlarda gerçekleşmesi hedeflenmiştir. Özellikle 11 Eylül saldırılarından sonra İçişleri ve Adalet alanındaki çalışmalar daha da hız kazanmış ve Avrupa Birliği boyutlu suçla mücadele için gerekli siyasal kararlılık biraz daha belirgin hale gelmiştir. Bu dönemde Europol'un yetki alanı geliştirilmiş ayrıca Eurojust gibi yeni kurumlar ortaya çıkmıştır. Eurojust özellikle cezai alanda üye ülkeler arasında yeni bir iletişim aracı ve AB boyutlu suçla mücadelede soruşturma ve kovuşturma için ortak bir zemin tasarlamıştır. Üçüncü bölümde ise, Avrupa Birliği'nin, Birleşmiş Milletler, Amerika Birleşik Devletleri, NATO ve Türkiye ile olan ilişkileri ele alındı. Sonuç olarak konunun genel değerlendirmesi yapıldı.

## **ABSTRACT**

The aim of this study is to investigate the measures taken by the European Union against terrorism. Europe has suffered from terrorism from various sources for decades (ETA, IRA) and a policy of increased judicial co-operation between member states had already been agreed when the attack against US took place in September 2001. EU action against the terrorism has been predicated on the preservation of fundamental rights and liberties as enshrined by the European Convention of the Human Rights. This study consists of an introduction and three chapters.

The first chapter presents the general situation of the international politics, especially the consequences of the end of Cold War and the collapse of the Soviet Union. Also, the importance of 11 September and the effects of terrorism in the process of globalization and the types of terror.

The second chapter includes specific criminal and anti-terrorist measures within the competence of the EU member states. The main role of the European Union therefore is co-operation and the greatest emphasis so far has been on the exchange and sharing of information among states. Other main agencies promoting co-operation are Europol, Eurojust and the European Border Agency. Also, within the Council a body brings together external and internal intelligence experts to co-ordinate strategies.

The last chapter refers to the relations and the co-operation of the European Union with USA, UNO, NATO and Turkey. Consequently, a general evaluation of the subject and findings are given.